GEMEENTEBLAD
Officiële uitgave van de gemeente Bernheze

Nr. 534298
18 november
2026

Omgevingsvisie gemeente Bernheze

De gemeenteraad van Gemeente Bernheze

gelezen de tekstinhoud van ”Omgevingsvisie gemeente Bernheze” d.d. **7 maart 2024**

Overwegende dat:

Dit alleen een technische omzetting is van de al eerder vastgestelde Omgevingsvisie Bernheze 2040 van 7 maart 2024.

Besluit;

Artikel I

"Omgevingsvisie gemeente Bernheze" opgenomen in Bijlage A wordt vastgesteld.

Artikel II

Dit besluit treedt in werking per 01-05-2024
Aldus vastgesteld door Gemeente Bernheze, **7 maart 2024**

Bijlage A Bijlage bij artikel I

Omgevingsvisie gemeente Bernheze

1 Voorwoord

Omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving van Bernheze 2040

Op 15 februari 2023 verkenden we tijdens de derde dialoogsessie aan vijf thematafels wat de partners voor ogen hebben voor de fysieke leefomgeving in 2040. Dat deden we op basis van de voorlopige uitkomsten van de omgevingseffectrapportage en de opbrengst van dialoogsessies, inwonersbijeenkomsten, polls, enquêtes en de kindertekeningen. De visie die voor u ligt is samengesteld uit de bijdrage van al deze betrokkenen. Een visie waarin we overeenstemming zoeken over onze gezamenlijke toekomst voor Bernheze. En een visie waar we samen mee aan de slag gaan.

In de visie geven we aan welke toekomst we wenselijk vinden en hoe de initiatieven een plek kunnen krijgen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan initiatieven van het waterschap, rijkspartijen (bijvoorbeeld de LNV/BZK regiodeal. Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat), provincie, wooncorporaties, vrijwilligers, boeren en andere ondernemers. Met het brede draagvlak voor de visie bij maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners, verwachten we met deze visie gezamenlijke koers te zetten naar een toekomstbestendig Bernheze.

De ondertekening van de intentieverklaring op 15 februari 2023 door alle deelnemers schept vertrouwen om dit proces voort te zetten.

Omgevingsverklaring

De gemeente voert de regie op het proces van tot stand komen van de omgevingsvisie. In het hele proces vanaf 2021 tot 2024 werken partnerorganisaties, inwoners en ondernemers samen aan de integrale visie op de leefomgeving van Bernheze in 2040. We zijn er van overtuigd dat de toekomst van Bernheze afhankelijk is van de bijdrage van alle partners. De volgende stap is dat we een omgevingsverklaring sluiten. Daarmee bevestigen we met alle lokale partners in 2024 deze samenwerking. We spreken uit dat iedereen naar vermogen gaat bijdragen aan de realisatie van de gezamenlijke ambities.

Alleen met uw bijdrage gaan we Bernheze samen gezond, ondernemend, mooi, leefbaar, klimaatbestendig, biodivers en duurzaam doorgeven aan de volgende generatie.

2 Managementsamenvatting

De omgevingsvisie is tot stand gekomen dankzij de inbreng van: De omgevingsvisie Bernheze 2040 is een richtinggevende visie voor de fysieke leefomgeving. Nieuwe initiatieven toetsen we op basis van deze omgevingsvisie. De Omgevingswet verplicht gemeenten een omgevingsvisie op te stellen. Het schets de ambities voor de komende 20 jaar. Ambities en doelen die samen met de partners zijn bepaald. We staan immers samen aan de lat voor het realiseren van deze ambities en doelen van deze visie. Met deze omgevingsvisie willen we de kwaliteit van de leefomgeving behouden en versterken.

Daarvoor hanteren we de volgende aanknopingspunten om slim met de ruimte om te gaan:
a. Kenmerken en identiteit van het gebied centraal stellen;
b. Meervoudig ruimtegebruik, waar het kan;
c. Voorkomen van afwenteling.

Deze omgevingsvisie vervangt de gemeentelijke structuurvisie en andere lange termijn visies op de fysieke leefomgeving van de gemeente, tenzij de omgevingsvisie niet of nauwelijks aandacht besteed aan een beleidsdomein. Deze omgevingsvisie beschrijft nog niet alle beleidsterreinen van de fysieke leefomgeving. We nemen daarom 5 jaar de tijd om al deze visies te integreren. Dit betekent dat we in 2029 slechts één visie voor de fysieke leefomgeving hebben. De omgevingsvisie is een dynamisch document en zal ook meebewegen met nieuwe en veranderende maatschappelijke opgaven. Dat kan ook aanleiding geven om met de partners tot een aangepaste omgevingsvisie te komen.

Integraal samenwerken en omgevingsverklaring

We zijn van mening dat de gemeente een goed schaalniveau is om alle ambities en opgaven van partners, inwoners en ondernemers samen te laten komen. Mede daarom voert de gemeente de regie over het proces van het tot stand komen van de omgevingsvisie. Daarnaast heeft de gemeente ook een eigen verantwoordelijkheden als een van de partners. We noemen dat ook wel netwerkgovernance.

In februari 2023 hebben de aanwezige partners van de derde dialoogsessie de intentieverklaring getekend. In deze intentieverklaring spreken ze de intentie uit om samen te werken aan het opstellen en uitvoeren van de omgevingsvisie. In de omgevingsvisie staan daarom ook ambities waar we als gemeente niet (primair) voor verantwoordelijk zijn. Deze ambities zijn wel integraal onderdeel van het gewenste toekomstperspectief. De ontwerp-omgevingsvisie is in co-creatie met (keten) partners opgesteld, wat betekent dat de verantwoordelijkheden gespreid zijn. Het waterschap gaat bijvoorbeeld over het grondwaterpeil, de Rijksoverheid gaat over stikstofbeleid en de provincie gaat over natuurnetwerk Brabant en de subsidies. Met het besluit van de gemeenteraad om de omgevingsvisie vast te stellen, betreft dit alleen die onderdelen van de omgevingsvisie die de bevoegdheden van de gemeente raken.

Op 28 maart 2024 leggen we tijdens het festival van de toekomst de omgevingsverklaring voor aan al onze lokale partners. We vragen hen dan of ze zich willen inzetten voor de betere toekomst, zoals deze in de omgevingsvisie is beschreven.

Flexibel, integraal en aan de slag

De omgevingsvisie is geen blauwdruk voor de toekomst. We kunnen nu nog niet overzien welke maatschappelijke ontwikkelingen over 5 of 10 jaar op ons pad komen. Daarom bestaat altijd de mogelijkheid om gemotiveerd van de visie af te wijken. Hierbij is het belangrijk dat we de gestelde ambities en doelen op een andere manier bereiken. Dat vereist van de initiatiefnemer een brede blik op de doelen en ambities van de omgevingsvisie. Dit zodat hij/zij deze kan integreren in het initiatief. Meer dan in het verleden toetsen we op het bereiken van de integrale doelen uit de visie.

De omgevingsvisie realiseren we via verschillende sporen:
a. juridische kaders van het omgevingsplan en kaders van onze ketenpartners;
b. verleiden: met geld, inzetten van grondposities, communicatie en partnerdeals;
c. programma's onder de omgevingswet, gebiedsgericht of thematisch;
d. monitoring en evaluatie;
e. aanpassen van de omgevingsvisie middels de vierjarige cyclus.

Drie deelgebieden met drie ontwikkelperspectieven

De visie maakt onderscheid in drie deelgebieden.
a. De hoog gelegen **Peelhorst** (de rug) met de Maashorst als kenmerkend natuurgebied. De westgrens van de Peelhorst is de kenmerkende Peelrandbreuk met de wijstgronden. In een 'levendige schil' rondom het natuurgebied extensiveert de landbouw en bieden we mogelijkheden voor meer bos en andere natuur.
b. De **Dekzandgebieden** (de flank) waar de intensieve veehouderij bijdraagt aan grootschalige en innovatieve voedselproductie. Hier ontwikkelen we ook kansen voor nieuwe verdienmodellen op het gebied van bijvoorbeeld de productie van biobased grondstoffen, natuur en landschap in perceelsranden, toerisme en recreatie, klimaatadaptatie (zoals tijdelijke wateropvang (-infiltratie)), lokaal voedsel et cetera.
c. Het **Beekdallandschap** van de Aa en de Leijgraaf. waar het watersysteem van afvoeren ombuigt naar water vasthouden in combinatie met natuurontwikkeling en extensieve landbouw.

Vijf strategische thema's

De kern van de omgevingsvisie bestaat uit de uitwerking in vijf strategische thema's. In deze uitwerking vertalen we de opgaven naar ambities en doelen. De vijf thema's zijn:
a. Gezonde leefomgeving
b. Leefbare kernen
c. Klimaatadaptatie en herstel biodiversiteit
d. Vitale en duurzame landbouw en economie
e. Kwaliteit landschap en erfgoed

Omgevingsvisie gemeente Bernheze

Gezonde leefomgeving

Een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving krijgt steeds meer aandacht. De provincie zet in op drie gezonde levensjaren voor iedereen in 2030. In Bernheze werken we daar graag aan mee. Dat doen we door de kwaliteit van de lucht, bodem en water te verbeteren met onze partners. Overlast door geur, geluid en dergelijke willen we in en nabij de kernen terugdringen, evenals de risico's van zoönose. We faciliteren agrarische bedrijven die willen innoveren en agrarische bedrijven die in omvang willen groeien te verplaatsen naar het dekzandgebied.

Met het introduceren van groene gezonde structuren (GGS) bundelen we de ambities van onder meer gezondheid, recreatie, bewegen in aantrekkelijk groen & blauw, meer biodiversiteit, klimaatadaptatie en biologisch voedsel. Zo kunnen we verstandig omgaan met de ruimtedruk. In het Groenstructuurplan van de gemeente is de GGS binnen de dorpskernen opgenomen. De stilte en donkerte in Bernheze koesteren we. Goed voor mens en dier. Gezondheid is ook zorgen voor elkaar, het bouwen aan gemeenschappen en inwonerscollectieven voor wonen, voedsel, energie en dergelijke en het benutten van ons erfgoed voor maatschappelijke functies.

De openbare ruimte is van en voor iedereen. Daarom hechten we waarde aan toegankelijkheid en inclusiviteit. We maken bijvoorbeeld prikkelarme zones en aantrekkelijke (speel)plekken, zodat inwoners met een kleine beurs ook een uitje hebben.

Leefbare kernen

We creëren leefbare kernen waar het fijn wonen is voor een goede leeftijd mix aan mensen. Dit doen we door innovatief, groen en compact te bouwen en te ondernemen. De kernen staan voor een forse opgave. Om in het grote woningtekort te voorzien heeft Bernheze in de woondeal een enorme bouwopgave afgesproken. Betaalbare en duurzame woningen zijn de uitdaging, zeker met het oog op dat meer huishoudens uit minder personen bestaan. Tegelijkertijd willen we anticiperen op demografische veranderingen. Denk daarbij aan de sterke vergrijzing in met name de plattelandsgebieden. Hier kan het voorkomen dat in 2040 een derde van de bevolking 65+'er is.

Duurzame kernen zijn kernen die in 2030 voor 50% gebruik maken van 'niet-primaire grondstoffen' als bouwmateriaal zoals hout, stro, vlas en hennep. Kernen maken we klimaatneutraal, door de energie -en warmtetransitie voortvarend aan te pakken. Verdergaande elektrificatie vraagt meer ruimte voor opslag van energie en een verdrievoudiging van de transformatorhuisjes in de bebouwde kom.

Kernen en gebouwen maken we groen, klimaatadaptief en natuurinclusief. We houden het water zoveel mogelijk vast en koppelen de regenwatersystemen af van het riool. We gaan werken met een groennorm. Dit omdat we weten dat groen bijdraagt aan de gezondheid van onze inwoners, de omvang van de populaties van dieren en planten versterkt en daarmee ook de biodiversiteit. We verwachten steeds vaker grote wateroverlast. Met onze partners realiseren we tijdelijke wateropvang (en -infiltratie) in onder meer

in de randen van de kernen. De identiteit en het groene karakter van elke kern willen we versterken. Veranderingen moeten hieraan bijdragen. Zo willen we voor onze woningbouwopgave inbreiden, maar niet ten koste van de identiteit en het groen. Daar waar we niet voldoende tempo kunnen maken in het bouwen, wijken we uit naar de kernranden. Gezondheid, groen, klimaat, landschap, bodem en water zijn sturend voor het bepalen van de locatie en de inrichting. In de Peelhorst en het beekdallandschap willen we terughoudend zijn met bouwen en de aanleg van zonneparken.

Vitale kernen hebben een vitaal en compact centrum, met voldoende basisvoorzieningen en sterke ondernemers. Om kernen meer leefbaar en veilig te maken en de gezondheid van onze inwoners te versterken zetten we in op prioriteit aan langzaam verkeer en ontmoedigen we doorgaand verkeer. Stil en schoon vrachtverkeer in de kernen geven we prioriteit. In het nog op te stellen mobiliteitsprogramma werken we dit verder uit. Ook in het buitengebied willen we doorgaand verkeer zo snel mogelijk afleiden naar de A59, A50 en de N279. Het openbaar vervoer handhaven we op het huidige niveau, maar we maken het slimmer. Leefbare kernen blijven leefbaar omdat we in Bernheze voor elkaar zorgen. Dat willen we zo houden en nieuwe vormen van zorgwonen introduceren. Een aantal naoorlogse wijken in Heesch vragen om een revitaliseringsslag. Inwoners en ondernemers nodigen we uit met initiatieven te komen die bijdragen aan deze visie. Een veilige leefomgeving creëren in onze kernen en in de omliggende bedrijven staat voorop. Florerende bedrijven, zonder leegstand en verpaupering, geven ondermijnende activiteiten geen kans.

Klimaatadaptatie en (herstel) biodiversiteit

Klimaatverandering en de sterke afname aan biodiversiteit vragen om ingrijpende maatregelen op het hele grondgebied van Bernheze. Verdroging en extreme wateroverlast zijn twee uitersten waar we ons op moeten voorbereiden. Bodem en water sturend is een inrichtingsprincipe dat we volop hanteren, conform landelijk regelgeving. Het hele watersysteem is nu eenzijdig ingericht om zo snel mogelijk het water af te voeren. Dat moet veranderen. Vanaf nu richten we alles in op het zoveel mogelijk vasthouden van elke druppel water. Dit doen we om het grondwaterpeil te verhogen, zodat we in tijden van droogte een buffer hebben. Dit omdat we niet altijd kunnen rekenen op de Maas als bron van water. Vasthouden van water betekent in de Peelhorst het verondiepen of dempen van sloten, herstel van Wijstgronden en omvormen van naald- naar loofbos om de verdamping te verminderen. Ook tijdelijke wateropvang (en -infiltratie) bij hevige piekbuien helpen hierin.

In het beekdallandschap willen we de afvoer vertragen door bijvoorbeeld het terug brengen van de oorspronkelijke meanderende beek, natuurvriendelijke oevers en overstromingsgebieden in te richten. Zo zorgen we ook dat 's-Hertogenbosch niet alleen staat voor het verwerken van grote afvoerpieken in de stad. Natuurinclusieve en extensieve landbouw passen het beste bij deze aanpassingen in het beekdalsysteem.

Om de biodiversiteit te herstellen richten we ons niet alleen op de natuurgebieden, maar gaan we natuurinclusief werken. We zoeken naar nieuwe verdienmodellen voor onze agrariërs bij het inrichten van bloemrijke perceelsranden, weidevogelgebieden en beheren en in standhouden van zoogdieren als marterachtigen, bevers en dassen. We zetten ook in op bewustwording en gedrag, zodat ondernemers en inwoners het meer vanzelfsprekend vinden om bij te dragen aan duurzame oplossingen, natuur, klimaat en anders omgaan met 'afval'.

Vitale en duurzame landbouw en economie

We zijn een trotse en vitale agrarische gemeente, met een groot exportvolume aan hoogwaardig voedsel. De veerkracht en innovatie van onze agrarische ondernemers is toonaangevend en oogst veel waardering op het gebied van kwaliteit en voedselveiligheid. De agrarische sector staat voor nieuwe uitdagingen, zoals stikstof, mest, klimaat, energie, biodiversiteit en circulariteit. We gaan deze uitdaging met onze agrariërs aan en zoeken naar kansen om een sterke vitale sector te behouden.

Daarnaast zijn in Bernheze veel lokale sterke bedrijven, die zorgen voor werkgelegenheid en die voortdurend aan het innoveren zijn. Dat is ook nodig om in de veranderende vraag te voorzien. Na Heesch-West geven we geen ruimte aan nieuwe grote regionale bedrijventerreinen waar XXL-logistiek en zware industrie zich kan vestigen. We richten ons op het principe van vraaggericht ontwikkelen voor ons lokaal midden- en kleinbedrijf (MKB). De agrarische sector verandert de komende tijd. De ondernemers spelen daar flexibel op in en maken daarin hun eigen afweging. Diverse ondernemers willen stoppen en willen overstappen naar nieuwe ondernemingen, die niet direct bijdragen aan voedselproductie. Niet altijd kan dat op het eigen erf. Dan zoeken we samen naar een geschikte locatie. Andere ondernemers willen graag door en pakken de uitdaging op om te innoveren voor een schonere en circulaire voedselproductie met minder uitstoot van schadelijke gassen of ziektekiemen en willen bijdragen aan klimaat, energie en biodiversiteit.

In het dekzandgebied willen we deze ondernemers de ruimte bieden. We hebben de gronden in het middengebied hard nodig, omdat we onze eigen boeren de mogelijkheid willen geven te kunnen verplaatsen naar vrijgekomen bouwblokken en aldaar te laten groeien in dit dekzandgebied. In het beekdallandschap en de Peelhorst en rond de kernen vinden we dergelijke grote bedrijven niet passend. Daarom faciliteren we grote bedrijven hier om te verplaatsen naar het dekzandgebied. Er komen dus niet meer agrarische bedrijfslocaties in het dekzandgebied bij.

Een derde groep agrariërs willen veranderen naar meer extensieve vormen zoals bijvoorbeeld kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw of andere vormen van regeneratieve landbouw, al of niet gecombineerd met verdienmodellen op het gebied van natuur, landschap, productie van biobased bouwmateriaal en toerisme. Deze willen we juist in de Peelhorst en het beekdallandschap de ruimte geven. Ook al beslist de ondernemer uiteindelijk zelf welke plek het beste bij hem/haar past.

De veranderingen in de landbouw grijpen diep in op de ondernemers en hun gezinnen. We waarderen het initiatief van de landbouworganisaties om aandacht te geven aan de menskant van de boer.

De economie is sterk afhankelijk van energie. We werken hard aan het voldoen aan de RES-opgave tot 2030 en dat lijkt te lukken met zonnedaken op gebouwen en parkeerplaatsen en zonneparken. We juichen experimenten toe om energie op te slaan. Voor energiecoöperaties en agrariërs liggen daar kansen. Na 2030 sluiten we windmolens niet uit, maar we wachten eerst de nieuwe normen van de rijksoverheid af en de nadere onderzoeken in verband met de radarcontour van vliegbasis Volkel.

Kwaliteit landschap en erfgoed

Het landschep in Bernheze is uniek en divers, gezien de ligging van de hoge Peelhorst, de Peelrandbreuk en de kenmerkende wijstgronden (Geopark), de flanken met lager gelegen kommen, die wij het dekzandgebied noemen en het laag gelegen beekdallandschap. Elk landschap heeft zijn unieke karakteristieken en cultuurhistorische kenmerken, zichtlijnen en waardevol erfgoed. Deze willen we in samenhang behouden, beschermen en herstellen. Het erfgoed en andere kenmerkende gebouwen in en rondom de kernen willen we meer toegankelijk en beleefbaar maken.

Tegelijkertijd willen we ook ruimte bieden aan nieuwe ontwikkelingen die de historie niet uitwissen, maar daarjuist op voortbouwen. We voegen zo als het ware een nieuwe laag toe die voortbouwt op het verleden.

Herkomstwaarde, identiteit en keuzes naar de toekomst

Bernheze is onder meer gevormd door de ontwikkelreis van een agrarische sector, een handelsroute tussen Grave en 's-Hertogenbosch en de vestigingsgeschiedenis langs de Aa en de Peelhorst. Bernheze is de groene long in de driehoek 's-Hertogenbosch, Veghel en Oss. De kernen zijn voor de grootstedelijke voorzieningen afhankelijk van deze omliggende steden. De landschapstypen van rug, flank en dal zijn eerder beschreven. Bernheze ligt op een helling, waarbij de ontwerp principes van bodem en water (klimaatonderlegger) leidend zijn.

Toekomstscenario's

Met drie toekomstscenario's hebben we verkend welke mogelijke toekomstbeelden denkbaar zijn:
a. *Innovatief Bernheze,*

1. waar we uitgaan van een blijvende koploperspositie met een grootschalige en intensieve agrarische sector, maar ook innovatief in nieuwe vormen van extensieve landbouw. We verwachten in dit scenario met technische innovaties te kunnen werken aan een schonere en circulaire wereld.

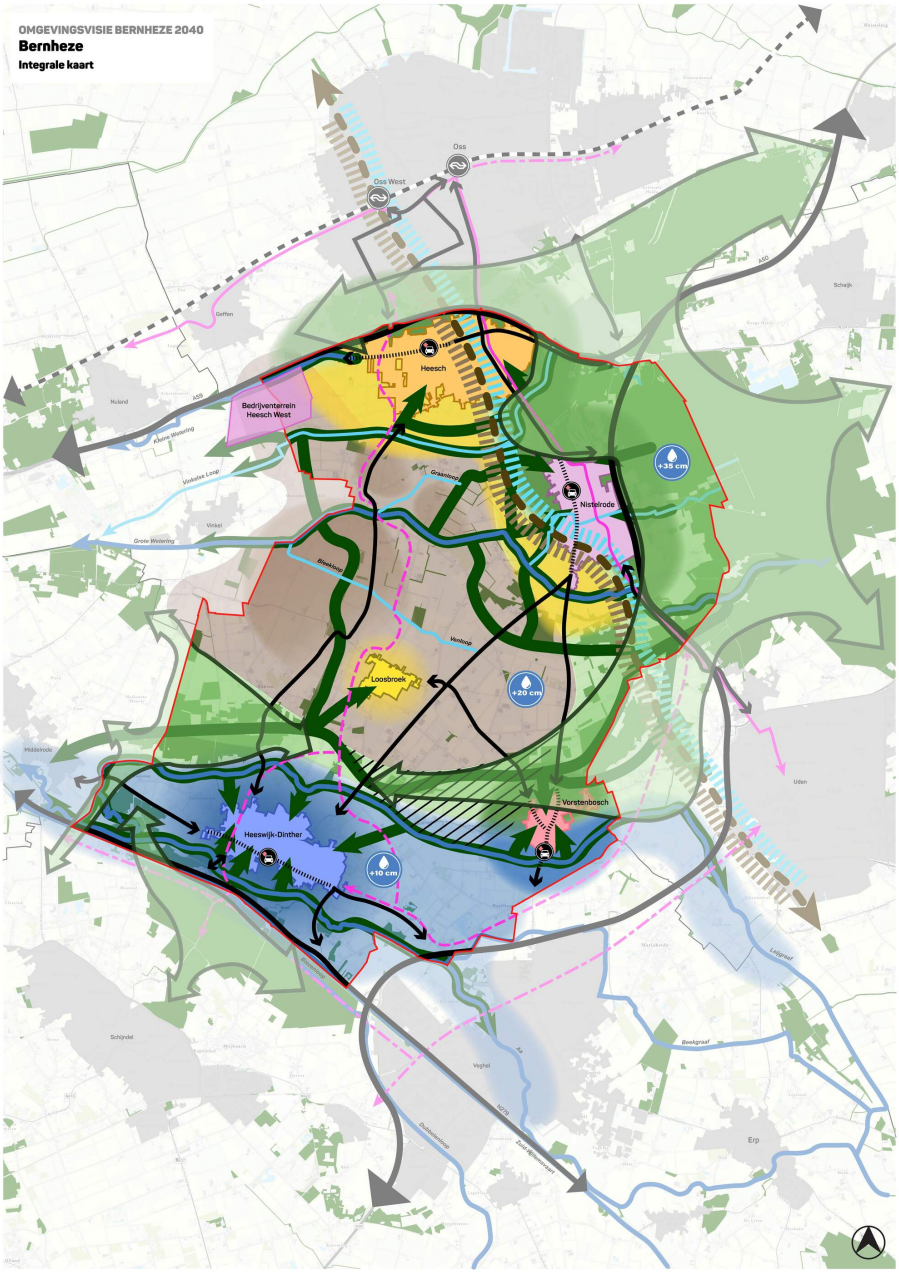
b. *Coöperatief Bernheze,*
   1. gaat uit van gemeenschapsdenken, waarbij voedselproductie en productie van biobased bouwmateriaal in korte ketens zich maximaal richt op de behoefte in Bernheze en de directe regio en pas dan voor de export. Ook de woonvormen sluiten aan bij het gemeenschapsdenken. De inrichting van de infrastructuur is gericht op lokaal transport met fiets of kleinschalige schone transporttechnologie.
c. *Duurzaam Bernheze,*
   1. stelt klimaatadaptatie en biodiversiteit centraal. In dit scenario gaan we uit van een radicale omslag in de waterhuishouding naar vasthouden van water, herstel van wijstgronden en schoner water. De biodiversiteit herstellen we door meanderende beken en sloten, nieuwe bossen en natuurgebieden en extensieve vormen van landbouw. Naaldbossen vormen we om naar natuurlijk loofbos. Mobiliteit wordt duurzaam en het verdienmodel van onze boeren verbeterd door meer inkomsten uit de door de maatschappij gewenste ecosysteemdiensten.

Op basis van de uitkomsten van de omgevingseffecten van deze scenario's is een vierde scenario ontwikkeld. Dit vierde scenario is de ontwerp-omgevingsvisie. We verwachten dat de omgevingsvisie bijdraagt aan een forse verbetering op de omgevingseffecten van alle beoordelingscriteria die we in de OER (Omgevings Effect Rapportage) toetsten.

Participatie

De omgevingsvisie is tot stand gekomen dankzij de inbreng van:
a. 100 partnerorganisaties die in drie dialoogsessies meewerkten aan het verkennen van de mogelijkheden per thema, het 'vullen' van de scenario's en het ontwikkelen van de ontwerp-omgevingsvisie;
b. 100 kinderen die in tekeningen hun wensen voor de leefomgeving verbeelden;
c. een enquête onder 300 inwoners;
d. een fotowedstrijd;
e. drie bijeenkomsten voor 200 inwoners in drie deelgebieden;
f. polls op SamenBernheze.nl;
g. een interactieve kaart voor de Groene Gezonde Structuren met ruimte voor suggesties van inwoners;
h. Q&A bijeenkomsten voor inwoners en ondernemers over de ontwerp-omgevingsvisie.

De onderstaande samengestelde kaart geeft in grote lijnen weer wat de visie beoogt.

Omgevingsvisie Bernheze

Omgevingsvisie Bernheze

3 Waarom een omgevingsvisie?

3.1 Omgevingswet: Nieuwe opgaven vragen om een heldere visie

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. Deze wet verplicht elke gemeente een omgevingsvisie op te opstellen. De omgevingsvisie is een strategisch beleidsdocument. Het huidige strategische beleidsdocument over de kwaliteit en ontwikkelingen buiten (de fysieke leefomgeving) is de gemeentelijke Structuurvisie 'Structuurvisie Bernheze' uit 2010 en vervalt hiermee.

Sinds deze structuurvisie in 2010 is geschreven is het een en ander veranderd. Zo hebben we te maken met een aantal opgaven die destijds niet of nauwelijks de beleidsagenda bepaalden. Denk hierbij aan klimaatverandering, biodiversiteit, de energietransitie, vergrijzing, een CO_2 neutrale samenleving, gezondheid en veiligheid. Trends en ontwikkelingen, die in de structuurvisie benoemd werden hebben zich inmiddels doorgezet of zijn opgelost. Deze veranderde context én de nieuwe Omgevingswet maken het noodzakelijk om tot een nieuwe toekomstvisie te komen. Een visie is geen blauwdruk voor de toekomst, maar geeft richting aan de gewenste ontwikkeling voor de toekomst van Bernheze.

3.2 Omgevingsvisie: een visie in samenhang voor de lange termijn

De Omgevingswet verplicht alle overheidslagen - nationaal, provinciaal en gemeentelijk - een omgevingsvisie op te stellen. De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is vastgesteld in 2020. Hierin staat centraal dat we bij het maken van omgevingskeuzes voor de aanpak van de maatschappelijke opgaven onze ruimtelijke kwaliteit behouden of verbeteren.

De drie NOVI-principes hanteren we als praktische aanknopingspunten om slim met de ruimte om te gaan en de kwaliteit van de leefomgeving te behouden en te ontwikkelen:
a. meervoudig ruimtegebruik;
b. kenmerken en identiteit van het gebied staan centraal;
c. voorkomen van afwenteling.

De Provinciale Omgevingsvisie (POVI) van de Provincie Noord-Brabant is vastgesteld in 2018. De provinciale omgevingsverordening stelt ook de zorgplicht (zie bijlage VII) voor de omgevingskwaliteit centraal. Nu is het de beurt aan de gemeente Bernheze om een omgevingsvisie op te stellen. Dit nieuwe strategische document is de toelichting van de Omgevingsvisie Bernheze. We kijken vooruit naar het jaar 2040, met een doorkijk naar 2050. Deze visie richt zich op het behoud van de omgevingskwaliteit en het richting geven aan nieuwe ontwikkelingen voor onze fysieke leefomgeving voor de lange termijn. Deze visie gaat over alles dat buiten aanwezig is, zichtbaar en onzichtbaar, en zoekt de samenhang. Denk hierbij aan de samenhang tussen ruimte, gezondheid, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur (wegen, sporen, kanalen, bruggen et cetera), recreatie, landbouw en cultureel erfgoed. In deze omgevingsvisie verkennen we hoe deze verschillende onderdelen zich in de toekomst ontwikkelen. Het motto van de Omgevingswet ‘ruimte voor ontwikkeling’, werken we in deze visie uit.

Separaat werken we uit hoe de gemeente de omgevingsvisie gaat gebruiken in programma's onder de Omgevingswet, het omgevingsplan en het beoordelen van initiatieven.

3.3 De partnerfilosofie voor de omgevingsvisie in Bernheze: De omgevingsvisie is van ons samen!

We zien de omgevingsvisie als een belangrijk strategisch document. Een richtinggevend document voor de toekomst van Bernheze met haar partnerorganisaties, ketenpartners, inwoners en ondernemers. In Bernheze werken we graag samen aan deze toekomst. Dat is de stijl van Bernheze! Een toekomst die leefbaar en veerkrachtig is voor volgende generaties. En dat kan geen enkele partner alleen bereiken, ook de overheid niet. Wanneer we dus in de visie over “wij” spreken, bedoelen we iedereen die meewerkt aan de het tot stand komen en realiseren van de omgevingsvisie voor Bernheze.

Op deze manier willen we laten zien dat we alleen door samen te werken en samen de schouders eronder te zetten we die betere toekomst kunnen bereiken. Daarom hebben we in dialoogsessies, tekenwedstrijd, inwonersbijeenkomsten, digitale polls op het platform en enquêtes samen bepaald welke toekomst we wenselijk vinden. Dit document is daarom samengesteld uit de inbreng van velen. De gemeente Bernheze heeft dit proces gefaciliteerd en geregisseerd.

Daarmee is dit ook jouw document, en ben jij onderdeel van die '**wij**'. In 2021 verzamelden we al onze dromen, ambities en ideeën in het inspiratiedocument omgevingsvisie Bernheze. Het inspiratiedocument vormde de input voor drie toekomstbeelden van Bernheze in 2040, die we in een dialoogsessie vorm hebben gegeven. Deze toekomstbeelden noemen we ook wel toekomstscenario's. Deze toekomstscenario's staan beschreven in het rapport 'Drie toekomstscenario’s voor Bernheze in 2040'. Die toekomstbeelden en de reacties hierop hebben we in een derde dialoogsessie en inwonersbijeenkomsten gebruikt om tot één voorkeursscenario te komen: de ontwerp-omgevingsvisie. Het document dat voor u ligt is daarvan het resultaat. Een visie, waar we allemaal voor willen tekenen. Allemaal, want het is niet aan de overheid om de toekomst alleen te bepalen. Daarom hebben we de omgevingsvisie in Bernheze de ondertitel van **Integrale visie van de partners op de fysieke leefomgeving van Bernheze 2040** meegegeven. De beste toekomst bereiken we door samen te werken.

3.4 Disclaimer en status van de omgevingsvisie

De partners in de gemeente Bernheze hebben samen de voorliggende visie gemaakt voor de leefomgeving van Bernheze 2040. Het college van B&W heeft dit proces gefaciliteerd en heeft zelf ook voorstellen gedaan voor de toekomst van Bernheze. De gemeente is dus één van de partners, met de bijzondere bevoegdheid de omgevingsvisie vast te stellen conform de Omgevingswet.

De omgevingsvisie Bernheze 2040 is een richtinggevende visie. De ambities en doelen zijn samen met de partners bepaald. We staan immers samen aan de lat voor het realiseren van deze visie. We zijn van mening dat de gemeente de overheidslaag is waar alle ambities en opgaven samenkomen. In februari 2023 hebben de aanwezige partners van de derde dialoogsessie de intentieverklaring getekend, waarin ze de intentie hebben uitgesproken samen te werken aan het opstellen en uitvoeren van de omgevingsvisie.

Besluit van de gemeenteraad

In de omgevingsvisie staan ambities waar we als gemeente niet (primair) voor verantwoordelijk zijn. Deze ambities zijn wel integraal onderdeel van het gewenste toekomstperspectief. De gemeenteraad gaat enkel en alleen over bevoegdheden van de gemeente. De ontwerp-omgevingsvisie is in co-creatie met (keten)partners opgesteld, wat betekent dat de verantwoordelijkheden gespreid zijn. Het waterschap gaat bijvoorbeeld over het grondwaterpeil, de Rijksoverheid gaat over stikstofbeleid en de provincie gaat over natuurnetwerk Brabant en de subsidies. Met het besluit van de gemeenteraad om de ontwerp-omgevingsvisie vast te stellen, betreft het alleen die onderdelen van de omgevingsvisie die de bevoegdheden van de gemeente raken.

Omgevingsverklaring

Tegelijkertijd wil het college van B&W samen met de lokale partners een omgevingsverklaring afsluiten, waarbij ook de partners toezeggen met de ambities in de visie aan de slag te willen en toezeggen zich te zullen inspannen om de visie te realiseren. Het college komt in de uitwerking in programma's met de partners tot een beschrijving van een heldere rolverdeling. Immers voor het tot stand brengen van diverse onderdelen van de visie ligt het voortouw niet bij de gemeente maar bij andere partners. De gemeente voert wel de regie door besluitvormingsprocessen te faciliteren en integraal af te stemmen.

Verhouding omgevingsvisie met andere beleidsdocumenten en -plannen van de gemeente

In de visie leggen de gemeente en partners hun ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De visie bevat dus het strategische, integrale, langetermijnbeleid voor de fysieke leefomgeving. De gemeente en haar partners voegen het beleid op de verschillende terreinen van de fysieke leefomgeving niet alleen samen in deze visie, maar verbinden dit ook met elkaar.

De gemeente en haar partners maken dus één samenhangende visie. Deze visie komt in de plaats van gemeentelijke beleidsvisies, voor zover het gemeentelijke beleid betreft, en heeft betrekking tot de fysieke leefomgeving, zoals:
a. gebiedsdekkende structuurvisies;
b. verkeers- en vervoersvisies;
c. groen-, natuur- en milieubeleidsvisies.

Maar dat doen we niet in één keer. Het samenvoegen van al het beleid op de fysieke leefomgeving in één visie is een omvangrijk proces. We hanteren een groeimodel, waarbij we de komende jaren stapsgewijs het gemeentelijk beleid dat nu nog niet is verwerkt in deze visie hieraan toevoegen en integraal afwegen samen met de partners. Zo hopen we in 2028 alle gemeentelijke visies te hebben geïntegreerd in één omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving.

Daar waar de visie nog geen of onvoldoende uitspraken doet met betrekking tot het bestaande gemeentelijk beleid met betrekking tot de fysieke leefomgeving, blijft dus het vigerende gemeentelijke beleid gelden. Dit om te voorkomen dat we onbedoeld op sommige terreinen plotseling geen visie of beleid meer kunnen hanteren.

De integrale door de raad vastgestelde visie gaat echter altijd voor op sectorale gemeentelijke beleidsvisies, zolang beiden geldend zijn Bij strijdig beleid is dus de omgevingsvisie leidend. In de komende jaren gaan we samen met onze partners de omgevingsvisie verder aanvullen met nu nog ontbrekende delen van beleidsvisies op terreinen van de fysieke leefomgeving om zo steeds meer compleet te worden.

Afwijken van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie, door de raad vastgesteld, is in iedere geval bindend voor de gemeente. De lokale partners hebben met de omgevingsverklaring afgesproken zich te zullen inspannen om de ambities uit de visie tot stand te brengen.

De visie is een richtinggevend document en niet een statisch en in beton gegoten beleidsdocument. Door de tijd heen kunnen er andere afwegingen gemaakt worden door trends, ontwikkelingen of andere inzichten die op dat moment aan de orde van de dag zijn. Dit maakt de visie op de fysieke leefomgeving een dynamisch document. Te allen tijde is het dus mogelijk om gemotiveerd afwijkend te besluiten van deze visie, waarbij wel recht wordt gedaan aan de in de visie gestelde ambities en doelen. De visie is in samenwerking met inwoners, ondernemers, partnerorganisaties en de gemeente tot stand gekomen. Wij streven naar de juiste richting voor Bernheze, zonder daarbij de actualiteit uit het oog te verliezen.

De gemeente gebruikt de omgevingsvisie om te toetsen of initiatieven wenselijk zijn, omdat ze passen in het toekomstbeeld of passend gemaakt worden. De partners gebruiken deze visie als inspiratiebron om te kunnen bijdragen aan het realiseren van de gewenste toekomst.

Indien de gemeente en/of de partnerorganisaties gemotiveerd willen afwijken van de visie, zullen zij de in de visie beschreven ambities van het toekomstbeeld op een andere gelijkwaardige manier tot stand brengen. Je kunt dan denken aan bijvoorbeeld het veranderen van de exacte ligging van een Groene Gezonde Structuur (GGS) op de kaart van de omgevingsvisie. Indien bepaalde functies, zoals wonen en infrastructuur, het nodig maken de GGS gelijkwaardig, maar op een andere plek te realiseren, dan kunnen het college en de raad daartoe besluiten.

4 De omgevingsverklaring en wie doet wat?

4.1 Integraal samenwerken

Een omgevingsvisie is de integrale langetermijnvisie voor de hele fysieke leefomgeving en haar grondgebied.' Voor Bernheze is dit de eerste keer dat we een integrale visie maken. Dat is ook nodig, omdat de druk op de openbare ruimte steeds groter wordt. Dan kun je niet meer volstaan met een optelsom van sectorale ambities. Je moet integraal, samen met elkaar, aan de slag.

De fysieke leefomgeving houdt niet op bij de grens en bevoegdheid van een gemeente, waterschap of provincie. De verantwoordelijkheden en omgevingsvisies van andere bestuursorganen betrekken we bij onze omgevingsvisie. Goede samenwerking, afstemming en verbinding is dus van groot belang. Dat vereist heldere samenwerkingsafspraken en -structuur.

Het nieuwe omgevingsbeleid stelt dat de rol van de overheid op het gebied van de fysieke leefomgeving verandert. Hier is een veel prominentere rol weggelegd voordesamenwerking en het vertrouwen tussen overheid, partners, inwoners en ondernemers. De Omgevingswet heeft daarom als uitgangspunt dat er meer flexibiliteit moet zijn, zodat we vaker de ‘ja-mits’ filosofie van de Omgevingswet hanteren.

Proces tot nu toe

De gemeenteraad heeft het college van B&W opgedragen een omgevingsvisie MET partners, inwoners en ondernemers te maken en afspraken te maken hoe we samen verantwoordelijk nemen voor de gewenste toekomst.

De gemeenteraad van Bernheze is degene die conform de Omgevingswet de omgevingsvisie vaststelt en heeft getoetst of aan de opdracht van een rijk en intensief participatieproces is voldaan.

De lokale partners committeren zich aan de ambities die in deze visie staan. Bij de uitwerking van de visie in programma's worden zij ook gevraagd welke rol en bijdrage zij willen leveren bij het realiseren van de ambities. Immers we zijn van elkaar afhankelijk hoe snel we de ambities voor 2040 realiseren.

Ruwe opbrengst dialoogsessies met partners op 15 februari 2023

De dialoogsessies zijn constructief verlopen en hebben tot het ondertekenen van een intentieverklaring geleid. Alle partners voelen zich erg betrokken bij de omgevingsvisie van Bernheze en zijn voornemens om alle inspanningen te leveren om de visie voor Bernheze te laten slagen.

4.2 Inhoudelijke scope van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie werkt volgens de instructies van de nieuwe Omgevingswet. Dat blijkt uit de brede scope van de omgevingsvisie, die gericht is op de hele fysieke leefomgeving en daarbij behorende integraliteit van opgaven en ambities. De scope is met de komst van de Omgevingswet en daarbij behorende instrumenten veranderd van slechts Ruimtelijke Ordening naar de gehele fysieke leefomgeving Niet alleen ruimtelijke aspecten zijn meer onderdeel van het beleid, maar ook onderdelen met andere componenten, zoals water, natuur, milieu, leefbaarheid en gezondheid zijn onderdeel van de omgevingsvisie.

In Bernheze hebben we met de partners voor vijf thema's gekozen welke passen bij de scope van de omgevingsvisie in brede zin. De volgorde geeft het belang aan dat we met de partners en de gemeenteraad hebben bepaald:

a. Gezonde leefomgeving
b. Leefbare kernen
c. Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit
d. Vitale en duurzame landbouw en economie
e. Landschap en erfgoed

We hanteren in onze omgevingsvisie een planhorizon van 2040, met een doorkijk naar 2050.

4.3 Sturing en governance

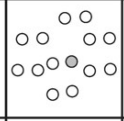
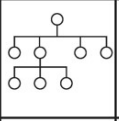
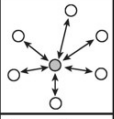
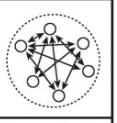
Het is belangrijk dat we als partners een sturingsstijl kiezen. Deze sturingsstijl bestaat uit enerzijds de rol die we hebben gekozen van samenwerken , anderzijds een instrumentenmix (geld, juridisch, communicatie). Deze nemen we op in deze omgevingsvisie.

	Samenwerkende overheid
Communicatieve instrumenten	• Experiment • Gesprekstafel • Gebiedsvisie • Participatie • Denktank
Financieel-economische instrumenten	• Maatschappelijk fonds • Lening • Publiek-private samenwerking • Eigendom van grond en gebouwen
Juridische instrumenten	• Omgevingsplan • Bestuursovereenkomst • Publiek-private overeenkomst • Green Deal • Convenant • Concessie

Omgevingsvisie Bernheze

Netwerkgovernance

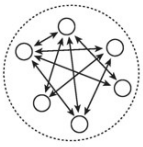
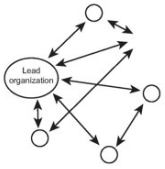
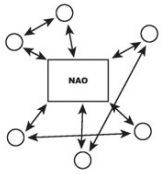
Zoals al eerder gesteld, is deze omgevingsvisie een product van iedereen die eraan heeft meegewerkt. Dit gaat van partners, naar inwoners, tot ondernemers en de rol die zij daarin pakken. In de omgevingsvisie legt de gemeente de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor lange termijn vast. De wetgever heeft vastgelegd dat in de omgevingsvisie moet staan hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen betrokken zijn. In Bernheze hebben we deze aanpak goed vormgegeven en hebben we veel actoren betrokken. De governance-structuur die we daarmee impliciet hebben gekozen is die van een **netwerk**.

Governancevorm / -institutie	Markt	Organisatie	Samenwerkings-relatie	Netwerk
Visualisatie				
Principe	Prijsmechanisme	Hiërarchie	Toegang tot middelen en reductie van onzekerheid	Samenwerkend gedrag en even bezorgd over het succes van anderen als over het eigen succes

Governance structuren

Kenis en Provan (2008)

Om verder te verdiepen in netwerken, onderscheiden Kenis en Provan (2008) een drietal vormen van netwerk governance. Het zelfregulerende netwerk, het leiderorganisatie netwerk en een netwerk administratieve organisatie.

Zelfregulerend netwerk	Leiderorganisatie netwerk	Netwerk administratieve organisatie (NAO)
		
• Geen administratieve entiteit • Participatie in netwerkmanagement door alle partijen	• Administratieve entiteit (en netwerkmanager) is een belangrijke netwerkpartij die ook een rol heeft in het primaire proces	• Een toegewezen en aparte entiteit is gecreëerd om het netwerk te managen

Verschillende netwerk governance vormen

Kenis en Provan (2008)

De netwerksamenwerking en governance-structuur die gelieerd is aan de omgevingsvisie van Bernheze, typeert zich het beste als een leiderorganisatie-netwerk. De gemeente is leider van de netwerkorganisatie. De gemeente draagt zorg voor het proces, zodat de gezamenlijke doelen van het netwerk worden behaald. De gemeente faciliteert en regisseert. Tegelijkertijd draagt de gemeente verantwoordelijkheid voor een aantal collectieve belangen, in het bijzonder daar waar geen andere partij zich als belanghebbende aandient. Je kunt dan denken aan bijvoorbeeld rioolwater, infrastructuur en schone lucht. Daarnaast is de gemeente degene die de juridische kaders (omgevingsplan) bepaalt op basis van de ambities in de gezamenlijke omgevingsvisie.

4.4 Rollen van samenwerkingspartners

Niet alleen de gemeente gaat werken volgens de Omgevingswet. Ook Rijkspartijen, provincies en waterschappenzijn als overheden gebonden aan deze wet. Het Rijk heeft de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) vastgesteld en gepubliceerd. Ook de provincie Noord-Brabant heeft een eigen omgevingsvisie en omgevingsverordening gepubliceerd. Bovendien moeten provincies aanvragen en meldingen uit het Omgevingsloket kunnen ontvangen en behandelen. Waterschappen moeten een projectbesluit kunnen vaststellen en meldingen uit het Omgevingsloket kunnen ontvangen en behandelen (bron: IPLO).

Deze bovenstaande partijen hebben wettelijke taken in relatie tot de Omgevingswet en de beschikking over juridische instrumenten. Andere partijen hebben deze wettelijke taken niet, maar zijn wel betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie. De partijen die hierin echt onmisbaar zijn voor de omgevingsvisie van Bernheze hebben wij partnerorganisaties genoemd.

Bij de uitwerking in programma's gaan we in kaart brengen welke rol partijen vervullen in het netwerk en welke taken zij op zich nemen. In netwerken hebben actoren diverse rollen, die zij voor een belangrijk deel zelf bepalen, bijvoorbeeld budgethouder, kadersteller, participant, netwerkleider of coalitieleider. ‘De budgethouder heeft de beschikking over financiële middelen (overheidsbudget, fondsen en vrijwillige bijdrage (in tijd en geld). De kadersteller stelt juridische kaders vast, dat kan publiekrechtelijk als privaatrechtelijk. De rol van participant draait om het vertegenwoordigen van een organisatie of achterban in het netwerk. Wij noemen de mensen die zo’n rol innemen ook wel grenswerkers, omdat ze opereren op de grens van de eigen organisatie en het netwerk. [...] Een netwerkleider is bezig met vele activiteiten die gericht zijn op de samenhang in het netwerk. Een netwerkleider is niet de baas, maar wel degene die de boel bij elkaar houdt en waar nodig stuurt. De netwerkleider moet het vertrouwen hebben van de andere partijen dat hij het netwerk - en niet zijn eigen organisatie - voorop stelt. [...] De coalitieleider is degene die een coalitie binnen het netwerk leidt. Hier komen twee rollen bij elkaar: die van projectmanager en die van coalitieleider. De coalitie zal altijd bestaan uit mensen die vanuit verschillende organisaties komen en iets willen bereiken en daarmee hun eigen belangen willen behartigen door mee te werken aan een opgave. Je werkt toe naar een bepaald resultaat volgend op de gezamenlijke ambitie van alle deelnemers. Dat maakt dat een coalitieleider veel meer stuurt dan een regisseur’ (Boommanagement, 2018).

De gemeente Bernheze werkt samen met buurgemeenten in diverse samenwerkingsverbanden, zoals de RNOB, de RES, openbaar vervoer, arbeidsmarkt, toezicht en handhaving (Omgevingsdienst). In deze formele en informele samenwerkingsverbanden bundelen we onze krachten en werken we het best mogelijke resultaat met een efficiënte inzet van mensen en middelen. Deze samenwerkingsverbanden zijn geen partner van de omgevingsvisie, maar zijn wel ingezet om de omgevingsvisies van de regio op elkaar af te stemmen. Zo worden bijvoorbeeld de omgevingsvisies gebruikt om in RNOB verband een ruimtelijk voorstel te schrijven voor de provincie en het rijk en te werken aan regiodeals.

Omgevingsverklaring: festival van de toekomst

Tijdens de dialoogsessies van 15 februari is, met de ondertekening van de intentieverklaring, de eerste stap gezet naar een omgevingsverklaring. Deze willen we op 28 maart 2024, met een festival van de toekomst, gaan ondertekenen. Met de omgevingsverklaring wordt door alle deelnemende lokale partijen de omgevingsvisie en het belang hiervan onderschreven. Alle partijen zetten zich in voor de uitvoering van de overeenkomst in de rollen die zij kunnen en willen pakken. Aan de omgevingsverklaring is een inspanningsverplichting verbonden met betrekking tot omgevingsprogramma's waarin we afspreken wie wat doet. Bijvoorbeeld: wie betaalt, wie faciliteert, wie de monitoring doet en hoe de juridische kaders er uit komen te zien.

4.5 De omgevingsverklaring

Omgevingsverklaring "omgevingsvisie leefomgeving Bernheze 2040"

'Samen vooruit!'

We werken samen aan een betere toekomst voor Bernheze. Inwoners, ondernemers en partnerorganisaties dragen hier allemaal aan bij. Iedereen vanuit zijn/haar verantwoordelijkheid en mogelijkheden. Daarom hebben we samen de Omgevingsvisie met de ondertitel "integrale visie van de partners op de fysieke leefomgeving Bernheze 2040" gemaakt.

Hiermee geven we richting aan onze projecten en acties, zodat we met een gemeenschappelijke visie werken aan de leefomgeving van Bernheze. De partners die op 28 maart 2024 hun handtekening zetten onder deze Omgevingsverklaring, spreken af samen de schouders te gaan zetten onder het realiseren van de ambities in de omgevingsvisie. In februari 2023 heeft u ook al een intentieovereenkomst symbolisch getekend. Deze omgevingsverklaring is hier een vervolg op.

De vertegenwoordigers van onderstaande lokale partnerorganisaties:

spreken uit dat zij de visie en de ambities, voor zover deze passen binnen de doelstellingen van de eigen organisatie, onderschrijven en we ons samen in gaan zetten voor de toekomst van Bernheze;

- spreken af dat iedereen zijn of haar rol pakt om de gewenste toekomst in de omgevingsvisie Bernheze 2040 in samenhang en door lokaal en regionaal te verbinden te realiseren;
- zorgen dat elk jaar een vertegenwoordiging uit de organisatie deelneemt aan de dialoogsessie omgevingsvisie, om de voortgang te bespreken, aanpassingen aan de omgevingsvisie in te brengen, bijvoorbeeld wanneer de actualiteit van maatschappelijke opgaven daarom vraagt en te ijken of de partners met de voorgestelde aanpassingen kunnen instemmen;
- spreken af samen aan de slag te gaan met programma's en uitvoeringsprojecten zodra budget beschikbaar is. Zo gaan we samen de ambities realiseren;
- gaan een inspanningsverplichting aan. We besluiten dus dat we ons samen inzetten voor de toekomst van Bernheze, zonder dat we elkaar ergens op afrekenen. Samen gaan we vooruit!;
- hanteren de volgende exitbepaling; indien een partner uit de omgevingsverklaring wil stappen dan dragen we zorg voor een gezamenlijk communicatie die we tijdens een dialoogsessie afspreken;
- stemmen er mee in dat de gemeente Bernheze de procesregie voert op de uitvoering van de omgevingsverklaring.

De volgende vertegenwoordigers van de partnerorganisaties

<Logo's>

verklaren dat zij zich inzetten voor een betere toekomst voor Bernheze.

<Namen>

5 Realisatiestrategie

5.1 Bernheze maken we samen!

De omgevingsvisie Bernheze 2040 hebben we samen met partnerorganisaties, inwoners en ondernemers ontwikkeld. In Bernheze zetten we die samenwerkende stijl graag door in de realisatie van de omgevingsvisie. Immers, Bernheze maken we samen. Dat doen we door in een omgevingsverklaring met elkaar af te spreken dat we ons gaan inspannen om tot het gewenste toekomstbeeld te komen. Daar waar we meer concrete (financiële) afspraken willen maken, gaan we programma's onder de Omgevingswet opstarten, samen met onze partners.

De omgevingsvisie is een levend document en zal op z'n tijd aangepast moeten worden. Nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, nieuwe maatschappelijke opgaven en veranderende politieke ambities vragen om een vierjaarlijkse herijking van de omgevingsvisie.

5.2 Hoe gaan we na het vaststellen van de visie en de omgevingsverklaring de ambities samen realiseren?

Met het vaststellen van de visie en de omgevingsverklaring begint het echte werk pas. Dit doen we langs verschillende sporen:

5.2.1 Omgevingsplan en andere kaders

In het omgevingsplan legt de gemeente de juridische kaders vast op basis van de visie. Dit doen we stap voor stap. Deze juridische kaders zijn bindend voor inwoners, ondernemers en andere initiatiefnemers. De gemeente werkt het 'ja-mits' principe hierin uit.

5.2.2 Verleiden

In Bernheze kiezen we er voor om mensen te verleiden het goede te kiezen. Alleen wanneer het echt nodig is gebruiken we juridische kaders in het omgevingsplan. Dat verleiden doen we met vier sporen:

Met geld

Met subsidies en andere financiële prikkels geven we initiatiefnemers en inwoners een extra duwtje in de rug om te kiezen voor de ambities uit de visie. De overheidspartners zoals de EU, het rijk, de provincie, het waterschap en de gemeente maken de ambities uit deze visie mogelijk door hun specifieke uitkeringen, innovatiefondsen en stimuleringsgelden. Maar daarnaast zijn er ook andere particuliere fondsen die initiatieven ondersteunen die bijdragen aan de ambities. We maken zo min mogelijk gebruik van negatieve prikkels als straf of dwang en gaan dus niet met bijv. een tegeltax bewoners straffen. We willen eerder belonen met bijvoorbeeld een vergroeningskorting of klimaatkorting op de rioolheffing als voorbeeld.

Grondposities

Inzetten van grondpositie voor het realiseren van de ambities uit de visie.

Communicatie

Door informatie en kennis te delen over de belangrijke opgaven uit deze visie en de praktische oplossingsrichtingen, kunnen onze inwoners, ondernemers en partnerorganisaties andere en betere keuzes maken.

Partnerdeals

Partners kunnen met elkaar een deal sluiten om zowel de ambities uit de visie te realiseren als de ambities van inwoners en ondernemers.

5.2.3 Monitoring en evaluatie

Niet alleen het opstellen van de omgevingsvisie vraagt tijd en aandacht, maar ook het vervolg ervan. De omgevingsvisie is een continu proces en past binnen de beleidscyclus. Monitoringsinformatie en evaluatie kan daarom aanleiding zijn om de omgevingsvisie bij te stellen. We worden als het ware gedwongen om vooruit te kijken en de haalbaarheid van onze visie te bepalen. Monitoring en evaluatie zijn belangrijke instrumenten om onze leefomgeving continu te verbeteren. De Omgevingswet schrijft dit zelfs voor.

5.2.4 Vierjarige cyclus

We gaan aan de slag met een vierjarige cyclus, waarin we het monitoren, evalueren, herijken en aanpassen elke vier jaar organiseren. De ambities uit onze omgevingsvisie werken door in alle andere acties van de gemeente, zoals het omgevingsplan, programma's en vergunningverlening. Maar dat geldt ook voor de andere partners. De omgevingsvisie werkt door in hun bedrijfsvoering of planning. Omdat de Omgevingswet iedereen ruimte geeft voor initiatieven in de leefomgeving, is de gemeente niet meer alleen aan zet. Monitoring is een instrument om te toetsen of we de gezamenlijke doelen en ambities uit de omgevingsvisie dichterbij brengen.

Met de omgevingsvisie bepaalt de gemeente welke ontwikkelingen wenselijk zijn.

We stellen, zoals eerder geschreven, een vierjarige cyclus voor. We monitoren voortdurend, evalueren vierjaarlijks, waarna we kunnen herijken en aanpassen. De omgevingsvisie is dynamisch en onderhevig aan maatschappelijke veranderingen. Het beste moment daarvoor lijkt ons binnen een jaar na de gemeenteraadsverkiezingen. Dit betekent dat we aan het einde van de eerst volgende bestuursperiode in 2029 de evaluatie af moeten hebben en in 2030 het proces starten om samen te herijken of de ambities uit de visie willen aanpassen. Dan willen we ook de ontbrekende onderdelen van de omgevingsvisie aanvullen, zodat alle andere beleidsvisies met betrekking tot de fysieke leefomgeving kunnen vervallen. In 2030 hebben we dan voor het eerst een complete integrale visie.

5.2.5 Omgevingsprogramma's als instrument

Een omgevingsprogramma is een flexibel instrument uit de omgevingswet dat de overheid kan toepassen in verschillende fasen van de beleidscyclus. Het instrument is een beleidsdocument, net als de omgevingsvisie zelf. Een programma omvat maatregelen en is zelfbindend voor het bestuursorgaan dat het vaststelt. Een programma is, anders dan een omgevingsplan, niet direct bindend voor derden, tenzij we dat met hen afspreken.

Het instrument leent zich voor beleidsdoorwerking in de beleidscyclus van de Omgevingswet en kan daarnaast ook worden ingezet bij beleidsontwikkeling en uitvoering. Als de het college van B&W van de gemeente een programma opstelt, dan moeten ze motiveren hoe de samenleving en andere bestuursorganen betrokken zijn geweest bij de voorbereiding. Er zijn verschillende methodes om een programma op te stoelen. In Bernheze denken we aan zowel gebiedsgerichte programma's als thematische programma's.

Programma's voor gebieden en dorpskernen

Het college van B&W kan ervoor kiezen om samen met de betrokken partners per gebied of dorpskern een integraal omgevingsprogramma op te stellen. Dit houdt in dat het college samen met partners kijkt naar de individuele kwaliteiten en behoefte van de gebieden of kernen en deze relateren aan de keuzes die we in de omgevingsvisie hebben gemaakt. Je kunt dan denken aan:

a. Hooge Vorssel en andere delen van de Peelhorst in Bernheze
b. Beekdallandschap Aa en Leijgraaf
c. Per dorpskern inclusief de kernranden

Programma's voor thema's

Het college B&W kan er ook voor kiezen om samen met partners voor een onderwerp uit de omgevingsvisie een programma op te stellen. Het resultaat hiervan is dat ze nadrukkelijk verbindingen en dwarsverbanden moeten gaan leggen. Gedacht kan worden aan:

a. Bouwen en wonen
b. Groene gezonde structuren
c. Mobiliteit en infrastructuur
d. Water en riolering

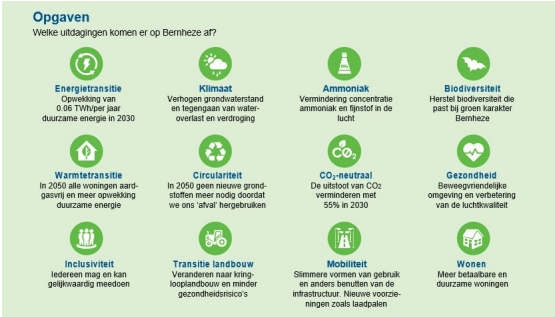
6 De omgevingsvisie van Bernheze

6.1 Vijf belangrijke thema's

Voor het opstellen van de visie onderscheiden we vijf belangrijke thema's die we de komende jaren centraal stellen:
a. Gezonde leefomgeving
b. Leefbare kernen
c. Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit
d. Vitale en duurzame landbouw & economie
e. Kwaliteit landschap & erfgoed

Ambities en dromen voor omgevingsvisie Bernheze

Bernheze werkt samen met partners, inwoners en ondernemers aan een omgevingsvisie. In de omgevingsvisie komen de doelen en ambities voor de leefomgeving voor de lange termijn. Thema's die samenhangen met de fysieke leefomgeving komen ook aan bod. Zoals gezondheid, zorg, klimaat en economie De ontwikkeling van de omgevingsvisie verloopt in fasen. De eerste fase, de oriëntatiefase, is in februari 2022 afgesloten met een inspiratie-document voor en door Bernheze. Hierin staan de opgaven, ambities en dromen voor de omgevingsvisie.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Ambities in vijf thema's

Wat vinden partners, inwoners en ondernemers belangrijk voor een omgevingsvisie?

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Deze thema's zijn een antwoord op de enorme maatschappelijke opgaven, waarvoor we in Bernheze aan de lat staan. De visual hieronder geeft de belangrijkste opgaven weer. Met deze thema's en de uitwerking ervan staan we voor de global goals[1]. Hiermee werken we ook actief aan het bereiken van een brede welvaart[2] in Bernheze.

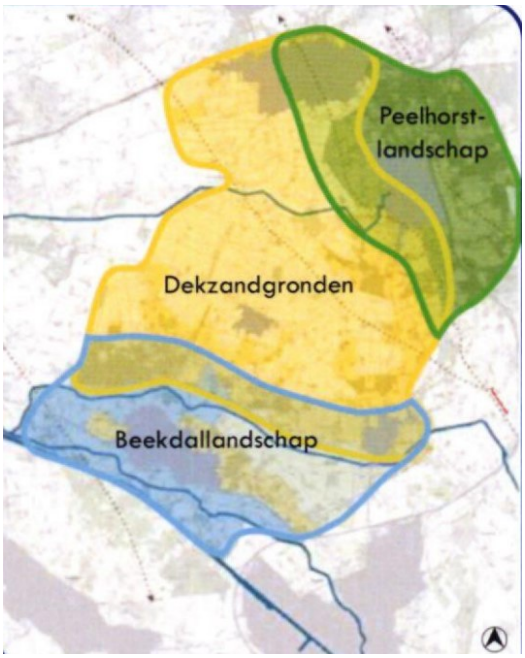
[1] https://www.sdgnederland.nl/

[2] https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-Brede-welvaart-het-CPB-voorbij-het-bbp.pdf

Klimaatonderlegger Gemeente Bernheze

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Gebiedsindeling Gemeente Bernheze

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Op basis van landschappelijke kenmerken en de klimaatonderlegger verdelen we de gemeente Bernheze in drie deelgebieden: de Peelhorst (de rug), de Dekzandgronden (ook wel flanken genoemd) en het Beekdallandschap.

6.2 Leidende principes

De thema's krijgen op basis van deze verschillen in landschappelijke kenmerken per deelgebied een andere uitwerking. Dat is maatwerk. Zo versterken we de verbinding met onze omgeving, de ondergrond en onze identiteit.

In onderstaand overzicht hebben we de leidende principes per thema uitgewerkt. Vervolgens behandelen we verder op in dit hoofdstuk de uitwerking van de omgevingsvisie per thema.

LEIDENDE PRINCIPES	Peelhorslandschap *Oostelijk van de Peelrandbreuk*	Dekzandlandschap *Middengebied*	Beekdallandschap Aa en Leijgraaf *Zuidelijk gebied*
Gezonde leefomgeving *Gezondheid en zorg in de groen-blauwe leefomgeving is voor iedereen bereikbaar en aantrekkelijk. De Groene-Gezonde-Structuur (GGS) is het meest dominante concept.*	• Bereikbaar, veilig en toegankelijk per fiets en wandelen; • Schoon, stil en natuurlijk; • Natuurinclusief voedsel; • Zorg in het groen.	• Bereikbaar, veilig en toegankelijk per fiets en wandelen; • Aantrekkelijk landschap met houtwallen, zandwegen, natuurlijke perceelsranden & waterlopen; • Zorg bij de boer.	• Bereikbaar, veilig en toegankelijk per fiets en wandelen; • Schoon, stil en natuurlijk; • Natuurinclusief voedsel; • Zorg in het groen.
Leefbare kernen *Meer ruimte voor langzaam verkeer, groen-blauw, circulair, ondernemend centrum, natuur- en klimaatinclusief. toekomstbestendig en wonen.*	Kenmerken van de horst terug laten komen in de inrichting: • Vasthouden van water; • Circulair; • Klimaat- en natuurinclusief bouwen; • Revitaliseren van wijken; • Prioriteit aan wandelen en fietsen in met name de GGS; • Doorgaand verkeer ontmoedigen; • Alleen vrachtverkeer op basis van elektriciteit of waterstof (H_2).	Kenmerken van het agrarische dekzandlandschap (flanken) doorvertalen naar Loosbroek: • Vasthouden van water; • Circulair; • Klimaat- en natuurinclusief bouwen; • Revitaliseren van wijken; • Prioriteit aan wandelen en fietsen in met name de GGS; • Doorgaand verkeer ontmoedigen; • Alleen vrachtverkeer op basis van elektriciteit of waterstof (H_2).	Kenmerken van het beekdallandschap vertalen in de inrichting: • Vasthouden van water; • Beken grootste deel van het jaar voeden uit kwelwater; • Circulair; • Klimaat- en natuurinclusief bouwen; • Revitaliseren van wijken; • Prioriteit aan wandelen en fietsen in met name de GGS; • Doorgaand verkeer ontmoedigen; • Alleen vrachtverkeer op basis van elektriciteit of waterstof (H_2).
Klimaat en (herstel) biodiversiteit *Klimaat en (herstel) biodiversiteit Bodem en water sturend en meer ruimte voor herstel van de biodiversiteit*	• Grondwaterpeil tussen de 35 - 50 centimeter omhoog en meer water vasthouden en infiltreren; • Naaldbos omvormen naar natuurlijk loofbos; • Natuurinclusieve landbouw; • Nieuwe gemengde productiebossen of andere biobased grondstoffen; • Zonneparken of nieuwe gebouwen in het buitengebied gaan we terughoudend mee om; • Onderdeel van het natuurgebied de Maashorst en de levendige schil; • Herstel en beleefbaar maken van de wijstgronden; Aandacht voor waterkwaliteit.	• Grondwaterpeil 20 - 30 centimeter omhoog en meer water vasthouden en infiltreren; • Waterberging; • Natuurvriendelijke oevers rondom de hoofdwatergangen; • Meanderen van hoofdwatergangen; • Landschap en biodiversiteit beschermen en versterken in perceelsranden en in de GGS; • Aandacht voor waterkwaliteit.	• Grondwaterpeil 10-15 centimeter omhoog; Het vasthouden en infiltreren van water voor de natuur en om s-Hertogenbosch te beschermen; • Meer moerasbos en andere natuurlijke terreinen ontwikkelen; • Natuurinclusieve landbouw; • Herstellen van de historische lopen van beken; • Meer meanderingen en overstromingsgebieden; • Zonneparken of nieuwe gebouwen in het buitengebied gaan we terughoudend mee om; • Aandacht voor waterkwaliteit.

LEIDENDE PRINCIPES	Peelhorslandschap *Oostelijk van de Peelrandbreuk*	Dekzandlandschap *Middengebied*	Beekdallandschap Aa en Leijgraaf *Zuidelijk gebied*
Vitale en duurzame landbouw & economie Innovatieve landbouw & ondernemers en levendige dorpscentra *Innovatieve landbouw & ondernemers en levendige dorpscentra*	• Natuurinclusieve landbouw en nieuwe verdienmodellen voor bijvoorbeeld dag- en verblijfsrecreatie, hout en andere biobased grondstoffen; • Dorpskernen hebben een levendig centrum met horeca en winkels; • Agrarische ondernemers ondersteunen bij de transitie of het verplaatsen naar het dekzandgebied.	• Toplocatie voor productie van voedsel en biobased grondstoffen; • Grotere bouwblokken; • Nieuwe verdienmodellen; • Innovaties inzetten als oplossing voor schadelijke neveneffecten; • Plek waar we boeren naar verplaatsen uit de twee andere deelgebieden zodat ze kunnen groeien en innoveren.	• Natuurinclusieve landbouw en nieuwe verdienmodellen voor bijvoorbeeld dag- en verblijfsrecreatie, waterberging en natuurbeheer; • Dorpskernen hebben een levendig centrum met horeca en winkels; • Agrarische ondernemers ondersteunen bij de transitie of het verplaatsen naar het dekzandgebied.
Kwaliteit landschap & erfgoed *Beschermen, herstellen en meekoppelen met nieuwe ontwikkelingen. Beleefbaar en toegankelijk landschap.*	• Breuklijn en wijstgronden herstellen, beleefbaar maken; • De vindplaats van de Bronsschat beleefbaar maken; Aandacht voor gezond bodemleven.	• Houtwallen en zandwegen; • Rivierkommen; • Aandacht voor het bodemleven.	• Het herstellen en beschermen van historische gebouwen met bijbehorende landerijen en van andere cultuurhistorische structuren; • Aandacht voor gezond bodemleven.

Omgevingsvisie Bernheze

6.3 Beschrijving van de visie per thema

6.3.1 De gezonde leefomgeving

Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is. De hele visie draagt als het ware bij aan deze gezonde leefomgeving.

Onze leefomgeving bevordert onze gezondheid, voor alle leeftijden.

Dit is hoog nodig, omdat we zien dat steeds meer aandacht uitgaat naar gezondheid. Hierbij is zowel aandacht voor de gezondheidsrisico's als voor positieve gezondheid. Hiermee bedoelen we de mogelijkheid om een betekenisvol leven te leiden. Om een betekenisvol leven te kunnen leiden, zijn veerkracht, eigen regie en aanpassingsvermogen belangrijke waarden. Voor het beperken van gezondheidsrisico's kun je denken aan: blootstelling aan schadelijke stoffen in de lucht, in het oppervlakte- en drinkwater, de bodem en in ons eten. We zien gelukkig de laatste jaren de uitstoot van sommige stoffen in de lucht die schadelijk zijn voor onze eigen gezondheid afnemen. Deze trend zetten we graag voort.

Tegelijkertijd maken we ons zorgen om de vele verleidingen die leiden tot een inactieve leefstijl, ongezonde (eet)gewoonten, eenzaamheid en mentale problemen. Ook is bekend dat armoede een negatieve invloed kan hebben op onze gezondheid. Wat ook opvalt is dat de verschillen in gezondheidsproblemen sterk verschillen per buurt. Dat willen we anders. Daarom stellen we in deze omgevingsvisie een aantal maatregelen voor die bijdragen aan gezondheidsbevordering. Zodat we de leefomgeving zodanig inrichten dat deze bijdraagt aan positieve en brede gezondheid.

Integraal model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

De noodzaak om maatregelen ter bevordering van de gezondheid voor te stellen in de omgevingsvisie zien we ook terug in een aantal cijfers die trends in de gezondheid beschrijven en in beleidsdoelen die geformuleerd zijn over wat we komende jaren graag willen bereiken. Hieronder een aantal van deze cijfers en beleidsdoelen, zoals deze anno 2023 gelden. De maatregelen die we in de omgevingsvisie voorstellen tonen we eerst op kaart met bijbehorende legenda. Vervolgens lichten we de op kaart ingetekende maatregelen en de maatregelen die zich niet goed op een kaartbeeld laten vangen, in samenhang toe. Op het kaartbeeld tekenen we bewust over de gemeentegrenzen heen. Dit omdat we graag de samenhang met omgeving opzoeken. Het is een uitnodiging om hierover met elkaar in gesprek te gaan. Uiteindelijk is het natuurlijk aan de betreffende gemeente zelf om hier besluiten over te nemen.

Trends en ontwikkelingen

Trends & ontwikkelingen

Schone lucht

Uit berekeningen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) voor het in 2020 afgesloten Schone Lucht Akkoord (SLA) blijkt dat ongeveer 7.500 vroegtijdige sterfgevallen aan fijnstof zijn toe te schrijven. Het terug dringen van primaire en secundaire fijnstof is landelijk beleid, waarbij industrie, verkeer en de landbouw zullen bijdragen aan het verminderen van de gezondheidsrisico's (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2020).

Waterkwaliteit

Het draagt bij aan onze gezondheid als onze wateren van goede kwaliteit zijn. De Europese Unie heeft voor de kwaliteit van water de Kaderrichtlijn Water (KRW) opgesteld. Uiterlijk in 2027 willen we voor onze KRW-wateren (Aa, Leijgraaf, Grote & Kleine Wetering) aan deze richtlijn voldoen (Rijksoverheid, 2020). Vanzelfsprekend werken we in Bernheze aan bronaanpak voor zover ze in de gemeente liggen. Daarnaast werken we, onder aanvoering van waterschap en provincie, samen met onze bovenstroomse buurgemeenten om schoon water binnen te laten stromen. Zie kaart en normen in bijlage IV (bron: waterschap Aa en Maas).

Beweegnorm

In 2022 haalde 44% van de Nederlanders de Nederlandse norm van gezond bewegen. In Bernheze voldeed in 2020 50% van de bevolking aan de Beweegrichtlijnen (bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020).

Overgewicht

Van de volwassenen in Bernheze tussen de 18 en 64 jaar had in 2020 44% overgewicht of obesitas (Bron: GGD Brabantscan).. De verwachting is dat overgewicht steeds verder toeneemt naar 9,5 miljoen mensen in 2040 (62% van de Nederlanders) die overgewicht hebben (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2020).

Aantal gezonde levensjaren

De provincie zet erop in dat iedereen in 2030 drie gezonde levensjaren erbij krijgt (Provincie Noord-Brabant, 2021).

Richtinggevende samenvatting gezonde leefomgeving

Richtinggevende samenvatting gezonde leefomgeving

De gezonde leefomgeving heeft Bernheze niet voor niets als eerste geplaatst. Immers een gezonde leefomgeving zorgt voor minder ziekte en een positieve gezondheid. We onderscheiden de volgende richtinggevende ambities:

1. Schoner

We verminderen **externe gezondheidsrisico's door lucht, grond- en oppervlaktewater en bodem schoner te maken, minder geluids- en geuroverlast en de risico's op zoönose klein te maken Dat doen we door de aanpak van de bron en door groene gezonde cirkels rondom onze dorpskernen aan te wijzen**. Daar waar de bronnen buiten onze gemeente liggen, spreken we een gezamenlijke aanpak af met buurgemeenten, waterschap en provincie.

2. Groene Gezonde Structuren (GGS)

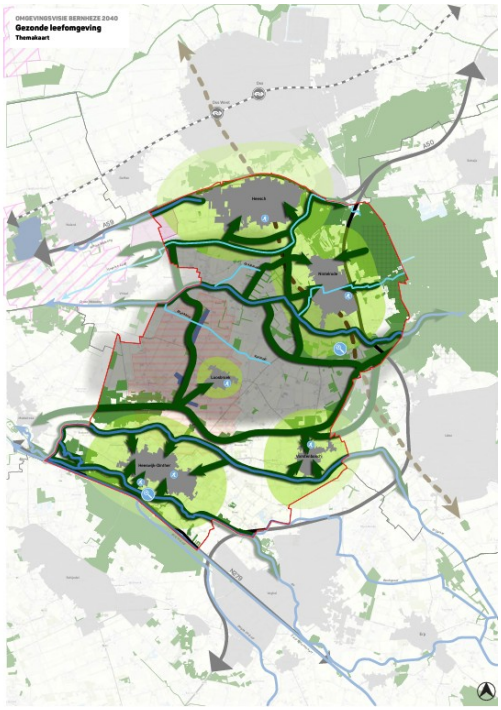
We willen omstandigheden creëren zodat inwoners zelf actief hun gezondheid bevorderen. Dat doen we door **het realiseren van Groene Gezonde Structuren** (GGS). In deze groene gezonde structuren nodigen we mensen in een aantrekkelijke groen-blauwe omgeving uit om hun gezondheid te bevorderen door te bewegen, te sporten, te spelen, te ontspannen en/of te ontmoeten. Door slim mee te koppelen met klimaatadaptieve maatregelen en het bundelen met initiatieven voor gezond biologisch voedsel maken we de GGS robuust. Door de GSS aan te sluiten op het natuurnetwerk Brabant verwachten we dat de biodiversiteit in de GGS gaat toenemen.

3. Actief worden, tot rust komen en elkaar ontmoeten

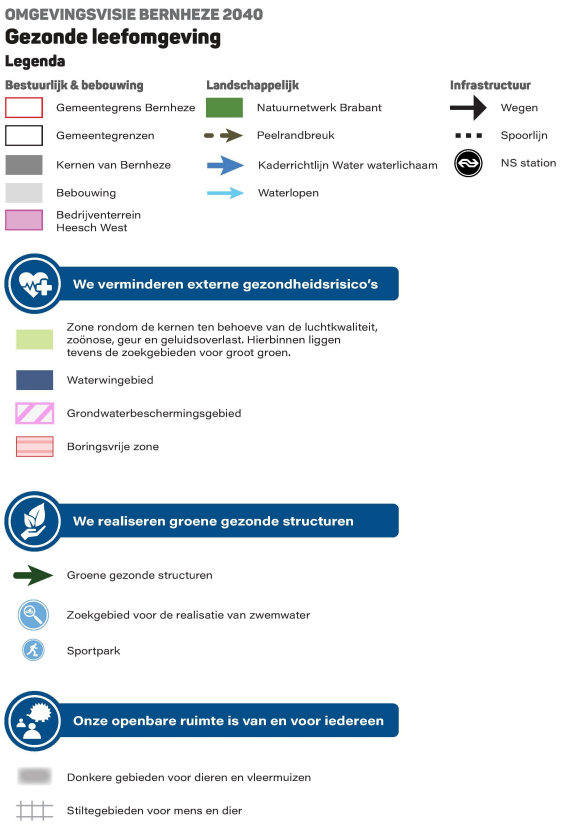
Niet alleen in de Groene gezonde structuren, ook daarbuiten **stimuleren we activiteit in het groen**. Om de gezondheid verder te bevorderen **creëren we plekken om tot rust te komen**. De mentale gezondheid bevorderen we door het ontmoeten en contact hebben met anderen te stimuleren bijvoorbeeld in pluktuinen of natuureducatie. Het **zorgen voor elkaar** past goed bij ons dorpse karakter. De gemeenschapshuizen, coöperaties om samen te wonen, energie op te wekken en voedsel te verbouwen leveren voordelen op voor de gezondheid.

4. Inclusief

Inclusiviteit versterken we door de toegankelijkheid te vergroten, omdat we vinden dat **onze openbare ruimte van en voor iedereen is**.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

We verminderen externe gezondheidsrisico's.

In Bernheze werken we samen aan de volgende doelen:

a. We voldoen aan de wettelijke normen voor schone lucht, bodem en water en voor geluid- en geurhinder, voor zover de bronnen in of nabij de gemeente liggen en we daar invloed op hebben.
    1. We zetten in op een schone lucht en halen het Schone Lucht Akkoord in 2030 voor 100%. (50% gezondheidswinst t.o.v. 2016 en binnenlandse bronnen en als nevendoel het behalen van de "oude WHO-advieswaarden" uit 2005). Hetzelfde geldt voor geur- en geluidsoverlast. We meten dat en rapporteren daarover.
    2. We zetten in op een goede bodem- en waterkwaliteit. De waterkwaliteit in sloten, beken en ander oppervlakte water voldoet in 2027 aan de normen, zoals de KRW. Hierbij richten we ons vanzelfsprekend op de bronnen gelegen in Bernheze. Ook het grondwater moet schoon zijn, mede voor de drinkwaterwinning
b. Met grootschalige agrarische activiteit met dieren is reductie van het risico van ziektes van dier op mens nodig.
    1. Met behulp van onder anderen technische innovaties, minimaliseren we zoönose en andere ziekteverwekkers als gevolg van agrarische activiteiten.
    2. Intensieve veehouderij in de nabijheid van de dorpskernen faseren we uit. Uitbreiding is in deze zone niet meer mogelijk, op basis van provinciaal beleid.
c. Onze beken en waterlopen zien we graag schoner, doordat we minder en uiteindelijk geen overstorten uit het riool in het oppervlaktewater, na een forse regenbui, hebben. Ook hiervoor zijn de KRW normen (2027) maatgevend.
d. Op de kaart geven we ons waterwingebied en grondwaterbeschermingsgebied aan. Dit doen we omdat deze zones vragen om extra aandacht voor de (schone) kwaliteit van het water.

We realiseren groene gezonde structuren

In het kader van preventie en positieve gezondheid werken we aan gezondheidsbevordering door mensen uit te nodigen te bewegen in een gezonde natuurlijke omgeving. Ook willen we voor huisartsen en geestelijke gezondheidswerkers een aanleiding bieden om 'natuur op recept' voor te schrijven. Dit doen we met groene gezonde structuren. Op bovenstaande themakaart gezonde leefomgeving ziet u deze groene gezonde structuren (GGS) indicatief uitgewerkt. De groene gezonde structuur is een nieuw robuust concept waar we zoveel mogelijk groene, blauwe en gezonde thema's gaan bundelen. We zoeken ook de verbinding met landelijke thema's als groen-blauwe dooradering en meer landschapselementen. Omdat we de GGS natuurinclusief inrichten en verbinden met grotere natuur- en bosgebieden maakt dat het Natuurnetwerk Brabant robuuster en kan de biodiversiteit zich herstellen.

Wat is een groene gezonde structuur (GGS)?

Principe

Het concept van een groene gezonde structuur is gebaseerd op het principe dat elk huis een aansluiting heeft op een netwerk van aantrekkelijke groen-blauwe structuren. Te vergelijken met een aansluiting op het drinkwater- of elektriciteitsnetwerk. Vanuit je huis kom je te voet of fietsend in het groene netwerk snel in een groene gezonde omgeving. De kralen aan de ketting van lintvormige groene of blauwe lijnvormige landschapselementen bestaan uit parken en plantsoenen, buitenspeelterreinen en groen-blauwe schoolpleinen, beken, waterlopen, wadi's en overstromingsgebieden, bloemrijke perceelranden, kernranden, natuurinclusieve en biologische landbouw, sportvelden, bos- en natuurgebieden, cultuurhistorische kenmerken, zandwegen en houtwallen.

De groene-gezonde-structuren zijn niet alleen voor de mens. Door de inrichting en het beheer klimaatadaptief en natuurinclusief te maken vormen ze ook een netwerk voor flora en fauna en houden we het water vast.. Door de GGS te verbinden met bos-en natuurgebieden versterken we ook het NatuurNetwerk-Brabant (NNB).Tevens zijn het plaatsen waar we CO2 vastleggen.

Doel

Het doel van een groene en gezonde structuur is om functies en activiteiten zo veel mogelijk te combineren en met elkaar te verbinden en zo met de ruimtedruk slim om te gaan. Met een aantrekkelijke GGS willen we dat onze inwoners gezonder gaan leven. Dit bereiken we door mensen te verleiden om meer te wandelen, te fietsen en te sporten en gezond voedsel, direct bij de boer of in een voedselbos te kopen. Roken en ander ongezond gedrag willen natuurlijk ontmoedigen in de GGS. De doelen die we hiermee willen

bereiken zijn: het bevorderen van gezondheid, meer te bewegen, elkaar te ontmoeten, gezonde voeding bereikbaar te maken en te zorgen voor schone lucht. Doelen waarmee we dit combineren zijn bereikbaar groen-blauw, biodiversiteit, cultuurhistorie, landschappelijke kwaliteit, landart, klimaatadaptatie, CO2 vastleggen, circulair, een schone bodem en een goede waterkwaliteit, bereikbare bos- en natuurgebieden voor mens en dier en maken dit waar wenselijk inclusief en toegankelijk. Hoe en welke doelen we combineren is maatwerk.

Dorpskernen

In de dorpskernen en op bedrijfsterreinen gaan we het fiets- en wandelnetwerk combineren met aantrekkelijk groen en blauw voor mens en natuur. We gebruiken transities als nieuwbouw, herinrichting van buurten, renovatie en (grootschalig) onderhoud om de GGS te versterken. Dit is met name het openbaar groen, waarvoor in 2024 in het Groenstructuurplan van de gemeente de uitwerking van de GGS volgt. We vragen inwoners en ondernemers ook op hun eigen terrein bij te dragen aan aantrekkelijk groen, meer biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen, bijv. door minder steen en harde schuttingen te gebruiken en het gebouw en het groen natuurinclusief in te richten. Waar mogelijk nemen we groen-blauwe schoolpleinen, historische gebouwen en sportvelden op in de GGS in de dorpskernen.

In het buitengebied

In het buitengebied is het netwerk van recreatieve paden, beken en waterlopen en groene lijnelementen (lanen, houtwallen en bloemrijke bermen en perceelranden) de ketting. Daaraan koppelen we onder meer:
- de bestaande en nieuwe bos- en natuurgebieden, zodat de natuur robuuster wordt en meer tegen een stootje kan;
- ecologische verbindingszones;
- natuurvriendelijke oevers, waterbergingen, zwemvijvers- en oevers;
- natuurinclusieve en biologische voedselproductie;
- cultuurhistorische elementen en gebouwen.

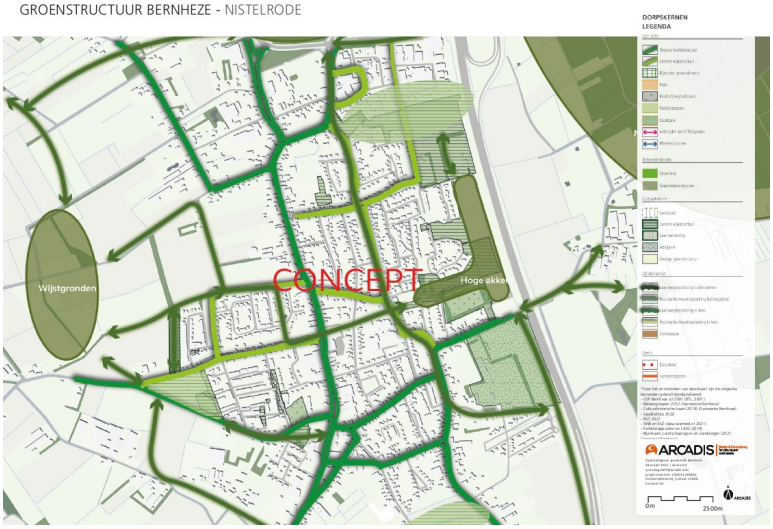
Grondeigenaren als Staatsbosbeheer, het Waterschap Aa en Maas, Brabants Landschap, Brabant Water, de gemeente Bernheze, Kasteel Heeswijk en (agrarische) ondernemers en particulieren nodigen we uit mee te werken aan een programma onder de Omgevingswet om de GGS tot stand te brengen en hierover tot een uniforme communicatie in de routeaanduiding en beeldmerk te komen. In het later in dit rapport genoemde programma onder de Omgevingswet voor infrastructuur en mobiliteit werken we uit hoe we fietsen en wandelen aantrekkelijk en veilig maken in de GGS.

De structuur van de GGS uitgewerkt

a. We richten de groene structuren toegankelijk en aantrekkelijk in en maken zoveel mogelijk gebruik van (bestaande) natuurlijke aanleidingen, zoals de Aa en andere waterlopen, tenzij de kwetsbare natuur dergelijke verstoring niet mogelijk maakt. Deze groene structuren vormen de ketting.
b. Belangrijke routes (ook tussen kernen en het buitengebied) voor recreanten en woon-werk/ schoolverkeer in de regio versterken we met groen en maken we zoveel mogelijk onderdeel van de GGS. Dit vraagt op plekken om een vergroening van deze structuren.
c. We ontwikkelen nieuwe groot groengebieden nabij de kernen als onderdeel van de GGS natuurinclusief, klimaatadaptief en recreatief aantrekkelijk. Dit doen we om de verbinding tussen de kernen en het buitengebied, via de GGS, te versterken. Deze groen gebieden vormen kralen die we toevoegen aan de ketting. Deze nieuwe kralen zijn een verrijking ten opzichte van de bestaande groene kralen. En we maken zo de natuur robuuster, door deze met elkaar te verbinden.
d. In de kernen en op bedrijventerreinen verleiden we inwoners en werknemers graag tot ommetjes via deze groene gezonde structuren. Door goede onderlinge verbindingen tussen groen gebieden in de kernen ontstaat de mogelijkheid om te variëren in (de lengte van) ommetjes. Zeker in de kernen zetten we deze 'groene' ommetjes strategisch en klimaatadaptief in, zodat deze ook bijdragen aan de reductie van hittestress.
e. Sportvelden, incl. het structurerend groen en andere sportlocaties maken we onderdeel van de GGS. Het structurerend groen van de e sportlocaties richten we natuurinclusief en klimaatadaptief in.

De invulling van de GGS

a. Het uitnodigende karakter van deze verbindingen versterken we met aanleidingen om te sporten en bewegen. (zoals: wandelen, fietsen, sporten, vissen, kanoën en buitengym).
b. We zien hier ook mogelijkheden voor landart/kunst om deze uitnodigende rol te vervullen.
c. We willen een inclusieve samenleving zijn en hebben daarom ook aandacht voor diverse doelgroepen (bijvoorbeeld rolstoel, slechtziend, prikkelarm • en dementievriendelijk). We richten op plekken waar het wenselijk is onze buitenruimte ook voor hen in.
d. In de groene gezonde structuur staat gezondheid voorop. Dat betekent dat we straatafval gescheiden inzamelen en dat overlast (bijvoorbeeld harde muziek) of roken niet past. Dat laatste vinden we ook belangrijk omdat we het landelijke doel ,dat in 2040 geen enkel kind meer rookt, steunen.
e. We vinden het in een GGS ook passen dat zwemmen in het oppervlakte water gezond en veilig kan. Dit hoeft echter niet overal.
f. We zien nu al dat in veel grotere watergangen en beken gezwommen wordt, maar dit is nog niet veilig en geen officieel zwemwater. We zouden het op een aantal plekken fijn vinden om wel een officieel en veilig zwemwater aan te kunnen bieden. We onderzoeken of in het beekdallandschap en in kwelgebieden zwemwaterlocaties mogelijk zijn omdat hier de beste kansen liggen. Gemeente stemt af met provincie als bevoegd gezag voor zwemwaterlocaties en waterschap als kwaliteitsbeheerder (meten waterkwaliteit). Voordat we dit serieus kunnen oppakken is het zaak eerst de gewenste waterkwaliteit te bereiken. Eerder is dus geen actie mogelijk. Wanneer het water voldoet aan de eisen, kan de gemeente recreatieve (bijvoorbeeld infrastructurele) voorzieningen treffen in de GGS.

Illustratie van een groene gezonde structuur in Nistelrode

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

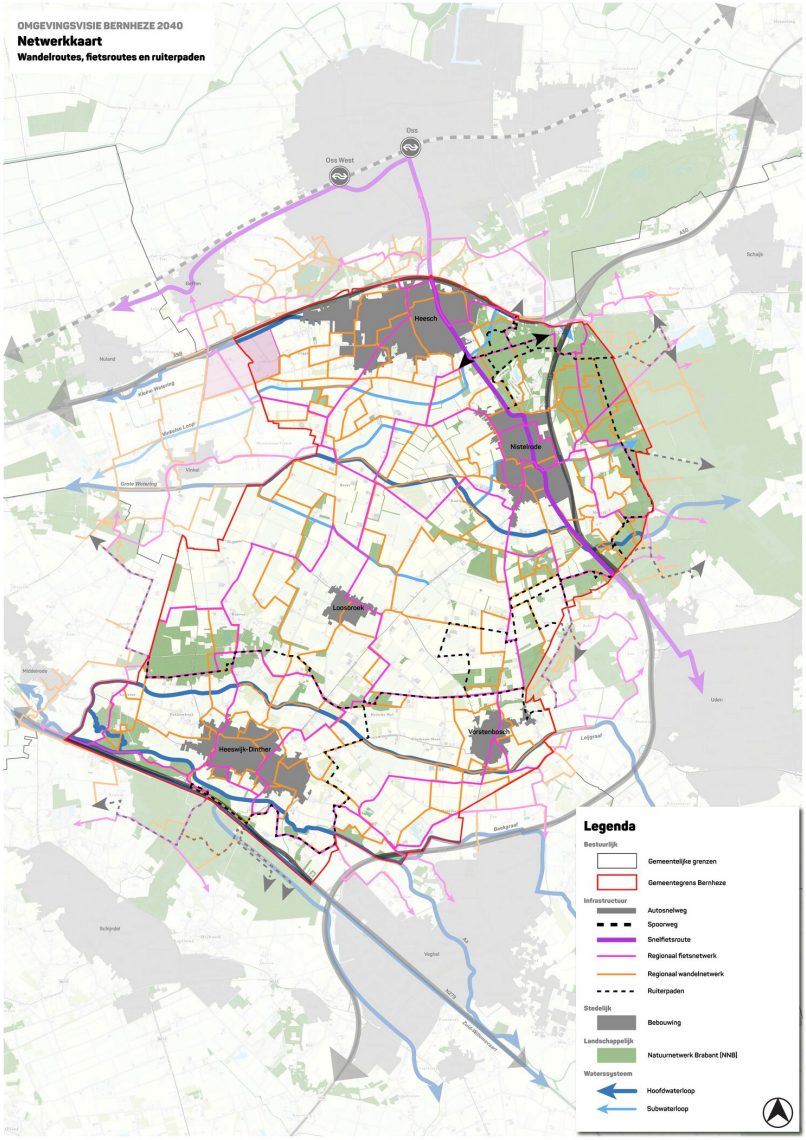
We stimuleren activiteit in het groen

De bovenstaand beschreven gezonde groene structuren vervullen een belangrijke functie in het stimuleren van activiteit in het groen. We hebben een aantal activiteiten waar we graag ook op zichzelf aandacht voor vragen. Deze activiteiten stimuleren we zowel binnen als buiten de GGS.

a. Kinderen en jongeren groeien op in het groen en worden volop uitgenodigd om te bewegen, de natuur te ontdekken en te ontmoeten.
    1. Door het realiseren van (voor de buurt) toegankelijke groen-blauwe schoolpleinen, -speelplekken en -verbindingen.
    2. Sport, ook de teamsporten (dragen bij aan een inclusieve ontwikkeling) faciliteren we zo mogelijk in het groen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan buitenfitnesstoestellen of een activiteitenroute in bossen of ander openbaar groen.
    3. Bijzondere natuurverschijnselen te ervaren in Bernheze, zoals de wijstgronden bij de Peelrandbreuk.
b. Natuureducatie is onderdeel van het opgroeien in het groen en draagt bij aan natuurbewust beslissen in de persoonlijke levenssfeer en in je werk. Daarom ondersteunen we initiatieven die hierop gericht zijn en dragen we zorg voor informatie over het belang van de natuur.
c. We stimuleren actieve vervoersvormen, zoals fietsen en wandelen.
    1. Komende jaren willen we op initiatief van de provincie veel meer snelfietsroutes faciliteren naar de omliggende stedelijke centra en tussen de dorpskernen. Deels kan dit ook over bestaande infrastructuur (dit door deze verkeersluw te maken en als fietsstraat in te richten en vaker kiezen

voor eenrichtingsverkeer (in de bebouwde kom). Hierdoor kunnen we dertig kilometer aan snelfietsroutes al in 2030 realiseren. De huidige snelfietsroutes maken we onderdeel van de GGS.

2. Een veiligheidsupdate van het bestaande wegennet is wenselijk. Met prioriteit voor betere en veiligere fietsroutes en een uniform verkeersbeleid waarbij we aandacht aan de groene beleving en de aantrekkelijkheid van de routes voor het actieve verkeer direct meenemen.
3. De verbindingen voor autoverkeer naar de regio zijn, zoals ze nu zijn, ook richting de toekomst voldoende.

Recreatieve routestructuren om te wandelen, te fietsen en paard te rijden. De huidige snelfietsroutes maken we onderdeel van de GGS. De snelfietsroute via Oss naar Nistelrode was al voor 2022 gerealiseerd en de snelfietsroute van Nistelrode via Uden naar Veghel zijn onlangs gerealiseerd.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

We creëren plekken om tot rust te komen

We richten meer natuurlijke verblijfplekken in de open lucht in. Deze plekken kunnen onderdeel van de GGS uitmaken.

a. Groene omgevingen lenen zich goed om te ontstressen. Daarom richten we plekken hier bewust voor in.
b. Uitzicht op groen werkt al stressverlagend, daarom vergroenen we onze kernen.
c. We treffen indien wenselijk voorzieningen om het verblijf in de openbare ruimte aangenaam te maken.

Vanuit de kernen ontsluiten we het buitengebied beter voor wandelaars en fietsers.

a. De lagere dynamiek in het buitengebied prikkelt zintuigen anders. Door de verbindingen tussen de kernen en het buitengebied te verbeteren kunnen mensen hier gemakkelijker van profiteren.
b. In het buitengebied stellen we meer gebieden open en verbeteren we de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid om te wandelen.

We stimuleren ontmoetingen

Eenzaamheid onder ouderen en jongeren is een groeiend probleem. We willen er alles aan doen om mensen de kans te geven te ontmoeten en te verbinden Niemand hoeft zich in Bernheze eenzaam te voelen.

a. Openbare ruimte bewust inrichten op het elkaar (onverwachts) ontmoeten.
    1. In de groene gezonde structuren brengen we bewust verschillende doelgroepen samen, zodat de kans op (onverwachte) ontmoetingen groter is.
    2. We nodigen mensen uit om gebruik te maken van de openbare ruimte en daarin zichtbaar te zijn. Daarom geven we prioriteit aan het actieve verkeer. Tijdens het (samen) wandelen, fietsen, sporten en spelen ben je zichtbaar en is de kans op interactie groter dan in de anonimiteit van een auto.
    3. We nodigen mensen uit actief (met elkaar) aan de slag te gaan in de openbare ruimte. Dit kan bijvoorbeeld in het groenonderhoud. Door zichtbaar aanwezig te zijn in de openbare ruimte draagt dit bij aan ontmoetingen, wat in combinatie met de activiteit zelf weer bijdraagt aan mentale/fysieke gezondheid. Dit kan voor groepen ook vanuit de dagbesteding. Het IVN is een gewaardeerde partner bij het natuurinclusief groenbeheer.
    4. Voedseltuinen en -bossen zijn ontmoetingsplekken, voor mensen die mee willen doen of iets willen veranderen in hun eigen leefomgeving, naast dat ze voedsel opleveren. Hier willen we, in overleg, meer ruimte aan geven bij voorkeur nabij de kernen in als onderdeel van de GGS.
b. We stimuleren het organiseren van activiteiten die bijdragen aan ontmoetingen.
    1. (Georganiseerd) kennis delen over groen en gezondheid draagt bij aan ontmoetingen tussen mensen. Daarom bieden we hier in onze openbare ruimte voor (kennis) wandelingen, hiervoor werken we samen met organisaties als het IVN.
    2. Het actieve verenigingsleven koesteren we en versterken we.

We zorgen voor elkaar

We creëren een gevoel van gemeenschap.

a. De inrichting van de openbare ruimte is gericht op elkaar zien en ontmoeten.
b. We richten de openbare ruimte bewust in voor verschillende doelgroepen en laten ook doelgroepen samen komen, die anders minder met elkaar in aanraking komen. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat we een speeltuin voor kinderen bewust aanleggen in de buurt van een verzorgingshuis, zodat ouderen zicht hebben op spelende kinderen. We stellen ruimte beschikbaar in gemeenschapshuizen om elkaar te ontmoeten en met elkaar in gesprek te gaan.
c. In de gemeenschapshuizen kunnen bewoners informatie krijgen over de gemeente en (financiële) hulp krijgen als het (even) tegenzit.
d. Meewerken in verenigingen/maatschappelijke initiatieven bevordert (het leren) samenwerken, het samen zorg dragen voor iets en een trots gevoel.

We delen de opbrengst (oogst) uit onze openbare ruimte.

a. We stellen openbare ruimte beschikbaar voor initiatieven, waarbij inwonerscollectieven werken aan eetbaar groen in onze openbare ruimte. De oogst die dat oplevert is van iedereen die meewerkt (recht van oogst).
b. We kiezen met ons openbaar groen voor veel variatie en zoeken daarbij naar meerwaarde voor mens en dier. Waar mogelijk richten we eetbaar groen (noten, vruchten) in.
c. Andere vormen van openbaar groen, zoals tiny forests, voedselbossen en fruitbomen zien wij als uitgelezen kans om bij georganiseerde groepen in onze gemeente neer te leggen. Bij dergelijke initiatieven als voedselbossen en moestuinen in de openbare ruimte bouwen mensen recht van oogst op door mee te werken.

We zetten steviger in op het zelforganiserend vermogen van de gemeenschap.

a. Door functies en woningen te diversifiëren, brengen we verschillende doelgroepen samen, bijvoorbeeld jong en oud. Een goede mix aan mensen in een buurt kan betekenen dat buren meer voor elkaar kunnen betekenen.
b. Wanneer mensen het beheer van (een deel van de) openbare ruimte zelf willen organiseren dan bieden we daar, in overleg, ruimte aan. We werken dit uit in een Right2Challenge in Bernheze.
c. We moedigen het aan om meer te delen (in coöperatie verband), waardoor we ruimte anders kunnen inrichten. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan het bezit van een auto, gereedschap en energieopwekking en - opslag.

Agrarische bedrijven die verbreden met zorg- of maatschappelijke functies ondersteunen we.
a. Naast voedselproductie geven veel agrariërs aan graag nevenactiviteiten te willen ontplooien. We stimuleren nevenactiviteiten met een maatschappelijke functie, mits ze passen in de andere ambities in deze visie.
b. Het stimuleren van bewegen en ontmoeten in het buitengebied faciliteren we graag samen met de agrarische bedrijven als onderdeel van die nevenactiviteiten.
c. We bieden nieuwe zorgconcepten, zoals farmcommunities en andere woonvormen voor ouderen, meer de ruimte. Zeker concepten die ouderen en jongeren aan elkaar verbinden vinden we interessant.

Ook voor onze erfgoedlocaties verkennen we de mogelijkheid voor verbreding met zorg- of maatschappelijke functies.
a. We onderzoeken met de Abdij van Berne, of een diversiteit aan woon-zorgconcepten mogelijk is. Dit ontwikkelen we bij voorkeur in co-creatie met zorginstellingen als Laverhof.

Onze openbare ruimte is van en voor iedereen

Toegankelijkheid is de norm, ontoegankelijkheid is de uitzondering.
a. We zijn een inclusieve en toegankelijke gemeente. We richten de openbare ruimte op bepaalde plekken zo in. dat iedereen een plek heeft om zich thuis te voelen. Dit betekent bijvoorbeeld dat we op plekken waar veel ouderen komen, meer zitmogelijkheden creëren.
b. We houden rekening met de toegankelijkheid van onze openbare ruimte, zorgen voor prikkelarme zones en zorgen dat iedereen zonder belemmeringen deel kan nemen aan de samenleving.
c. We vinden het een kwaliteit van onze gemeente dat we stille plekken (vaak gecombineerd met donkerte) hebben. Deze kwaliteit behouden we graag.
d. We bieden in de openbare ruimte een aantal plekken aan waar het goed vertoeven is. Dit zijn, zeker voor mensen met een smalle beurs, plekken die als ‘uitje' kunnen fungeren. Denk aan een bijzondere speelplek of een recreatieplas (bijvoorbeeld in het beekdal).

6.3.2 Leefbare kernen

Met de omgevingsvisie willen we het volgende graag bereiken:

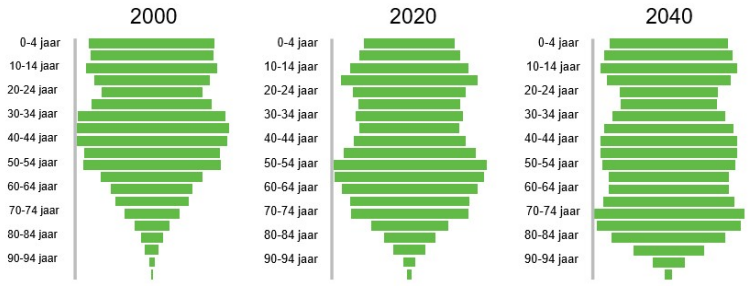
We creëren aantrekkelijke kernen waar het fijn wonen is voor een goede leeftijd mix aan mensen, door innovatief, groen en compact te bouwen en te ondernemen.

Komende jaren hebben we een forse woningbouwopgave. Het is noodzakelijk deze opgave te combineren met het behouden en versterken van aantrekkelijke kernen waar het fijn wonen is. We staan voor de opdracht om vele woningen te bouwen en dit op een fatsoenlijke manier te realiseren zodat we direct een kwalitatieve slag maken. Dit doen we bijvoorbeeld door het woningaanbod diverser te maken. Met een diverser woningaanbod behouden we verschillende doelgroepen in onze kernen of trekken we deze aan. Aan de andere kant, met de innovatieve, groene en compacte manier van bouwen stimuleren we innovatieve bouwvormen. Deze innovatieve bouwvormen zijn beter voor de omgeving en hiermee bouwen we op een manier waardoor het in een veranderend klimaat goed en veilig wonen blijft in de kernen.

<u>Hoe moet je het thema leefbare kernen lezen?</u>

Vanwege de grote verscheidenheid aan onderwerpen die allemaal te maken hebben met de leefbaarheid in de kernen, beschrijven we het thema opgedeeld in verschillende onderdelen. Het thema begint met de eigenschappen van de kernen die karakteristiek zijn. Vervolgens schetsen we het toekomstige karakter van de kernen in het algemeen (groen, klimaatadaptief en natuurinclusief). Daarna geven we aan hoe we de kernen graag verder ontwikkelen (via inbreiding). Afsluitend geven we in deze omgevingsvisie een tipje van de sluier voor de mogelijkheden voor mobiliteit. We duiden de doelstellingen en werken deze later uit in het thematische programma ‘Mobiliteit en Infrastructuur’ onder de Omgevingswet. Tot slot

gaan we in op de wijze waarop we komen tot de duurzame en leefbare kernen door de cultuuromslag die voortkomt uit de Omgevingswet voor zowel initiatiefnemers als overheid.

Leeftijdsopbouw in Bernheze (2000, 2020 en 2040)

De staat van Bernheze, februari 2022

Trends en ontwikkelingen

Trends & ontwikkelingen

Woningbouw

Bij nieuwbouw locaties dient 30% sociale woningbouw te zijn. (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2022). In 2021 behoorde 18% van de totale woningvoorraad in Bernheze tot de sociale huurvoorraad (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2021).

Circulariteit

In 2050 zijn we 100% circulair en bouwen we CO2 neutraal. In 2030 moet volgens het programma 'Nederland Circulair in 2050', 50% van de grondstoffen bestaan uit niet-primaire grondstoffen (Het ministerie van Infrastructuur en Milieu & het Ministerie van Economische Zaken, 2016). Onder niet-primaire grondstoffen verstaan we onder andere hout, stro en vlas, primaire grondstoffen zijn bijvoorbeeld mineraal, fossiel en metalen.

Klimaatneutraal

In 2050 moeten we 95% minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990 (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2019). Dat betekent meer energiebesparing, meer duurzame energieopwekking en verdere elektrificatie binnen de gebouwde omgeving, industrie, landbouw en mobiliteit. Om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn, scherpt het kabinet het doel voor 2030 aan tot tenminste 55% CO2-reductie waarbij het beleid zich zelfs richt op 60% om dit zeker te halen. (Rijksoverheid, 2021). In de periode 1990 - 2020 is een reductie van 25% gerealiseerd, waardoor in het restant van dit decennium grote stappen te zetten zijn om het doel van 55% tot 60% broeikasgasreductie te halen.

Demografie

Naar verwachting neemt het aantal inwoners van Bernheze tot 2040 toe met 2.675 (7,9%). Deze groei zit met name in de aanwas van internationale werknemers en – in mindere mate – in de aanwas van inwoners uit omliggende gemeenten. De gemeente Bernheze krijgt te maken met een sterke vergrijzing. Volgens de voorspellingen is in 2040 29% van de inwoners 65 jaar of ouder. Met name het aandeel 75-plussers stijgt hard.

Huishoudens

Door de sterke toename van het aantal eenpersoonshuishoudens en – in mindere mate- een toename van het aantal eenoudergezinnen is sprake van gezinsverdunning. Daardoor neemt het aantal huishoudens toe. Eenpersoonshuishoudens zijn voornamelijk ouderen en jongvolwassenen. De komende twintig jaar wordt een sterke stijging voorzien in het aandeel alleenstaande 75-plussers.

Richtinggevende samenvatting leefbare kernen

Onze dorpskernen willen we ook in de toekomst leefbaar houden. We onderscheiden de volgende richtinggevende ambities:

1. Identiteit van de kernen versterken

Elke kern onderscheidt zich. **De karakters van onze diverse kernen versterken we.** Hoe we dit precies doen en een precieze beschrijving (van de karakters) van de kernen werken we in de komende jaren uit in een programma per dorpskern. 6. Aantrekkelijk wonen en leven Bernheze is een gemeente waar men naar elkaar omziet. Dat willen we zo houden. Dat stelt eisen aan wat we bouwen, hoe we wijken inrichten en voor wie we bouwen. Een gezonde leeftijdsmix en ruimte voor diverse combinaties van wonen en zorg en andere voorzieningen stellen we centraal. Sommige naoorlogse wijken willen we revitaliseren.

2. Innovatief, compact, betaalbaar wonen

We staan voor een enorme woningbouwopgave. Door **innovatief in te breiden met een compact, betaalbaar en divers woningaanbod**, zien we kansen om deze woningbouwopgave te combineren met de eerder genoemde opgaven. We willen een grote variatie aan woningen, die aansluit bij de behoefte. Bijzonder aandacht geven we aan de toename aan ouderen woningen, gezien de vergrijzing van de komende 20 jaar. Omdat we tempo willen maken, zullen we ook in de kernranden gaan bouwen. Gezondheid, groen, klimaat, landschap en water zullen sturend zijn bij het bepalen van de locatie en de inrichting.

3. Groen, klimaatadaptief en circulair

Om de kernen goed op de toekomst voor te bereiden, werken we aan **groene, klimaatadaptieve en natuurinclusieve kernen**. Groen, omdat we inmiddels weten dat dat bijdraagt aan een positieve gezondheid. We gaan werken met een groennorm, om zeker te stellen dat ook onze kwetsbare medemens voldoende ruimte heeft om te spelen, te bewegen en te ontmoeten. De weersextremen van droogte en hitte tot wateroverlast komen steeds vaker voor en dat betekent dat we onze kernen klimaatadaptief maken. **Vasthouden van water, afkoppelen van regenwater van rioolwater en minder tegels en andere verharding dragen bij aan infiltratie van regenwater in de bodem. Bij grote wateroverlast zullen we echter nabij de kernen op zoek gaan naar tijdelijke wateropvang (en infiltratie)**. Met natuurinclusieve kernen zorgen we dat de flora en fauna mee kan profiteren van onze gebouwde omgeving. Zowel in het groen als in en op de gebouwen. In de Peelhorst en het beekdallandschap zijn we terughoudend met bouwen en de aanleg van zonneparken.

4. Vitale dorpscentra

Met behoud van het dorpse karakter kiezen we voor compacte, **aantrekkelijke en vitale dorpscentra**.

5. Meer prioriteit aan langzaam verkeer en ontmoedigen doorgaand verkeer

Om de aantrekkelijkheid van onze hele gemeente te vergroten geven we meer prioriteit aan voetgangers en fietsers. We kiezen voor autoverkeersluwe en verkeersveilige kernen en een buitengebied met veilige en aantrekkelijke routes voor wandelen en fietsen. Hoe we dat precies doen, werken we later uit in een programma, in deze visie stellen we een aantal ambities op hoofdlijnen voor. Bovenlokaal verkeer leiden we snel af naar de snelwegen A50 en A59 en de provinciale weg N279 en zo voorkomen we onnodig verkeer over ons smalle wegennet. We willen op het huidige niveau het openbaar vervoer handhaven en slimmer maken. Zo willen we er voor zorgen dat er geen vervoersarmoede ontstaat.

6. Aantrekkelijk wonen en leven

Bernheze is een gemeente waar men naar elkaar omziet. Dat willen we zo houden. Dat stelt eisen aan wat we bouwen, hoe we wijken inrichten en voor wie we bouwen. Een gezonde leeftijdsmix en ruimte voor diverse combinaties van wonen en zorg en andere voorzieningen stellen we centraal. Sommige naoorlogse wijken willen we revitaliseren.

7. Duurzame kernen

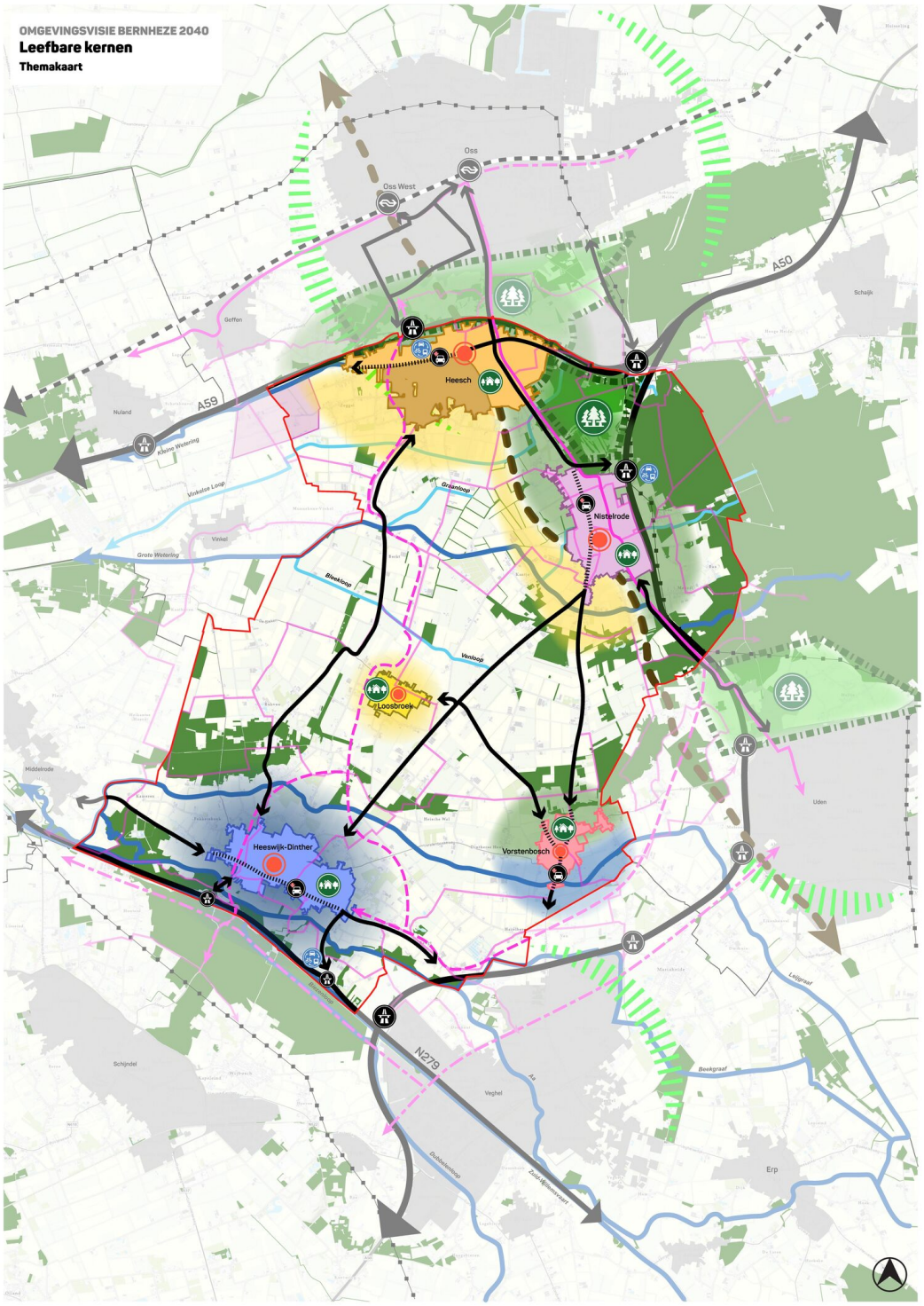
We maken **onze kernen duurzaam**. Dat betekent dat we in rap tempo meer circulair, CO2 neutraal, gasloos en natuurinclusief worden.

8. Veilige leefomgeving

Onze kernen maken onderdeel uit van een veilige leefomgeving. Naast de meetbare veiligheid (rationeel) hebben we ook aandacht voor de beleefde veiligheid. We hanteren het principe dat bij florerende en innoverende ondernemingen ondermijning geen kans maakt.

9. Ruimte aan inwonersinitiatieven

Inwoners en ondernemers nodigen we uit om bij te dragen aan de ambities van de omgevingsvisie. We geven als gemeente daarom **ruimte aan inwonersinitiatieven**.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

We versterken de karakters van onze diverse kernen

De identiteit van elke kern is uniek en vraagt om een gerichte aanpak

a. Een belangrijke kwaliteit van de gemeente Bernheze is de diversiteit van de verschillende kernen. Dat willen we zo houden.
b. Met de voorstellen in deze omgevingsvisie sluiten we aan bij het eigen karakter van de kernen en versterken dit karakter.
c. We zetten ook in op het versterken van de relatie tussen kern en het omliggende landschap. Dat betekent bijvoorbeeld voor Heeswijk-Dinther dat nog meer zichtbaar wordt dat de kern ligt tussen de Aa en de Leijgraaf. Nistelrode is daarentegen een kern die op de horst ligt met de westelijk gelegen peelrandbreuk. De kenmerken kun je versterken door bijv. vormgeving, materiaal gebruik in de bouw en infrastructuur, beplantingskeuze en integreren van de wijstverschijnselen in nieuwe ontwikkel.
d. De ambities werken we verder uit in een gebiedsgericht programma onder de omgevingswet waarin we per kern inclusief de directe omgeving de ambities uitwerken.

We breiden innovatief in: compact, betaalbaar en met een divers woningaanbod

De gemeente voert een actief beleid om de woningbouw te concentreren in en nabij de kernen.

a. We breiden onze kernen in met onder andere innovatieve en compacte bouwmethodes. Voorwaarde is dat het groene en dorpse karakter behouden blijft.
    1. We bouwen met name voor de lokale woonbehoefte in de toekomst, zowel kwantitatief als kwalitatief, waarbij we ons realiseren dat we:
        I. Een tekort hebben aan 55+ woningen in verband met de sterk toenemende vergrijzing na 2030. Deze groep woont momenteel in (voor hun te ruime) eengezinswoningen (Gemeente Bernheze. 2022).
        II. Een tekort hebben aan starterswoningen voor jongeren en jonge gezinnen.
    2. We zorgen voor meer variatie in het type woningen, zodat we verschillende doelgroepen aanspreken. Die variatie geven we speels vorm bij het inbreiden, om te zorgen dat het dorpse karakter behouden blijft. Dat betekent dat we op de ene plek kiezen voor verdichten en op andere plekken juist voor een (organische) verdunning of revitalisering van 'groenarme' wijken.
    3. Duurzame bouwprojecten, passend binnen de visie, krijgen voorrang bij bouwaanvragen. Met duurzaam bedoelen we met name circulair, natuurinclusief, energieneutraal en met een lage ecologische voetafdruk.
b. We hechten aan snelheid in het bieden van ruimte voor meer woningen.
    1. Dit doen we bij voorkeur door inbreiding in de kernen, maar wanneer inbreiden door de complexe eigendomssituatie op korte termijn niet mogelijk is, gaan we de kernen uitbreiden op de zogenaamde uitleglocaties. Bij het zoeken naar geschikte uitleglocaties hanteren we meerdere normen:
        I. bodem en water sturend;
        II. klimaatadaptief en natuurinclusief;
        III. aansluiting op groene gezonde structuren;
        IV. landschappelijk passende inrichting & vormgeving en beplantingskeuze
        V. en beschikbaarheid van een geschikte ontsluiting van de uitleglocatie.
    2. We reserveren een ruime zone voor uitleglocaties bij alle kernen voor woningen, voorzieningen en groene gezonde structuren. Het tempo is uiteindelijk afhankelijk van de afspraken met rijk, provincie en regio.
    3. De verhouding van het type woningen voor de verschillende doelgroepen, laten we ook afhangen van de noodzaak om het voorzieningenniveau in de kernen op peil te houden. In sommige kernen kan dat bijvoorbeeld betekenen dat we meer bouwen voor jonge gezinnen.
c. Betaalbaarheid van (een deel van) het woningaanbod is noodzakelijk om iedereen een kans te bieden. Dit bereiken we bijvoorbeeld door:
    1. prefab constructies te gebruiken;
        I. het benutten van lokale grondstoffen;
        II. tijdelijke constructies toe te staan, waarvoor goedkopere materialen gebruikt kunnen worden;
        III. kleinere woonunits toe te voegen die aantrekkelijk zijn voor één- of tweepersoonshuishoudens.
d. We zorgen voor meer variatie in het woningaanbod door onder meer de doorstroming te bevorderen en daarmee ook de kansen voor starters te vergroten.
    1. We geven prioriteit aan starterswoningen om meer mogelijkheden voor jongeren te creëren. Op korte termijn is in de kernen Vorstenbosch en Loosbroek aandacht voor verjonging gewenst, maar dit vraagstuk geldt uiteindelijk voor heel Bernheze.
    2. Met de toenemende vergrijzing werken we aan een aantrekkelijk woningaanbod voor ouderen. Door deze doorstroming op gang te brengen komen gezinswoningen (weer) beschikbaar voor gezinnen.
    3. Om het woningenaanbod te diversifiëren en de doorstroming te bevorderen, denken we aan:
        I. flexwoningen en (tijdelijke) tiny houses of startersunits, we verwachten een substantieel grotere vraag naar deze woningen;
        II. generatiewoningen; mantelzorgwoningen;
        III. splitsing van grotere woningen, duo-wonen en/of kangoeroe-woningen (ook voor de combinatie met verschillende doelgroepen zoals jong & oud);
        IV. 'Ruimte voor ruimte' inzetten voor kleinere woningen.

Onze kernen zijn groen, klimaatadaptief en natuurinclusief

We zetten in op veel meer groen en blauw in en nabij onze kernen.
a. Dit is voor het grootste gedeelte grondgebonden groen, bestaand en nieuw. Ruimte voor nieuw groen vinden we door overbodig ‘grijs’ te verwijderen of door het revitaliseren van naoorlogse wijken en andere groenarme wijken. Op het moment dat we de openbare ruimte gaan (her)inrichten hebben we hier aandacht voor. Dit vraagt maatwerk. We maken daarbij een duidelijke keuze voor meer groen en verwachten dat door de mobiliteitstransitie (grijze) parkeerruimte en een te ruim verhard oppervlak beschikbaar komt om te vergroenen.
b. Naast het grondgebonden groen realiseren we ook groen op daken en gevels.
c. Daar waar geen ruimte is voor meer groen in met name groenarme wijken, worden wat grotere nieuwe groenlocaties gezocht in de directe nabijheid, zodat op loopafstand groen bereikbaar is voor

elke inwoner. Kleine snippers groen met lage beplanting hebben niet onze voorkeur. Deze zijn duur in beheer en voegen weinig toe aan omgevingskwaliteit.

d. Het groen, zowel de omvang, de kroonprojectie als de kwaliteit behouden we in de kernen. Bij de herinrichting van de openbare ruimte en het realiseren van inbreiding laten we de oppervlakte en kwaliteit van het openbaar groen zwaar meewegen. Dit vereist maatwerk. Soms betekent dit dat we moeten over gaan tot compensatie. In deze gevallen zorgen we dat we meer of beter groen terug krijgen dan dat is verdwenen. Met een gemeentelijk groenfonds maken we deze ontwikkeling ook financieel mogelijk. Dit fonds wordt gevuld vanuit de initiatiefnemer die op de inbreidingslocatie onvoldoende ruimte vindt voor het ontwikkelen van voldoende groen. Dit is een laatste redmiddel en mag slechts in uiterste gevallen uitkomst bieden, en van Ook bouwprojecten in het duurdere segment zouden een wat grotere bijdrage kunnen leveren aan openbaar groen elders in de dorpskernen.
e. Voor nieuwe uitleglocaties hanteren we een groennorm die we in het Groenstructuurplan verder uitwerken.
f. De gemeente en de wooncorporaties nemen bijzondere verantwoordelijkheid voor bewoners die afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van woningen in het sociale- en midden-huur & koop. We vinden dat een gezonde groene leefomgeving ook voor deze doelgroep in de buurt beschikbaar moet zijn. De gemeente overlegt met de woningbouwcorporaties en samen dragen ze zorg dat deze woningen betaalbaar blijven. De gemeente draagt zo nodig een deel van de kosten voor een groene en gezonde leefomgeving.
g. In de openbare ruimte zoeken we actief naar nieuwe kansen om verder te vergroenen.
h. We stimuleren onze inwoners om groen en blauw aan hun eigendom toe te voegen door 'tegels te wippen', waarbij we denken aan groene tuinen, gevels, daken en afkoppeling van hemelwater van het riool, zodat het in de tuinen, in het openbaar groen of in omliggende infiltratievelden infiltreert.

Het huidig gemiddelde aan oppervlakte openbaar groen mag in geen geval dalen en waar mogelijk en wenselijk vergroenen we. Dit doen we, zodat voldoende groen voor iedereen beschikbaar is en het groene karakter van de gemeente behouden blijft.

a. Bestaand groen koesteren en beschermen we. Ook werken we actief aan het verhogen van de biodiversiteit en het vergroten van het waterbergend vermogen in het bestaande groen.
b. De meest versteende wijken geven we voorrang bij verdere vergroening.
c. Bij uit- en inbreidingen hanteren we onze groennorm (in het Groenstructuurplan) voor openbaar groen om te borgen dat we voldoende toegankelijk groen realiseren. Daar kunnen we in uitzonderlijk gevallen gemotiveerd van afwijken, waarbij voldoende, toegankelijk (via de GGS) en aantrekkelijk nieuw groen in de directe nabijheid van de nieuwbouwlocatie een alternatief is.

Onze kernen richten we klimaatadaptief in, ook voor de meer extreme weersomstandigheden.

a. Dit vraagt om slimmigheden in de bouw om de nadelen hiervan zoveel mogelijk op te vangen, zoals goede isolatie, groene daken, lichte gevels, goede oriëntatie ten opzichte van de zon en regenwaterberging.
b. Meer ruimte voor oppervlaktewater draagt bij aan het klimaatbestendig worden van de gemeente en biedt recreatieve mogelijkheden.
c. Meer ruimte voor water en groen kan ook ontstaan door parkeerkelders of parkeerdaken.
d. Waar mogelijk slaan we regenwater op, zodat we in tijde van droogte planten en bomen kunnen voorzien van water.
e. We herstellen de hydrologische randvoorwaarden zodat het vasthouden van water de norm is.

Groen combineren we zoveel mogelijk met andere opgaven. We zien groen niet enkel als mooi (esthetiek), maar als een probleemoplosser, om dit effect zo groot mogelijk te maken combineren we het met andere opgaven zoals klimaat, recreatie en bewegen, biodiversiteit en ontmoeten.

a. Deze combinaties zoeken we in het bijzonder binnen de groene gezonde structuren (uitgewerkt in het thema gezonde leefomgeving).
b. We combineren groen met speel- en sportvoorzieningen.
c. Groen draagt bij aan het vergroten van klimaatadaptieve mogelijkheden (waaronder het vast houden van water, schaduwlevering en het verkoelen van de omgeving).
d. We creëren meer ruimte voor groen in combinatie met recreatief wandelen en fietsen. Dit doen we door onze kernen meer autoluw te maken. Lagere snelheden, nieuwe gedeelde mobiliteitsconcepten, verplaatsen van parkeerruimte, minder wegen, parkeren op grotere afstand van de woningen, minder verharding door smallere wegen, voetgangers en verkeer in woonbuurten meer te combineren (shared space).

e. We willen meer ruimte bieden in de directe nabijheid van de kernen aan initiatieven gericht op lokaal (biologisch of regeneratief) voedsel en/of eetbaar groen. Zo zorgen we dat mensen zich verbinden aan de productie van voedsel en zo ook aan elkaar. Daarom bieden we ruimte aan pluktuinen, voedselbossen en aan concepten als herenboeren of wijktuinen. Deze lokale voedselgebieden richten de initiatiefnemers in met een diversiteit aan gebiedseigen planten zodat deze plekken maximaal bijdragen aan natuurinclusiviteit en het herstel van de biodiversiteit. De aantrekkelijkheid van de dorpskernen willen we nl. graag samen met onze inwoners vormgeven. Het groen vormt daar een wezenlijk onderdeel van.

In de Peelhorst en het beeklandschap van de Aa en Leijgraaf en andere gebieden die vanuit het principe 'bodem en water sturend' niet geschikt zijn gaan we terughoudend om met nieuwe of uitbreiding van gebouwen. Bij voorkeur neemt het oppervlakte bebouwd gebied zelfs af. Dit komt onder andere doordat bedrijfsgebouwen worden gesloopt. Agrariërs die stoppen of verhuizen naar een andere locatie met meer perspectief kunnen in deze gevallen er voor kiezen om de bedrijfsgebouwen af te breken en zo ook bij te dragen aan de landschappelijke en natuurlijke waarden het gebied van de Peelhorst en het beekdallandschap. Daarbij kunnen ze gebruik maken van de VABIMPULS die gericht is op de aanpak van (het voorkomen van) leegstand in het landelijk gebied van Brabant. Het is een initiatief van de provincie Noord-Brabant in samenwerking met Brabantse gemeenten. BrabantAdvies en Stimulus Programmamanagement.

Door het vergroenen van de kernen versterken we fysieke en sociale verbindingen.
a. Doordat we gaan bouwen aan een netwerk van groene gezonde structuren, zoals eerder beschreven bij het thema 'gezonde leefomgeving' richten we robuust groen in dat in verbinding staat met de grotere bos- en natuurgebieden.

Onze kernen hebben een aantrekkelijk en vitaal dorpscentrum

We zetten in op dorpscentra met een passende mix van wonen, werken, ontmoeten, recreëren en verblijven.
a. We wijzen compactere dorpscentra per kern aan om de vitaliteit te waarborgen en leegstand te voorkomen. De aanwijzing van de compacte dorpscentra werken we verder uit in de gebiedsgerichte programma's per kern.
b. We stimuleren werkconcepten waar werken en ontmoeten centraal staat.

We zetten in op het behoud van het dorpse karakter en voldoende basisvoorzieningen.
a. Dit doen we door een passend (basis) aanbod van voorzieningen te stimuleren.
b. Lokaal kopen stimuleren we hier.
c. Met de realisatie van goede (basis) voorzieningen, beperken we onnodige vervoersbewegingen en zetten we zo in op een reductie van de CO_2 emissies.

Verkeersluwe kernen en buitengebied met meer prioriteit voor wandelen en fietsen

De wijze waarop we verkeersluwe kernen en buitengebied realiseren werken we uit in het **thematische programma onder de Omgevingswet "Mobiliteit en Infrastructuur"**. Deze verwachten we vast te stellen in 2024. De doelstellingen van dit programma zijn:
a. Actief verkeer (wandelen en fietsen) krijgt prioriteit boven gemotoriseerd verkeer, omdat we gezondheid in het straatbeeld prioriteit geven. We legen prioriteit in de dorpskernen.
b. Doorgaand gemotoriseerd verkeer ontmoedigen we in de kernen, om te beginnen met het vrachtverkeer.
c. We stimuleren deelmobiliteit.
d. We verduurzamen het verkeersaanbod, om te beginnen met het vrachtverkeer in de kernen.
e. Verkeersveiligheid staat voorop. De veiligheid voor kwetsbare weggebruikers krijgt prioriteit.
f. Het groen, de sloten, open ruimte en de karakteristieke lanen langs de wegen vormen kernwaarden voor het landschap en de biodiversiteit. Deze hanteren we als uitgangspunt voor het aanpassen van het stelsel van infrastructuur.
g. Afwikkeling van bovenlokaal verkeer vindt plaats via de N279, A50 en A59 en niet door het smalle wegennet van Bernheze.
h. Donkerte is een kernwaarde voor de biodiversiteit. Verlichting van wegen, indien noodzakelijk, houdt rekening met deze kernwaarde.
i. Parkeren van bezoekers van bedrijven mag niet leiden tot overlast voor andere lokale ondernemers en inwoners.

j. We verlagen de parkeernorm stapsgewijs, om te beginnen bij nieuwbouw en het herstructureren of revitaliseren van het openbaar gebied van wijken.
k. De infrastructuur van Bernheze richten we circulair, leefbaar, natuurinclusief en klimaatadaptief in.
l. In het centrum van de kernen dragen we zorg voor een inclusieve inrichting voor bijvoorbeeld rolstoelgebruikers, slechtzienden en dementerenden. Dat betekent bijvoorbeeld brede trottoirs.

De onderstaande suggesties wegen we nader af en werken we verder uit in het programma onder de Omgevingswet 'mobiliteit en infrastructuur":

Actief verkeer (wandelaars en fietsers) krijgt prioriteit boven gemotoriseerd verkeer.
a. Verkeersverbindingen voor actief verkeer geven we meer prioriteit en richten we aantrekkelijk en sociaal veilig in, bij voorkeur in combinatie met groen.
b. Speciale aandacht hebben we voor veilige fietsroutes rondom scholen.
c. In de kernen is de maximale snelheid dertig kilometer per uur. We richten woon- en winkelerven in waar alleen stapvoets gereden mag worden.
d. We onderzoeken mogelijkheden om de snelheidsbeperkingen in de kernen realiseerbaar te maken en daar de handhaving op aan te passen.
e. We faciliteren zoveel mogelijk rechtstreekse fiets- en wandelverbindingen vanuit de wijken naar de voorzieningen als winkels, sport en uitgaan. Goede voorzieningen, zoals stallingen en veilige routes zijn dan belangrijk.
f. We zorgen voor veilige en aantrekkelijke fietsroutes naar de voorzieningen in de regio (Oss, Uden, Veghel, Schijndel, St Michielsgestel en Den Bosch).
g. Voor recreatief verkeer en (snel)fiets verkeer leggen we aparte routes aan tussen de kernen en met de omliggende stedelijke gebieden. Dit doen we door wegen verkeersluwte maken en/of eenrichtingsverkeer in te voeren, of door nieuwe vrij liggende paden bij voorkeur op verdwenen routes uit het verleden. In 2030 is zo al dertig kilometer ingericht.
h. We zetten in op het scheiden van verkeersstromen, door bijvoorbeeld vrij liggende fiets- en wandelpaden, zo nodig fietsstraten of zelfs het tot wel 30% onttrekken van het smalle wegennet in het buitengebied aan gemotoriseerd verkeer en de vrijgekomen ruimte ten goede laten komen aan actief verkeer. Via deze aanpak zetten we in op meer recreatie in bijvoorbeeld de kern Nistelrode. Vanzelfsprekend zorgen we dat het landbouwverkeer op een adequate wijze de aan- en afvoer van producten kan afhandelen.
i. We onderzoeken de mogelijkheden om het overige verkeer in het buitengebied te ontvlechten.
j. Verkeersaantrekkende voorzieningen en initiatieven die leiden tot een toename aan gemotoriseerd verkeer op wegen die nu al overbelast zijn vermijden we.

Doorgaand verkeer weren we uit de kernen.
a. We onderzoeken in hoeverre een randweg bij Nistelrode en Heeswijk-Dinther kan bijdragen aan het verminderen van de verkeersdruk in de kernen in vergelijking met andere maatregelen om doorgaand verkeer te weren uit de kernen. Bij het ontwikkelen van de variant van een randweg dient de inrichting van de omgeving van de randweg integraal bij te dragen aan andere opgaven, zoals herstel van de wijstgronden klimaatadaptatie biodiversiteit, cultuurhistorie en groene gezonde verbindingen.
b. Het doorgaande verkeer leiden we altijd af naar de hoofdontsluiting van snelwegen en de provinciale weg Veghel-Den Bosch Daarnaast krijgen de radiale wegen naar deze hoofdontsluiting vanuit de kernen krijgen een veiligheidsupdate.
c. Vrachtverkeer en landbouwverkeer ontmoedigen we in de kernen.
d. Hiermee zetten we ook in op het autoluw maken van Heesch, Heeswijk - Dinther en Nistelrode voor doorgaand verkeer.

We stimuleren deelmobiliteit. zodat minder gemotoriseerd verkeer nodig is en stimuleren we verschillende mobiliteitsvormen (per rit)
a. Voor dit verkeer werken we met drie mobiliteitshubs (nabij Heesch, Nistelrode en Heeswijk-Dinther), waarmee we de benodigde uitstoot en verkeer- en parkeerruimte beperken.
b. We bevorderen zelfrijdende duurzame voertuigen die parkeren buiten deze hubs uiteindelijk overbodig maken.
c. Deelmobiliteit en andere innovatieve vervoersconcepten juichen we toe.

Openbaar vervoer:

a. We handhaven het huidige niveau (2023) aan openbaar vervoer-voorzieningen Dit is het absolute minimum voor leefbare kernen.
b. We stimuleren en faciliteren initiatieven die het mogelijk maken dat kwetsbare inwoners kunnen ontmoeten, kopen, bewegen et cetera.
c. We werken samen in de regio, om de leefbaarheid op peil te houden met voldoende OV en vervoersarmoede te voorkomen.
d. We steunen initiatieven die de flexibiliteit en beschikbaarheid van openbaar vervoer vergroten met nieuwe digitale technieken en op maat voorzieningen

Het gemotoriseerd verkeer dat overblijft, is zoveel mogelijk duurzaam Dit betekent minder geluid, minder uitstoot van fijnstof en minder gebruik van fossiele energie.
a. We maken vervoer op basis van elektriciteit of waterstofaantrekkelijk met goede voorzieningen Mobiliteit kent een verschuiving van fossiele brandstoffen naar elektriciteit. Elektrische mobiliteit wordt gefaciliteerd door voldoende openbare laadmogelijkheden.
b. We ontmoedigen vrachtverkeer dat op fossiele brandstoffen rijdt in de kernen om uiteindelijk dit terug te brengen tot een kleine groep uitzonderingen. De gemeente geeft het goede voorbeeld door dit als eis te stellen bij de gunning van bijvoorbeeld infrastructurele werken.
c. We verkennen of het parkeren voor dit verkeer met minder ruimtebeslag kan. door bijvoorbeeld ondergronds te parkeren.
d. We voeren om te beginnen milieuzones in voor vrachtverkeer in de kernen.

Aantrekkelijk wonen en leven

We richten ons op de lokale behoefte om te wonen, waarbij goede zorg voor elkaar als kenmerk van Bernheze tot uiting komt.
a. In het buitengebied bieden we ruimte voor kleinschalige (ecologisch en duurzame) woonlocaties en alternatieve woonvormen (zoals boerderij-en woongemeenschappen). Kleinschalige historische erven en erfgroen in het buitengebied herstellen we hiermee. Bewoners moeten er wel mee akkoord gaan dat het wonen in een agrarische omgeving mooi is maar soms ook wat ongemakken geeft.
b. We bieden meer ruimte aan een divers aanbod aan woon-zorg-concepten in en nabij de kernen.

Onderwijs en kinderopvang zijn cruciaal in de kernen.
a. In iedere kern willen we een voorziening voor peuterspeelzaalwerk en basisonderwijs behouden. Kinderen kunnen zo in de eigen omgeving opgroeien en zich ontwikkelen.
b. Van belang is wel dat de kwaliteit van deze voorzieningen op peil blijft. Behoud van middelbare scholen in Bernheze vergroot de leefbaarheid van de kernen en versterkt de positie van Bernheze; voortgezet onderwijs biedt een goede link naar het bedrijfsleven, een deel van onze jeugd kan hiermee in de eigen gemeente voortgezet onderwijs volgen en de aanwezigheid van voortgezet onderwijs maakt ook Bernheze een aantrekkelijke plek om te wonen nu en in de toekomst.

Het beroep op de ruimte voor duurzame en flexibele opvang en huisvesting van de niet oorspronkelijke bevolking (afkomstig buiten Nederland) wordt naar verwachting groter. Het woning- en voorzieningenaanbod richten we hierop in.
a. We zorgen dat deze doelgroep deel uitmaakt van onze samenleving en de sociale binding in de buurt. We werken samen met onze inwoners aan integratie en sociale cohesie in onze buurten. Signalen over ongewenst gedrag komen zodoende snel onder onze aandacht.

Een goede verdeling huur- en koop woningen houdt de kernen aantrekkelijk voor iedereen.
a. Wij hechten waarde aan minimaal 30% sociale huur en aanvullend hierop voldoende sociale koop voor nieuwe woonlocaties, zoals in de woondeal met het rijk is overeengekomen.
b. We zorgen voor het behouden of versterken van een aantrekkelijke groene entree voor een dorpskern.
c. De doelstellingen voor woningbouw tot 2027 nemen we onverkort over uit het bestaande beleid van de gemeente. In een uitvoeringsprogramma bouwen en wonen waarborgen we de realisatie van die doelen tot 2027.

We verkennen hoe en met wie we de naoorlogse wijken revitaliseren. De provincie en de gemeente nemen hierin samen met de eigenaren het initiatief op basis van het verstedelijkingsakkoord.

a. De naoorlogse wijken in Heesch zijn hier een voorbeeld van. Dit is kansrijk, omdat Heesch immers hoog scoort op het nabijheidsprincipe ten opzichte van de NS-stations Oss en Oss-West.
b. Bij het revitaliseren van wijken maken we werk met werk en zorgen we voor het verduurzamen van de woningen, het realiseren van meer groen en het stimuleren van meer bewegen in gezonde groene structuren.

We bieden meer ruimte aan inclusief ontmoeten.

a. Maatschappelijk vastgoed richten we zo in dat het in 2030 ruimte biedt voor ontmoeting op een veilige en gezonde manier.
b. Vitale en aantrekkelijke centra dragen bij aan de duur van het verblijven en het aantal ontmoetingen.
c. Voorzieningen in de kernen trekken mensen aan. Een goede mix aan voorzieningen trekt verschillende doelgroepen aan, die elkaar zo ontmoeten.
d. We borgen de toegankelijkheid en bereikbaarheid voor diverse doelgroepen (bijvoorbeeld rolstoel, slechtziend, prikkelarm en dementievriendelijk).

Onze kernen maken we duurzaam

Algemene doelstellingen.

a. Woningcorporaties, de gemeente, projectontwikkelaars, ondernemers en inwoners maken onze kernen duurzaam.
b. We introduceren een puntensysteem, waarbij ondernemers of investeerders die goed scoren op het gebied van klimaat, water, natuurinclusief, circulair, energie, CO_2 en stikstof de voorkeur verdienen bij de gunning en vergunningverlening.

In 2050 is Bernheze 100% circulair, conform het landelijke beleid.

a. We werken ernaar toe dat alle nieuwe gebiedsontwikkelingen, transformaties en openbare ruimte in Bernheze gebaseerd is op circulaire criteria. Daaronder verstaan we materiaalgebruik met weinig druk op het milieu en een lange levensduur, of adaptief en demontabel bouwen om wisselende functies te ondersteunen.
b. Wanneer nieuwe grondstoffen nodig zijn, wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van duurzaam geproduceerde, hernieuwbare (onuitputtelijke) en algemeen beschikbare grondstoffen. Een voorbeeld hiervan is biobased materiaal, dat is grondstof uit planten, bomen en voedselresten. We geven daarbij natuurlijk de voorkeur aan het gebruik van biobased materiaal dat door onze eigen boeren is geteeld.
c. We zorgen ook dat we meer bouwen met secundaire bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en renovatie. Dit maakt Nederland minder afhankelijk van fossiele bronnen en het is beter voor het milieu.
d. In 2030 moet Nederland al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel). Deze ambitie nemen we over voor Bernheze in samenwerking met corporaties en projectontwikkelaars.
    1. We kiezen op korte termijn voor andere bouwmethodes waardoor we 50% minder primaire grondstoffen gebruiken.
    2. We gebruiken grondstoffen die beter (hoogwaardig) te hergebruiken zijn.

De gebouwde omgeving kent de komende jaren een verschuiving van aardgas naar duurzame warmte en elektriciteit. In 2050 moet Bernheze aardgasvrij zijn, volgend uit vastgesteld landelijk beleid.

a. In de Transitievisie Warmte (TVW), die iedere vijfjaar wordt geactualiseerd, krijgt deze doelstelling nader vorm. De TVW wordt vertaald naar warmteplannen en -projecten per kern. Bernheze zet daarbij in op (nieuwe) duurzame en betaalbare warmtebronnen en doet de komende jaren onderzoek naar onder meer warmte- en koudeopslag, geothermie en aquathermie.
b. Alle nieuwbouw realiseren we aardgasvrij, ook als de wijk zelf nog met aardgas wordt gevoed.
c. We stimuleren het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en de slimme collectieve opslag van energie.

In Bernheze neemt elke partner z'n verantwoordelijkheid om bij te dragen aan het doel van de broeikasgasreductie van 55 tot 60% in 2030 ten opzichte van 1990 en in 2050 95% minder (Klimaatakkoord). Dat

betekent meer energiebesparing, meer duurzame energieopwekking en verdere elektrificatie binnen de gebouwde omgeving, industrie, landbouw en mobiliteit. In de periode 1990 - 2020 is een reductie van 25% gerealiseerd, waardoor in het restant van dit decennium grote stappen moeten worden gezet om het doel van 55% - 60% broeikasgasreductie te behalen.

a. De gemeente stuurt hierop bij de bouw en inkoop en sluiten aan bij de CO_2 prestatieladder van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).
b. Om het doel te behalen moet vrijwel alles dat nu bestaat worden aangepast of vervangen om de broeikasgasuitstoot in lijn met het doel te brengen. Dit is een enorme opgave wat het cruciaal maakt om deze opgave door verkeerde keuzes niet nog eens verder te vergroten. Daarom moeten alle nieuwe ontwikkelingen in lijn met de 2050 doelstelling worden gerealiseerd. Tegelijkertijd helpt deze hoge lat voor nieuwe ontwikkelingen bij het behalen van de doelen die voor 2030 zijn vastgesteld.
c. Minder broeikasgasuitstoot gaat ook over grondstoffen (minder consumeren en meer hergebruiken) en de landbouw- en voedingssector. Denk bijvoorbeeld aan een meer plantaardig voedingspatroon en regeneratieve landbouw, wat een vorm van landbouw is die inzet op zowel sociale, ecologische en economische winst (Stichting Lenteland, Land van Ons, n.d.).

Nieuwe gebouwen realiseren we bij voorkeur met gebiedseigen (lokale) en biobased materialen.

a. We gebruiken meer biobased materialen, zodat we daarmee ook bijdragen aan het langcyclisch opslaan van CO_2.
b. We gaan in Bernheze de productie van deze grondstoffen onderdeel maken van het verdienmodel van onze boeren.
c. Daarom willen we ook in Bernheze meer productiebossen als biobased gewas bij voorkeur door agrariërs. Deze vorm van bosbouw past het beste in of nabij het Peelhorstgebied of het beekdallandschap. Voor agrariërs is het van belang dat bos op landbouwgrond na de oogst voor andere vormen van landbouw beschikbaar blijft. Het verdienmodel bepaalt voor de ondernemer welk gewas de voorkeur heeft.
d. Daarnaast maken we gebruik van secundaire materialen. Ook bij de renovatie en onderhoud ligt een enorme opgave voor energietransitie en circulair materiaalgebruik.

We kiezen vaker voor modulaire en demontabele bouwmethodes met een lagere CO_2 voetafdruk om snel woningen aan te kunnen bieden.

a. Dit maakt het mogelijk om sneller en flexibeler te bouwen, zodat we beter in kunnen spelen op de vraag. Dit is voornamelijk van belang voor kortere periodes met de huidige wooncrisis.
b. Doordat het een lichte vorm van bouwen is wordt het makkelijker om een laag toe te voegen aan de bestaande gebouwen.

We geven de energie- en warmtetransitie per kern en op maat vorm.

a. Dit willen we per kern of wijk vormgeven samen met de gebruikers.
b. De energie- en warmtetransitie beweegt mee met de ontwikkelingen en vraag vanuit de gebruikers, zodat we maximaal gebruik kunnen maken van innovaties en nieuwe ervaringen.
c. De elektriciteitsnetwerk zal sterk moeten groeien vanwege de fors toenemende elektriciteitsvraag als gevolg van elektrificatie van warmte en mobiliteit. In iedere wijk wordt ruimte gemaakt voor kabelverzwaring en het realiseren van extra transformatorhuisjes. We verwachten een verdrievoudiging van de trafohuishuisjes, zonder aanvullende voorzieningen als accu's.
d. Daarnaast willen we collectieve opslag van energie en warmte in buurten mogelijk maken bij burgerinitiatieven.

Onze kernen zijn onderdeel van een veilige leefomgeving

In onze dorskernen is de omgevingsveiligheid goed geregeld. Dit realiseren we door:

a. samen te werken aan een veilige fysieke leefomgeving;
b. bouwen met voldoende afstand tot (omgevings-)risico's;
c. te zorgen dat bouwwerken en de omgeving bescherming bieden aan mens en dier;
d. bouwwerken en gebieden realiseren die snel en veilig te verlaten zijn;
e. een omgeving creëren die snel en effectief optreden van de hulpdiensten mogelijk maakt;
f. inwoners, werknemers en ondernemers bekend maken met de risico's, zodat ze weten hoe te handelen;
g. veiligheidsvoorzieningen in de zorg te realiseren die toegankelijk zijn voor iedereen en afgestemd zijn op inwoners en bezoekers.

Uit de aantrekkelijke inrichting spreekt betrokkenheid.

a. Een aantrekkelijke inrichting maakt de betrokkenheid van inwoners, ondernemers en gemeente zichtbaar. Daarmee draagt het bij aan de beleefde veiligheid.
b. Leegstand pakken we actief aan door gezamenlijk met partijen (breed) te zoeken naar andere (tijdelijke) functies.
c. De toename aan gemotoriseerd verkeer, door meer bedrijven en meer inwoners, leidt tot onveilige situaties in de kernen. Ook de verkeersdruk in de kernen vormt voor de inwoners en de ondernemers een ergernis. Tegelijkertijd geeft de toename aan bezoekers ruimte aan vitale ondernemingen en levendige kernen. In het programma "mobiliteit en infrastructuur" verkennen we deze ontwikkeling kunnen keren en tot een aantrekkelijke inrichting komen.

De veiligheid in de kernen hangt samen met de ondermijningsrisico's in het buitengebied. In het buitengebied werken we aan een perspectiefvolle landbouw en passende vormen van bedrijvigheid. In een florerend buitengebied is er immers weinig leegstand en is de kans op ondermijning klein.

a. Met nieuwe verdienmodellen, die we snel mogelijk maken, zorgen we dat het buitengebied vitaal blijft en dat we leegstand, verloedering en ondermijning voorkomen.
b. We geven agrarische ondernemers in het dekzandgebied ruimte om te innoveren en te groeien, onder meer door een groter bouwblok, zodat stallen op een brandveilige afstand van elkaar staan.
c. We ondersteunen vitale agrarische ondernemingen om te verplaatsen naar het dekzandgebied, zodat op de Peelhorst en in het beekdallandschap ruimte ontstaat voor natuurinclusieve landbouw of natuurbeheer op een klimaatadaptieve manier door agrariërs.

We hanteren het voorzorgprincipe bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de strook van de 150kV verbinding van TenneT nabij de A50. De risico's op (brand)schade of andere activiteiten die de elektriciteitsvoorziening in gevaar brengen vermijden we.

TenneT

We geven ruimte aan inwonersinitiatieven

Alle ambities waarmaken lukt alleen samen met inwoners en ondernemers. Daarnaast is en blijft samenwerking met gebruikelijke (overheids-)professionals noodzakelijk. (Zichtbare) betrokkenheid van inwoners bij de kernen stimuleren we.

a. We stimuleren inwonersinitiatieven door het beschikbaar stellen van kennis en het bieden van procedurele en financiële ondersteuning indien ze bijdragen aan de in deze visie gestelde ambities.
b. Initiatieven van inwoners om bijvoorbeeld tiny houses, mantelzorgwoningen of knarrenhofjes aan het huidige aanbod toe te voegen zijn welkom.
c. De gemeente wil een cultuuromslag maken, naar een '"ja, mits" benadering bij initiatieven van inwoners en ondernemers, conform de geest van de Omgevingswet. Met deze instelling laat de gemeente

de “nee-tenzij" benadering zoveel mogelijk tot het verleden. Deze cultuuromslag heeft tijd nodig en vraagt om een nieuwe verhouding tussen overheid, inwoners en ondernemers.

Verwijzing naar andere hoofdstukken

Verwijzing naar andere hoofdstukken

- Voor leefbare kernen is een gezonde leefomgeving een essentieel onderdeel. De ambities die bij het thema gezonde leefomgeving staan beschreven gelden natuurlijk ook voor de leefbare kernen.
- Voor leefbare kernen is een goede omgang met onze gezamenlijke identiteit en het landschap in de omgeving van toegevoegde waarde. Deze onderwerpen bespreken we bij het thema landschap en erfgoed.

6.3.3 Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit

Door anders om te gaan met onze omgeving bereiden wij ons voor op een toekomst met extremere weersomstandigheden en werken we aan het herstel van biodiversiteit.

Het klimaat verandert waardoor de weersomstandigheden extremer worden. We krijgen vaker te maken met droogte, hitte en langdurige periodes van regen en extremere piekbuien. Dat vraagt om aanpassingen in de openbare ruimte. Tegelijkertijd zien we dat de biodiversiteit afgelopen decennia afnemen. Dit heeft drastische gevolgen, want biodiversiteit is cruciaal voor al het leven op aard inclusief voor ons als mensen.

De verwachtingen en beleidsdoelen zijn fors voor dit thema en vragen om een radicale omslag in het systeem. Deze radicale omslag is in landelijk beleid op hoofdlijnen al geformuleerd. In deze omgevingsvisie vertalen we ditdoor omdat ook wij de noodzaak hiervan zien voor een toekomstig sterk en goed Bernheze. Een Bernheze dat voorbereid is op veranderde omstandigheden en weerbaar is op de lange termijn. In het bijzonder voor die weerbaarheid is het belangrijk dat we zo goed mogelijk aansluiten bij de natuurlijke condities. Dit betekent dat, in het bijzonder bij nieuwe ontwikkelingen, water en bodem sturend zijn. Om de weerbaarheid te vergroten kiezen we bovendien voor een radicaal andere inrichting van het watersysteem. Waar we voorheen de inrichting gericht was op het zo snel mogelijk afvoeren van het water, kiezen we nu voor het zoveel mogelijk vasthouden van water. Dit doen om een buffer te hebben in tijden van droogte. Dit zijn systeemveranderingen die de weerbaarheid vergroten. We realiseren ons ook, dat we de ruimte niet altijd en overal op de extremere omstandigheden kunnen inrichten. Ook omdat de extreme soms juist tegenpolen zijn. We gaan ons systeem inrichten op het water meer vasthouden, tegelijkertijd moeten we ook ruimte houden in het systeem om water af te kunnen voeren, zodat we bij een teveel aan water niet op de verkeerde plekken natte voeten krijgen. Het vraagt een goede afstemming en bewuste keuzes. Dat laatste maakt ook dat we in de openbare ruimte kiezen voor het bewust realiseren van aangename plekken rekening houdend met extremere omstandigheden.

Om Bernheze weerbaarder en toekomstbestendig te maken is het ook noodzakelijk de biodiversiteit te herstellen. Ook hiervoor zijn in het beleid flinke ambities geformuleerd die vragen om ingrijpende maatregelen. Het landschap in Bernheze verandert daardoor komende jaren. Een verandering die meer aansluit bij de natuurlijke omstandigheden en dynamiek en de diversiteit vergroot. De maatregelen die noodzakelijk zijn vanuit de energietransities passen we met oog voor het (nieuwe) landschap in.

Naast de maatregelen die we nemen in de inrichting van ons landschap is het belangrijk dat we ons bewust worden van deze klimaat- en biodiversiteitsopgaven en ons gedrag aanpassen op zo’n manier dat we bijdragen aan een duurzame leefomgeving.

Verschillende beleidsdocumenten en beschrijvingen van trends en ontwikkelingen vragen aandacht voor deze thema's. We beschrijven deze zoals deze anno 2023 gelden.

Trends en ontwikkelingen

Trends & ontwikkelingen

Klimaatverandering

De provincie Noord-Brabant geeft in het rapport "Staat van Brabant" aan rekening te houden met een toename van 8 tropische dagen met tempraturen boven de 30 graden, 1 dag >25 millimeter neerslag, en een neerslagtekort van 200 millimeter in 2020 naar 18 tropische dagen, 4 natte dagen en 300 millimeter neerslagtekort door klimaatverandering. Dit vraagt om klimaatadaptieve maatregelen die hierop anticiperen (Provincie Noord-Brabant, 2021).

Het rapport 'Zonder water geen later' dat is opgesteld op verzoek van de partners van het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg (BBG) door een onafhankelijke adviescommissie sluit hierop aan (Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg, 2022).

Klimaatadaptatie

Elke druppel water in Bernheze benutten we maximaal om verdroging tegen te gaan. (beleidsdoel van het waterschap en een landelijk & provinciaal doel om verdroging tegen te gaan)

Om beter voorbereid te zijn op (periodes van) droogte neemt het waterschap maatregelen. Zo is zij voornemens om de grondwaterpeilen te verhogen (zie kaartje hieronder). "Keur" (beheerverordening) van het Waterschap Aa en Maas en het Waterbeheersplan 2022-2027 (Waterschap Aa en Maas, z.d.).

Dit is ook in lijn met de aanpak om water en bodem sturend te maken. Dat heeft de minsterraad besloten en is besproken in de Tweede Kamer (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023). Daarnaast sluit dit ook aan op de inhoud van een Brief van het Rijk met betrekking tot het Nationaal programma landelijk gebied en is een Brabants programma landelijk gebied in ontwikkeling wat verwacht wordt in de zomer van 2023.

In 2050 is de inrichting van Brabant klimaatbestendig en waterrobuust (Provincie Noord-Brabant, 2018). Dat vraagt dat Brabant al in 2020 klimaatbestendig en waterrobuust handelt en in 2030 de eerste grote gebiedsopgaven realiseert. Daarvoor zetten we in op klimaat slimme verstedelijking (het combineren van de woningbouwopgave met de klimaatopgave), klimaatbestendig beekdallandschap (met bijvoorbeeld stromende, kronkelde ondiepe beken, al of niet gecombineerd met stuwen om zoveel mogelijk water vast te houden en te bergen in de bodem op de hoge zandgronden) en robuust waterbergend landschap (een landschap dat om kan gaan met hogere waterstanden).

Klimaatadaptatie en herstel biodiversiteit

Het aanplanten van extra bomen is een interessant instrument voor klimaatbestendigheid en het herstellen van biodiversiteit. De Brabantse Bossenstrategie presenteert om voor 2030 13.000 hectare nieuw bos aan te leggen ten opzichte van 2020 (70.000 hectare, huidig areaal) (Provincie Noord-Brabant, 2020). Bovendien wil de provincie van de huidige 70.000 hectare, 60.000 hectare geleidelijk vernieuwen en daarmee klimaatbestendig en brandveilig maken voor 2050. Daarvan wordt 35.000 hectare multifunctioneel productiebos en de rest hoogwaardige natuurbossen.

Biodiversiteit

Om de biodiversiteit te vergroten is het noodzakelijk dat we de hoeveelheid stikstof in de atmosfeer reduceren. Het rapport "Naar een uitweg uit de stikstofcrisis" stelt een reductie van 50% in de atmosfeer in 2030 (Planbureau voor de Leefomgeving, 2021).

In de vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) is door de Europese Unie vastgesteld hoe we de biodiversiteit zo kunnen herstellen en versterken dat op termijn de condities zodanig zijn dat alle beschermde soorten en habitats in goede staat kunnen voortbestaan en tussentijds niet verslechteren." Het doel is dat dit in 2050 is bereikt in combinatie met een halvering van onze ecologische voetafdruk (Rijksoverheid, 2019). In 2020 zijn de doelen niet gehaald, in 2030 moeten we op landelijk op 65 % zitten om in 2050 de 100% te halen, deels buiten de bestaande natuurgebieden (Agenda Natuurinclusief).

Om de biodiversiteit te verbeteren is een reductie van de hoeveelheid stikstof in de atmosfeer belangrijk. De overheid heeft zich beleidsmatig verplicht aan de afspraak dat in 2020 op 25% van het areaal de kritische depositiewaarden niet worden overschreden. Dat dient in 2030 50% te zijn (Planbureau voor de Leefomgeving, 2021). Met de kritische depositiewaarden wordt verstaan: de hoeveelheid depositie die een intact ecosysteem over langere tijd kan verdragen zonder dat significante schade optreedt aan de structuur of het functioneren van dat systeem.

Richtinggevende samenvatting klimaatadaptatie en herstel biodiversiteit

Het tegen gaan van de gevolgen van klimaatverandering en de teruggang aan biodiversiteit willen we in samenhang aanpakken. We kiezen voor een noodzakelijke omslag in onze manier van denken in het water- en ecosysteem.

1. Water en bodem sturend

De eerste fundamentele keuze die we maken is dat water en bodem leidend zijn bij de keuzes die we maken. Dit betekent veel voor de inrichting en op welke locaties welke activiteiten plaats kunnen vinden, zoals woningbouw, landbouw, recreatie en natuur.

2. Vasthouden van elke druppel water

Het watersysteem was tot nu toe ingericht om snel water af te voeren. De enorme gevolgen van hitte en droogte vraagt om een omslag in het huidige systeem: naar het vasthouden van water. Het waterschap neemt hierin het voortouw en laat beken meer meanderen, maakt watergangen ondieper en met stuwen voorkomen dat het water het gebied verlaat. Door klimaatverandering zullen deze vaker en langduriger voorkomen. Tegelijkertijd zullen we bij hevige piekbuien voorzieningen moeten treffen om water tijdelijk op te slaan.

3. Aangename plekken

Rekening houdend met extremere weersomstandigheden realiseren we aangename plekken waar iedereen toegang toe heeft in de openbare ruimte. Loofbomen met een groot kroonoppervlakte en op de lange termijn geschikt zwemwater kunnen voor verkoeling zorgen. Om het gevaar voor natuurbranden te verminderen gaan we naaldbossen omvormen naar loof- of gemengd bos.

4. Herstel biodiversiteit

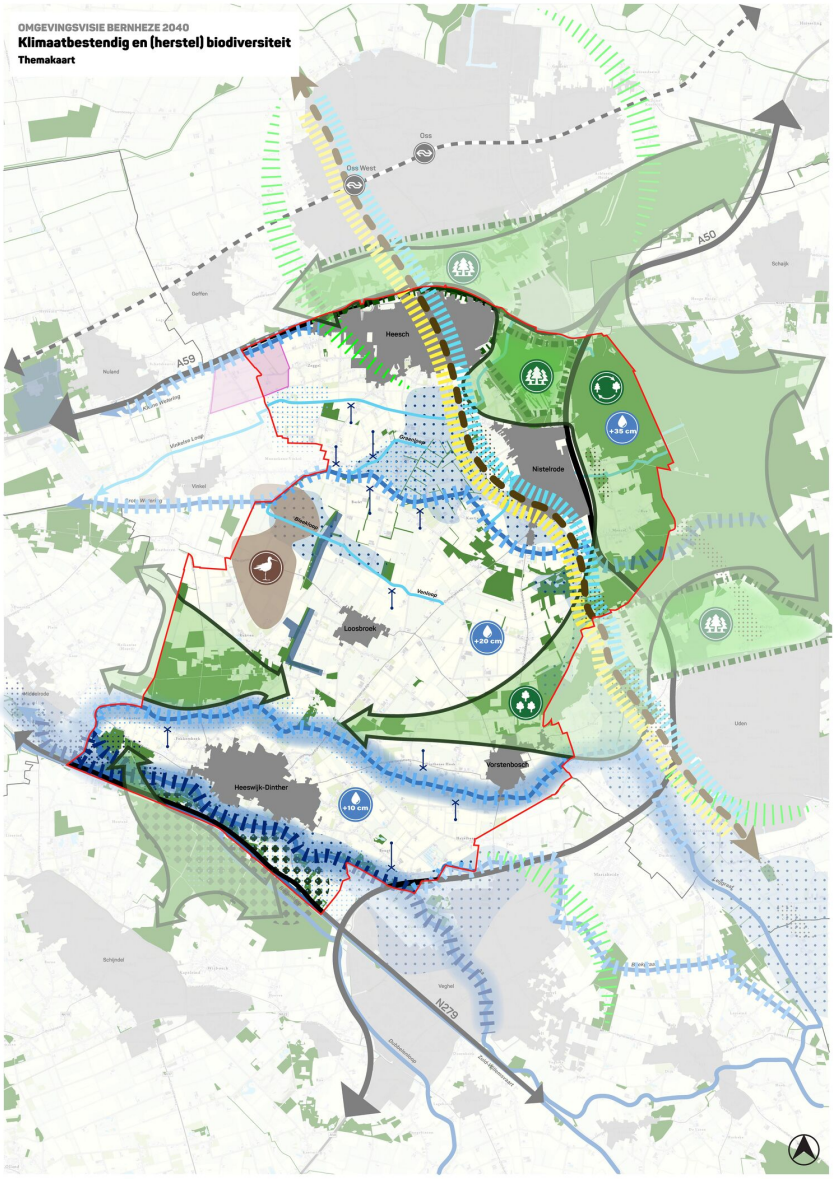
De opgave voor het herstellen van de biodiversiteit is fors en daarom nemen we ook in Bernheze een flink aantal stappen. We beschermen vanzelfsprekend wat we al hebben en herstellen de biodiversiteit waar kansen zich voordoen. Naast de grotere natuurgebieden als de Peelhorst en het beekdallandschap, vragen bijvoorbeeld de Ecologische Verbindings Zones (EVZ), weidevogelgebieden, zandwegen, houtwallen, (natuurvriendelijke) oevers en lanen onze aandacht.

5. Energie inpassen in het landschap

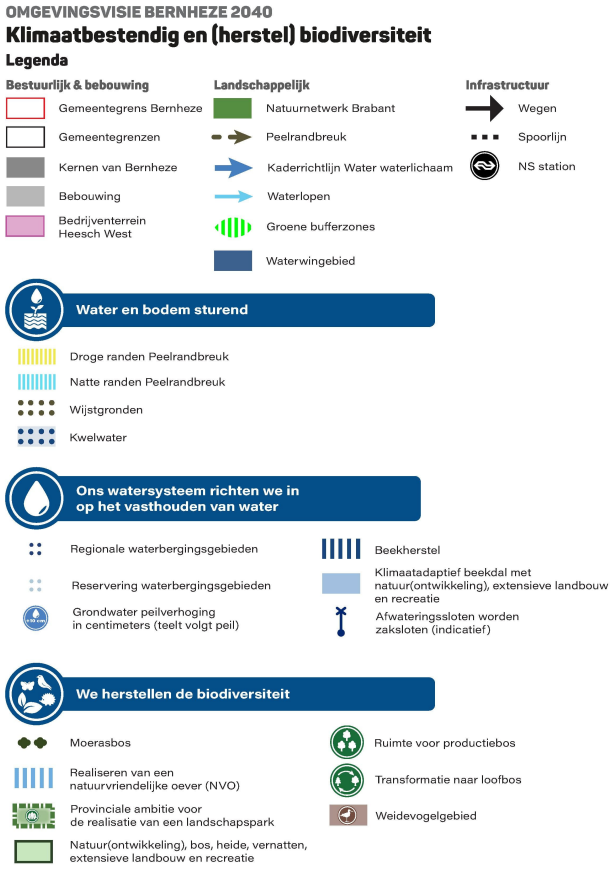
Energieneutraal worden, met oog voor het landschap vinden we passen bij het zorg dragen voor onze leefomgeving. Initiatiefnemers van zonneparken en windmolens houden rekening met de fauna en belangrijke landschappelijke waarden. We staan niet meer energieopwekking toe dan nodig is.

6. Bewustwording en gedrag

Om maximaal de 30.000 inwoners en ondernemers te vragen zich in te zetten voor klimaat en natuur zeten we ook in op bewustwording en gedrag.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Water en bodem sturend

We hanteren het principe water en bodem sturend voor de ruimtelijke keuzen in Bernheze. Dit moet leiden tot logische keuzes en een toekomstbestendige inrichting en beheer van onze leefomgeving De klimaatonderlegger is daarbij een belangrijke leidraad. Het principe van water en bodem sturend betekent dat we:

a. Niet zondermeer bouwen in de lagere delen nabij de kernen, omdat we de lagere gebieden bij de dorpskernen reserveren voor waterberging. Deze ruimte is zeker bij extreme regenval nodig om het water dat oppervlakkig afstroomt uit de dorpskernen op te kunnen vangen, zodat de dorpskern zelf gespaard blijft.
b. Het bodemtype en de mate van beschikbaarheid van water is bepalend voor de beplantingskeuze in het openbaar groen.
c. De locatie en mogelijkheden voor verschillende typen (kringloop)landbouw en de transitie van de landbouw baseren we ook op klimaatonderlegger.
d. De beschikbaarheid van water bepaalt de mogelijkheden van grondgebonden teelten en niet anders om. We noemen dit ook wel teelt volgt peil. We moeten er ernstig rekening mee houden dat de leveringszekerheid van Maaswater daalt.
e. Kwelwater gebieden koesteren we en richten we zo in dat natuur hier de ruimte krijgt.
f. Herstel van wijstgronden en de directe omgeving als internationaal kenmerkend geologische verschijnsel op de breuklijnen prioriteit geven.
g. Infrastructuur zodanig inrichten zodat het watersysteem en de natuurlijke kenmerken beter tot recht komen.

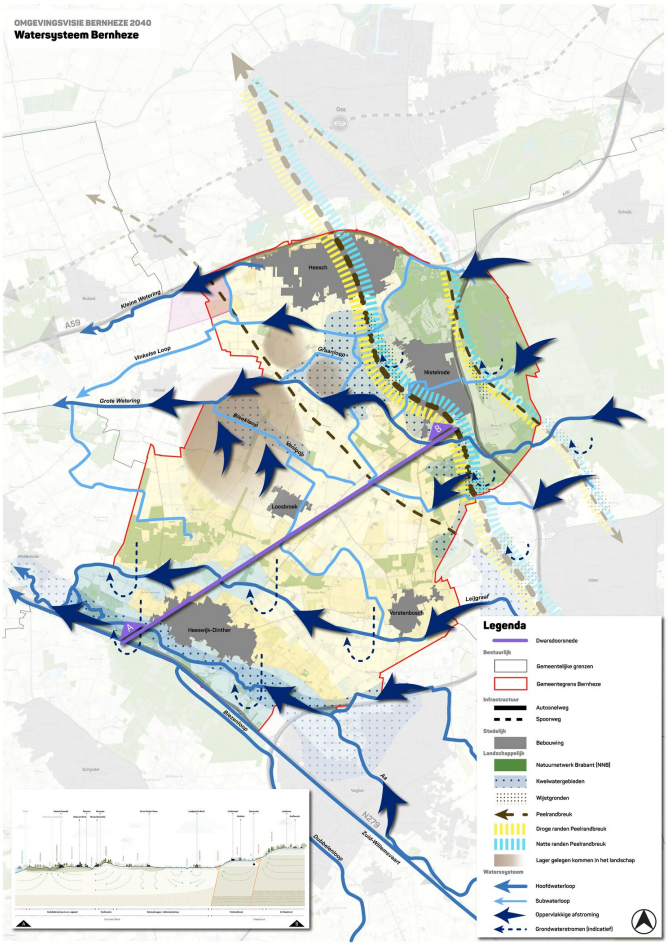
Ons watersysteem richten we in op het vasthouden van water

Het watersysteem van Bernheze is in gericht op afvoeren. Dit watersysteem is hieronder weergegeven. Dat gaan we veranderen. Daarnaast wordt er Maaswater ingelaten voor de landbouw. Het is de vraag of in tijden van droogte nog wel voldoende Maaswater van voldoende kwaliteit beschikbaar blijft in de nabije toekomst. Hieronder is het watersysteem op kaart weergegeven.

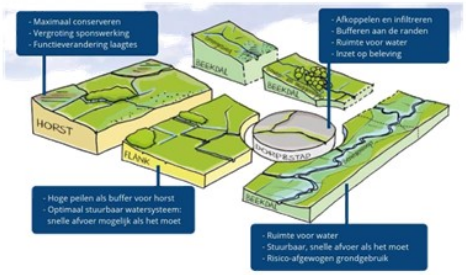
Een natuurlijke toekomst van Nederland in 2120

WUR

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Figuur 2.3: Het verhaal van de Aa: principes en bouwstenen voor een klimaatrobuust watersysteem

Waterschap Aa en Maas

We houden meer water vast. Het centrale principe: “Elke druppel water in Bernheze willen we in Bernheze vasthouden". Rijk, provincie, waterschap en gemeente zullen hierin samen maatregelen in bijvoorbeeld een programma onder de Omgevingswet opnemen. Hoe en in welke tempo is een zaak van primair het waterschap. Het waterschap draagt zorg voor een goede afstemming met de gebruikersfuncties als landbouw, wonen en natuur.

a. Naast de kwantiteit verbeteren we ook graag de kwaliteit van het water. Daar zijn we het met elkaar over eens. In het buitengebied neemt het waterschap het voortouw en in de kernen neemt de gemeente het voortouw.
b. Het water houden we vast door hogere (grondwaterpeilen toe te staan. Dit is altijd maatwerk waarbij het waterschap Aa en Maas het voortouw heeft. Het waterschap draagt zorg voor een goede afstemming met de gebruiksfuncties als landbouw, wonen en natuur. Voor de natuur en om goed voorbereid te zijn op droogte moet het grondwaterpeil in de Peelhorst met gemiddeld minstens 50 cm omhoog. Om dat te bereiken houden we onder andere al het regenwater dat op de Peelhorst valt vast. Voordat we tot deze verhoging besluiten vragen we het waterschap eerst te onderzoeken wat de effecten zijn. Effecten zoals het risico op nattere kelders, schade aan ondergrondse infrastructuur en de effecten op de landbouw. Vanwege de urgentie verhoogt het waterschap op korte termijn de grondwaterstanden in delen van de Peelhorst met 35 centimeter (https://www.aaenmaas.nl/in-jouw-buurt/projectenkaart/maashorst). Dit gebeurt onder andere door het afdammen van sloten, het verondiepen van sloten, aanleggen van tijdelijke wateropvang (-infiltratie) en het herstel van de wijstgronden. Waar mogelijk zorgen we dat schoon regenwater uit de kernen Nistelrode en Heesch, met technische voorzieningen, in de Peelhorst blijft (ten oosten van de Peelrandbreuk). Daarnaast maken we maximaal gebruik van hydrologische principes van de Peelrandbreuk om water vast te houden, de barrièrewerking van het ijzeroer te herstellen en zo het wijstverschijnsel terug te brengen in de oorspronkelijke staat. In het dekzandlandschap (de flanken) verhoogt het waterschap om te beginnen de grondwaterstand met 20 cm en in het beekdallandschap met 10 cm.
c. Door de extra inzet op infiltratie op de hoge gronden, worden de beken een groot deel van het jaar gevoed met schoon kwelwater. Wij zetten in op schoner aanvoerwater, schoner effluent vanuit de RWZI's en minder uit en afspoeling van landbouwgebied. Samen met een meer natuurlijke inrichting van de beken zorgen wij zo voor een natuurlijk en gezond oppervlaktewatersysteem.
d. We vergroten de sponswerking van de bodem. Dit doen we door meer organische stof toe te voegen, meer bos en beplanting aan te brengen (wat zorgt voor een beter doorwortelde bodem), en het bodemleven betere kansen te geven.
e. De teelt en de functie van het land volgt het peil en niet andersom. Dit zorgt ook voor minder grondwateronttrekking.
f. Grondwateronttrekking is sowieso iets waar we alert op zijn. We willen komende jaren sowieso minder grondwater onttrekken voor zover de hydrologische randvoorwaarden van de natuur op basis van de Omgevingswet en de KRW dit noodzakelijk maken, conform het advies van de Commissie Droogte. Daarom starten provincie en waterschap met het inventariseren en op termijn uitfaseren van beregeningsinstallaties en grondwaterpompen, daar waar dit noodzakelijk is. Het waterschap werkt in dit kader aan een nieuw beregeningsbeleid. Wij vragen hierbij de belangen van de huidige grondgebruikers in de afweging te betrekken.
g. Tegelijkertijd zien we graag dat de inwoners over voldoende drinkwater beschikken. Voor de drinkwaterwinning, het waterwingebied en het grondwaterbeschermingsgebied en boringsvrije zone in Bernheze hanteren we het voorzorgprincipe. Dat houdt in dat we geen enkele activiteit toestaan, die de drinkwaterwinning in gevaar kan brengen. Bij twijfel of gebrek aan kennis staan we de activiteit niet toe.

We geven beken en watergangen meer ruimte. Het waterschap neemt het voortouw voor de beken en A-watergangen.

a. Historische waterlopen en sloten herstellen we.
b. Beken en andere waterlopen laten we waar mogelijk bijvoorbeeld (weer) meanderen.
c. We richten natuurvriendelijke oevers in. Voor het beekdal van de Aa zijn daar al concrete plannen voor.
d. We realiseren bijvoorbeeld nevengeulen waar ruimte is.
e. Voor natuurlijke overstromingsgebieden nabij de beken en watergangen reserveren we ruimte (zie hiervoor onderstaande provinciale kaart).
f. Overtollig regenwater uit de kernen slaan we, indien vasthouden en infiltreren in de kernen niet meer mogelijk is, zoveel mogelijk op in de kernranden en Groene Gezonde Structuren.
g. Pas wanneer deze gevuld zijn komt het water in het stelsel van beken, watergangen en sloten. Dit doen we zodat het optimaal de kans krijgt om het grondwater aan te vullen.
h. Deze plannen sluiten aan op het concept van de groen-blauwe mantel van de provincie. Binnen de Groenblauwe mantel is het beleid gericht op het behoud en vooral de ontwikkeling van een klimaatbestendig en veerkrachtig watersysteem en de ontwikkeling van landschap en natuur.

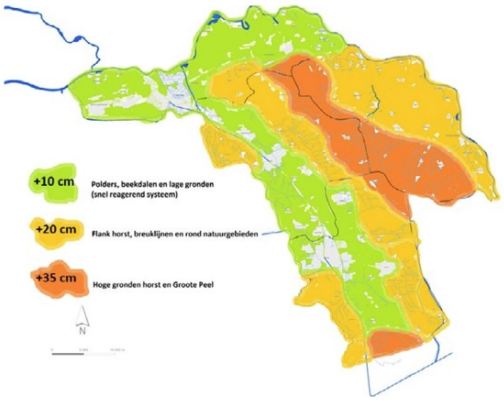
We creëren meer ruimte voor tijdelijke wateropvang (en infiltratie) naar het grondwater en stimuleren dat grondeigenaren en inwoners een eigen verantwoordelijkheid nemen.

a. Op daken, kunnen we de capaciteit voor het opvangen van regenwater vergroten.
b. Onder verhardingen, zoals terrassen en parkeerplaatsen of het toepassen van half verharding creëren we extra capaciteit om regenwater op te vangen en/of te laten infiltreren.
c. In tuinen en de openbare ruimte zorgen we met een groenere en waterbergende inrichting voor meer infiltratie in de bodem en koppelen/wateren we regenwaterafvoer bewust af op het groen om het riool te ontzien.
d. We realiseren meer ruimte voor water via wadi's, vijvers en zaksloten. Dit zorgt ook dat het water beter de kans krijgt om het grondwater aan te vullen. We benutten maximaal de mogelijkheden om via het herstel/gebruik van breuklijnen en wijstgronden meer water vast te houden en de bijzondere natuur en geologische waarde te beschermen. Pas als alle mogelijkheden van waterberging zijn uitgeput in de dorpskernen kan het water in het regenwaterstelsel stromen (primair bovengronds, secundair ondergronds om vervolgens in de randen van de dorpskernen in tijdelijke wateropvang (-infiltratie) te verblijven).
e. De potentiële waterbergingsgebieden in het landbouwgebied zijn door het waterschap, provincie en de gemeente aangeduid. Deze kunnen volstromen bij wateroverlast. De leemlagen die in het Aa-dal aanwezig zijn bieden de mogelijkheid om water langdurig vast te houden. In onderstaande provinciale kaart zijn de bergingsgebieden indicatief aangeduid. Nader onderzoek moet uitwijzen of en hoe we omgaan met waterberging.

We behouden de mogelijkheid om water bij een piekbui af te voeren. We moeten ons voorbereiden op steeds vaker voorkomende weerextremen.

a. Door de inrichting van onze ruimte aan te passen op meer water vasthouden vergroten we de buffer. De mogelijkheid om water af te voeren moet mogelijk blijven voor de momenten waarin we wateroverlast moeten voorkomen.
b. We zorgen voor een doelmatige inzameling van afvalwater en zien afvalwater steeds meer als een grondstof.
c. We bouwen het rioolsysteem om naar een gescheiden stelsel. De snelheid is mede afhankelijk van het gemeentelijke investeringsprogramma en mogelijk derde geldstromen.
d. We maken het aantrekkelijk voor bewoners en bedrijven om water te infiltreren in de bodem en het water op eigen grond en op gebouwen op te slaan. Wanneer we bijvoorbeeld een gescheiden rioolsysteem aanleggen verleiden we particuliere grondeigenaren gelijktijdig een regenwatersysteem aan te sluiten op dit systeem. Een systeem dat alleen bij extreme regenval beschikbaar komt. Dit verleiden doen we met financiële tegemoetkomingen en prikkels. Het waterschap en de gemeente werken hierin samen.
e. Het waterschap vragen we te onderzoeken wat de gevolgen zijn van peil gestuurde drainage en het dempen van sloten op de hydrologische balans van een gebied. Ook vanuit het oogpunt dat de mogelijkheid om water af te voeren moet blijven en hoe we hier slim mee om kunnen gaan.

Figuur 2.5: Onze ambitie: 10, 20 en 35 cm grondwaterstandsverhoging

Afbeelding veranderen grondwaterstanden

Waterschap Aa en Maas

Afbeelding indicatief zoekgebied waterberging

Provincie Noord-Brabant

We realiseren aangename plekken rekening houdend met extreme weersomstandigheden

We houden meer rekening met hitte in onze openbare ruimte.

a. In iedere kern hebben we in 2030 tenminste een grotere aaneengesloten groene koelte plek. Elk huis moet een grotere aangename koelte plek hebben binnen een loopafstand van 150 meter. Binnen 500 meter moet een groter gebruiksgroen beschikbaar zijn.
b. We ontwikkelen gezonde klimaatstraten als onderdeel van de groene gezonde structuren, waar bewoners koelte door schaduw en water in een natuurlijke omgeving kunnen vinden bij grote hitte.
c. We gaan opzoek naar kansen voor natuurlijke zwemlocaties. Gemeente stemt dit af met provincie als bevoegd gezag voor zwemwaterlocaties en water als kwaliteitsbeheerder (meten waterkwaliteit). Voordat we dit serieus kunnen oppakken is het zaak eerst de gewenste waterkwaliteit te bereiken. Eerder is dus geen actie mogelijk.
d. Naaldbos in de nabijheid van woonwijken vormen we met prioriteit om naar gemengd en natuurlijk loofbos, in verband met het gevaar op natuurbrand. Voor de grotere aaneengesloten natuurgebieden heeft de CdK Brabant gebiedscommissies ingesteld die zijn belast met het in kaart brengen van de natuurbrandrisico's en het verminderen van die risico's. Deze risico's spelen met alleen in de grotere natuurgebieden maar ook, daar waar bebouwing verweven is met heel veel groen. Voor het natuurgebied de Maashorst zijn de gemeenten Bernheze, Oss en Maashorst gezamenlijk verantwoordelijk voor natuurbrandbeheersing.

We zorgen voor grote bomen met een groot bladerdek in de kernen.

a. Bomen met groot bladerdek beschermen we, zodat er voldoende schaduw is bij hittedagen.
b. Bomen krijgen zoveel mogelijk de ruimte om een groot bladerdek te ontwikkelen en volwassen te worden.
c. We kiezen in het openbaar groen onze soorten zorgvuldig uit. we houden hierbij rekening met het veranderende klimaat. Dit betekent dat we ook met hitte- en droogtebestendigheid van soorten rekening houden.

We herstellen de biodiversiteit

We beschermen en herstellen wat we hebben.
a. Onze zandwegen beschermen we strikt en zetten we in om ecologische kwaliteiten te versterken (kwantitatief en kwalitatief). Dit doen we door voor alle zandwegen de biodiversiteitswaarde te vergroten en deze te verbinden met natuurgebieden. Dit is in 2050 gereed. Verkeersaantrekkende ontwikkelingen staan we niet toe, omdat deze schadelijk zijn voor de ecologische, recreatieve en cultuurhistorische waarden van de zandwegen. Zandwegen zijn een aantrekkelijke wandelroute als onderdeel van de Groene Gezonde Structuur van Bernheze en vormen een bijzondere toeristische kwaliteit. Zandwegen hebben vanzelfsprekend ook een functie voor het ontsluiten van landbouwpercelen en erven.
b. Bestaande houtwallen, lanen, oudere bomen (> 50 jaar) en monumentale bomen, beken en andere primaire watergangen, zandwegen, natuurgebieden, ecologische verbindingen en de voor natuur belangrijke stilte en “donkerte” beschermen we.
c. Activiteiten als (extra) bouwen, windenergie, zonneparken, intensiveren en uitbreiden van de landbouw en andere activiteiten die de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit laten verminderen zijn in het buitengebied van het hele beekdallandschap en de Peelhorst zijn doorgaans niet meer wenselijk. Als ze desondanks toch worden toegestaan, dan alleen onder de voorwaarde dat ze met extra voorzieningen ook veel kwaliteit aan biodiversiteit en landschap toevoegen.
d. Om de biodiversiteit te verbeteren is een reductie van de hoeveelheid stikstof in de atmosfeer belangrijk. Dat dient landelijk in 2030 50% te zijn. Wat de consequenties zijn voor Bernheze is afhankelijk van de keuzes van onze agrarische ondernemers, provinciaal en landelijke uitvoering van het stikstof beleid en nieuwe innovaties.
e. We streven er naar het gebruik van pesticiden en andere met natuurlijke middelen in het openbaar groen en op pachtgronden van de gemeente in 2040 naar nul te brengen. Het openbaar groen beheren we uiterlijk in 2027 al ecologisch en klimaatadaptief.
f. Weidevogelgebieden, dassenburchten, roofvogelbroedplaatsen, overwinteringsgebieden en andere rust-, broed- of foerageergebieden beschermen we met het oog op ‘een gunstige staat van instandhouding van soorten’ conform de Omgevingswet, de provinciale verordening en de Vogel- en habitatrichtlijn. De gemeente ziet daar meer op toe. Indien schade ontstaat voor bijv. de landbouw volgen we de richtlijnen van de provincie en BIJ 12.
g. De verdere ontwikkeling van de twee landschapsparken uit het verstedelijkingsakkoord van de provincie steunen we. In de omgeving Hooge Vorssel fungeert het landschapspark als groene buffer tussen Oss en Heesch. Deze ontwikkelen we door als natuur-, klimaatadaptief-, recreatie-, en 'gezondvoedsel'-gebied. Voor het landschapspark in de driehoek tussen Uden. Veghel en Vorstenbosch geldt hetzelfde.
h. In de stuifduinen Achter de Bergen bij Nistelrode brengen we de recreatiedruk terug. Dit doen we door de ontwikkeling van nieuwe aangrenzende groengebieden, die de recreatiedruk van het kwetsbare stuifduin moeten afleiden.

We ontwikkelen nieuwe gebieden.
a. We vergroten het areaal waar biodiversiteit de ruimte krijgt. Dit kan in natuurgebieden, op agrarische percelen, in tuinen en in de openbare ruimte.
b. De groene buffers tussen de dorpskernen met Oss, Uden en Veghel versterken we met een natuurinclusieve en klimaatadaptieve inrichting, conform het verstedelijkingsakkoord.
c. We vergroten het natuurgebied de Maashorst fors. Dit doen we met nieuwe bossen, bloemrijke agrarische gronden, herstel van wijstgronden, waterberging en waterbuffers bij voorkeur in de levendige schil. De provincie en het waterschap nemen de leiding. Omdat we nieuwe geldstromen verwachten, deels vanuit de EU en het rijk, voor klimaat, biodiversiteit en waterkwaliteit, lijkt deze visie realistisch en kansrijk. Hiermee kunnen we wellicht zelfs honderden hectares nieuw groen-blauw realiseren.
d. Dat geldt ook voor het beekdallandschap van de Aa en Leijgraaf. Het waterschap neemt de leiding bij het vergroten van het areaal voor water, meanderende beek en natuurvriendelijke oevers en andere natuur.
e. Hydrologisch interessante gebieden, zoals de wijstgronden en de kwelgebieden, reserveren we voor nieuw groen voor een natuurlijke ontwikkeling.
f. We herstellen het coulisselandschap en zien kansen voor houtwallen, lanen en oude bomenrijen, (oude) hagen en bloemrijke akkerranden. Deze kans voor de boeren en de biodiversiteit wordt onder-

steund met subsidies van de provincie (bij voldoende geld kunnen we 75% van de randen van akkers en weilanden insectvriendelijk inrichten).

g. Hierbij hebben we oog voor de aanwezigheid van voldoende waard- en drachtplanten voor insecten en kiezen we voor inheems en regionaal plantmateriaal. In 2030 zien we graag dat al 40% van de verdwenen houtwallen opnieuw is ingericht, dit is realistisch dankzij de grote bereidheid onder agrariërs. Natuurlijk behouden en versterken we de bestaande houtwallen, bomenrijen en lanen.
h. Groenontwikkeling binnen en nabij de dorpskernen is een primaire verantwoordelijkheid voor de gemeente. In het buitengebied ligt dat primair bij het rijk, provincie & waterschap, tenzij het nu al eigendom is van de gemeente of particulieren.
i. We creëren nieuwe verbindingen tussen gebieden, zodat het leefgebied van verschillende soorten vergroot. Dit doen we onder meer via het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en andere natuurlijke blauw-groene verbindingen, zoals de Groene-gezonde-structuren.
j. We veranderen waar mogelijk verharding naar groen, onverhard of half verharding. Onnodige verharding (bv. bij brede wegprofielen of dubbele voetpaden) verwijderen we. We kijken of we de parkeernorm stapsgewijs kunnen verlagen van 2 naar 1,6 voor meer groen. Zodra we een buurt of weg gaan herinrichten benutten we dit om meer groen toe te voegen en ontbrekende schakels in de groene gezonde structuren aan te vullen.
k. Het aanbrengen van nieuwe landschapselementen is maatwerk. Behalve dat het meerwaarde heeft voor de natuur, het klimaat en het landschap nemen we in de afweging ook mee welke (fauna-)schade dit kan veroorzaken op gebruiksfuncties als landbouw of recreatie.

We richten onze omgeving met meer natuurlijke diversiteit in.

a. We sluiten zoveel mogelijk aan bij het landschap en de natuurlijke variaties daarin. Water en bodem worden leidende principes voor de ruimtelijke inrichting en het herstel van biodiversiteit.
b. Waarbij we meer afwisseling stimuleren met glooiingen, afwisseling tussen hoge en lage beplanting en waterrijk en droge gebieden. Waar we kansen zien in de bodem, waterhuishouding of cultuurhistorie om meer variatie in het landschap te brengen doen we dat. Zo geldt voor de dekzandgebieden dat hier kommen en hagen in zijn gelegen. De Bleeken biedt bijvoorbeeld ruimte voor Dassen, weidevogels en trekvogels.
c. In het beekdalsysteem en andere watergangen versterken we de biodiversiteit door meer meanders, natuurvriendelijke oevers, bloemrijke hooilanden, moerassen en moerasbos. In 2027 is het hele Natuurnetwerk Brabant ingericht en zijn door meekoppeling met nieuwe klimaatadaptieve initiatieven gronden van het waterschap (bovenop de EVZ's) extra ecologisch ingericht.
d. Bij de keuze voor beplanting kiezen we zoveel mogelijk inheems, gebiedseigen en divers. In plaats van strak gemaaid monotoon gazon in het openbaar groen kiezen we bijvoorbeeld vaker voor bloemrijke vegetaties.
e. Soorten die minder water verdampen en lang CO2 vasthouden krijgen de voorkeur. Dit betekent bijvoorbeeld dat we naaldbomen via een natuurlijk proces en geleidelijk en gefaseerd kappen vervangen door (inheemse) loofbomen, hooiland, heide of andere natuurdoeltypen.
f. We definiëren de Basiskwaliteit Natuur (BKN) voor Bernheze in de drie deelgebieden op basis van de landelijk en provinciaal te ontwikkelen systematiek en de agenda natuurinclusief.

De nieuwe gebieden en de andere inrichting geven we zoveel mogelijk in samenhang vorm.

a. In Heeswijk-Dinther bijvoorbeeld, verbinden we ecologisch, recreatief en hydrologisch meer met de Aa, de Leijgraaf en omliggende bosgebieden. De Abdij van Berne, Kasteel Heeswijk en de omliggende historische boerderijen en andere historische relicten worden onderdeel van het eco-hydrologische systeem van de Aa en Heeswijk-Dinther. Landschapselementen, natte hooilanden en zaksloten maken dit zichtbaar. Regenwater afvoer regelen we in 2030 voor 80% via zaksloten. Extensieve en natuurinclusieve vormen van landbouw krijgen hier de ruimte. Intensieve landbouw faseren we uit.
b. De Peelhorst versterken we in kwaliteit met nieuwe bos- en natuur op vrijgekomen landbouwgronden en pachtgronden in eigendom van overheidspartners. De provincie neemt het voortouw. De Peelhorst (tot en met de Peelrandbreuk) wordt sterk verbonden met het natuurgebied de Maashorst. We zien dit als de 'levendige schil' rond het natuurgebied. We zien hier ruimte voor natuurontwikkeling, recreatie, bosontwikkeling, klimaatadaptatie, natuurinclusieve en extensieve landbouw en andere bij de natuur passende activiteiten. Activiteiten als bouwen, windenergie, intensiveren van de landbouw en ontwikkelingen die de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit verminderen zijn dan niet meer wenselijk.

We beheren onze omgeving anders.

a. We beheren ecologisch en stellen de biodiversiteit centraal.

b. Bij vervanging van openbare beplanting vormen we de leefomgeving om met meer biodiversiteit en gebiedseigen soorten.

We worden energieneutraal, met oog voor ons landschap

We passen hernieuwbare energiebronnen landschappelijk in.
a. We staan niet meer energieopwekking toe dan nodig is.
b. We geven de voorkeur aan zonnepanelen op daken vóór zonnepanelen op (landbouw) grond. We gaan zorgvuldig om met het landelijk gebied en borgen dat zonneparken landschap en de biodiversiteit netto versterken.
c. Grondgebonden zonneparken combineert de gemeente zoveel mogelijk met andere functies, zoals biodiversiteit, landbouw en recreatie. En alleen voor zover de RES opgave dit nodig acht. Na 25 jaar is het een optie dat we de activiteit van energieopwekking met een zonnepark kunnen omzetten naar natuur. Dit stelt eisen aan de inrichting van het zonnepark.
d. Bij combinaties van functies denken we bijvoorbeeld aan zonnepanelen boven een parkeerdek, in combinatie met agrarische activiteiten of op het bouwblok van een voormalige locatie van een agrarisch bedrijf.
e. Investeringen in het landschap en de natuur blijven na het ontmantelen van een zonnepark behouden.
f. Windturbines richten we natuurinclusief in, zodat de kans op aanvaringen met vogels minimaal is (bijvoorbeeld een zwarte wiek en bij vogeltrek stil zetten van de wieken).
g. We verkennen alternatieven voor windenergie die beter passen in het landschap. zoals lokale energieopwekking, biogas en geothermische energie.

Bewustwording en gedrag

Inwoners en ondernemers willen we verleiden tot een meer duurzaam gedrag.
a. We communiceren over onze grotere bijdrage aan positieve bijdragen van ruimtelijke ontwikkelingen aan ecosysteemdiensten, zoals (schoon) drinkwater, bestuiving, waterberging, bodemvruchtbaarheid, reinigend vermogen van de bodem, het water en de lucht en groene recreatie.
    1. We leggen uit waarom we kiezen voor meer divers groen in plaats van enkel gazongras, zodat de bijdragen van het groen aan ecosysteemdiensten veel groter zijn.
    2. We verschuiven de focus op de kosten van het groen, naar de bijdragen die het levert aan gezondheid, klimaat en biodiversiteit en communiceren daar over.
b. We zorgen dat inwoners inspirerende praktijkvoorbeelden kunnen zien van duurzaam wonen en leven, zoals het duurzame informatiecentrum in Breda.
c. We zorgen dat we reststromen zo hoogwaardig mogelijk verwerken en dat deze terugkeren in de keten. Consumenten en bedrijven verminderen het restafval met tenminste 50% in 2040. Bernheze test nieuwe, innovatieve manieren om afval in te zamelen en te verwerken.
d. We laten zien dat we trots zijn op het toeristisch recreatief product van, het beekdallandschap, onze natuur, het erfgoed (bijv. Kasteel, Abdij, Molens etc.) incl. de kenmerkende omgeving en de oude kernen. Dit doen we om de waardering te vergroten.
e. Met financiële en communicatieve stimulansen werken we samen met inwoners en ondernemers aan een beter klimaat, circulair bouwen en ondernemen, klimaatadaptieve maatregelen, meer biodiversiteit et cetera.

6.3.4 Vitale en duurzame landbouw & economie

Met de omgevingsvisie willen we graag bereiken dat:

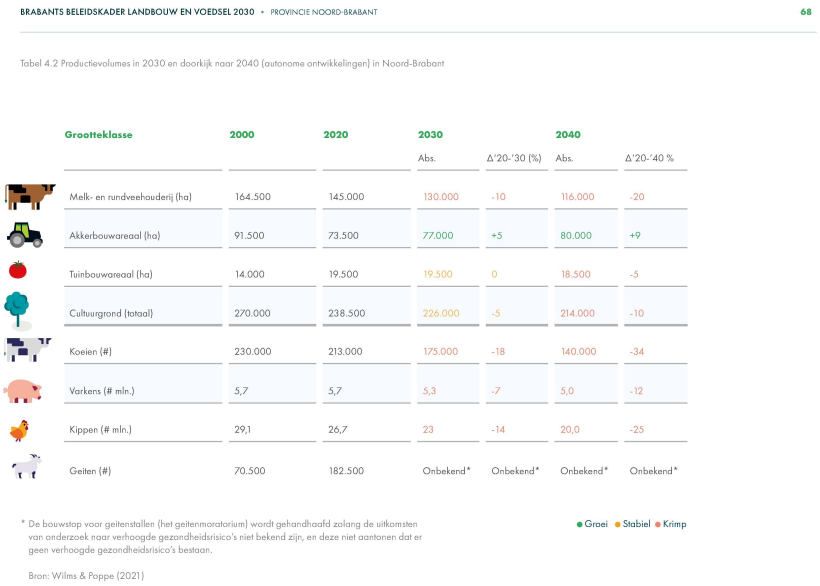
Onze economie toekomstbestendig is, we de landbouwtransitie vorm geven en we een voorbeeld zijn van hoe voedselproductie op een diverse wijze kan.

We blijven ook in de toekomst een trotse agrarische gemeente en zijn op zoek naar een balans met andere functies en een realistisch verdienmodel. De landbouw is een belangrijke economische en maatschappelijke drager in Bernheze. Bernheze heeft een innovatieve, efficiënte, duurzame en diervriendelijke landbouwsector. Dat willen we graag zo houden. Daarbij zien we dat het huidige intensieve landbouwsysteem op onderdelen toe is aan een transitie. We hebben, naast de voordelen, oog voor de nadelige gevolgen van de intensieve landbouw en hebben daarnaast ook te maken met veranderende omstandigheden door klimaatverandering. Het is een actuele maatschappelijke wens dat er ook een landbouw die op een andere (innovatieve) wijze met oog voor de omgeving en het welzijn van mens en dier ontstaat.

De land- en tuinbouw is van wezenlijk belang voor onze voedselvoorziening, ons landschap, de sociale cohesie en leefbaarheid op het platteland. Daarom is het belangrijk agrarisch ondernemers duidelijkheid te geven over doelen en tijdpad en hen gericht te ondersteunen in de transitie naar kringlooplandbouw. Het eerlijke verhaal is daarbij ook dat niet alle agrarisch ondernemers door kunnen met hun onderneming, en ook niet altijd op de manier zoals iemand nu boert. Ondanks het eerlijke verhaal zijn we optimistisch,

aangezien agrarische ondernemers creatief en vindingrijk zijn in het vinden van innovatieve oplossingen. Met deze omgevingsvisie bieden we nieuwe en aangepaste beleidsinstrumenten om grootschalige leegstand tegen te gaan en om ontwikkelende, veranderende en stoppende ondernemers perspectief te bieden.

Voor de landbouw en economie vormen de onderstaande landelijke en provinciale doelen en opgaven anno 2023 een uitgangspunt bij het bepalen van de ambities in deze omgevingsvisie:

BRABANTS BELEIDSKADER LANDBOUW EN VOEDSEL 2030 • PROVINCIE NOORD-BRABANT 68

Tabel 4.2 Productievolumes in 2030 en doorkijk naar 2040 (autonome ontwikkelingen) in Noord-Brabant

Grootteklasse	2000	2020	2030		2040	
			Abs.	Δ'20-'30 (%)	Abs.	Δ'20-'40 %
Melk- en rundveehouderij (ha)	164.500	145.000	130.000	-10	116.000	-20
Akkerbouwareaal (ha)	91.500	73.500	77.000	+5	80.000	+9
Tuinbouwareaal (ha)	14.000	19.500	19.500	0	18.500	-5
Cultuurgrond (totaal)	270.000	238.500	226.000	-5	214.000	-10
Koeien (#)	230.000	213.000	175.000	-18	140.000	-34
Varkens (# mln.)	5,7	5,7	5,3	-7	5,0	-12
Kippen (# mln.)	29,1	26,7	23	-14	20,0	-25
Geiten (#)	70.500	182.500	Onbekend*	Onbekend*	Onbekend*	Onbekend*

* De bouwstop voor geitenstallen (het geitenmoratorium) wordt gehandhaafd zolang de uitkomsten van onderzoek naar verhoogde gezondheidsrisico's niet bekend zijn, en deze niet aantonen dat er geen verhoogde gezondheidsrisico's bestaan.

Bron: Wilms & Poppe (2021)

● Groei ● Stabiel ● Krimp

Productievolumes in 2030 met doorkijk naar 2040

Provincie Noord-Brabant, 2022

Trends en ontwikkelingen

Trends & ontwikkelingen

Circulaire economie

Norm van 50% niet primaire grondstoffen te gebruiken in 2030 (Het ministerie van Infrastructuur en Milieu & het Ministerie van Economische Zaken, 2016).

Transitie landbouw

De landbouw is een belangrijke economische factor die veel exporteert. Tegelijk heeft de landbouw als grootste ruimtegebruiker nog te veel een negatieve impact op de kwaliteit van de leefomgeving (bodem, water en lucht) en biodiversiteit en daarmee op het welbevinden van de Brabanders en het vestigingsklimaat volgens de Brabantse omgevingsvisie (Provincie Noord-Brabant, 2018).

De komende jaren is de verwachting dat in de landbouw veel gaat veranderen. De provincie Noord-Brabant toont in haar ontwikkeling en prognose van oktober 2021 dat de verwachting is dat het aantal kleine agrarische bedrijven (<100.000€) afneemt van 3250 in 2020 naar 1000 in 2040. Het aandeel middelgrote bedrijven neemt af van 4500 in 2020 naar 2000 in 2040. Terwijl het aantal grote bedrijven (>1.000.000€) toeneemt van 1100 in 2020 naar 2000 in 2050. Voor het totale areaal grasland en groenvoedergewassen is de verwachting dat dit afneemt van ca. 145.000 ha in 2020 naar ca. 115.000 ha in 2040. Verder is de verwachting dat in de periode van 2020 tot 2040 het aantal varkens in de provincie afneemt van 5,7 miljoen naar 5 miljoen varkens, de hoeveelheid rundvee halveert naar 300.000 runderen en het aantal kippen afneemt van 26 miljoen naar 20 miljoen kippen. (Provincie Noord Brabant, oktober 2021)

In de Greendeal van de EU is afgesproken dat de streefwaarde is dat in 2030 25% van het totale areaal biologische landbouw betreft. In 2020 was dat in Europa nog 7,7% en in Nederland 4,1% (Europese Commissie, 2021). Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden Nederland als koploper in kringlooplandbouw (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2018): kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen zijn in 2030 op een zo laag mogelijk – nationaal of internationaal – schaalniveau gesloten en Nederland is koploper in de kringlooplandbouw.

Halveren van de stikstofdepositie landbouw, industrie en verkeer in 2030 (landelijk beleid).

Koersnotitie Regio Noordoost-Brabant (RNOB) 'Transitie landbouw op dreef': Ambitie Bestuurlijke Kopgroep Transitie Landbouw "Op weg naar een toekomstbestendige voedselproductie die bijdraagt aan een goed woon-, werk- en leefklimaat in het buitengebied (zonder het streven naar een emissievrije veehouderij los te laten)". Op basis van gebiedswaarden - waaronder bodemkenmerken, waterkenmerken, natuurwaarden, geografische kenmerken en verstedelijkingsopgaven, - worden vanuit de transitie landbouw vier gebiedstypologieën onderscheiden. De gezamenlijke overheden binnen Regio Noordoost-Brabant geven per gebied aan welke agrarische activiteiten daarin mogelijk zijn (RNOB, 2022).

Klimaatdoelen

De provincie heeft in 2018 in provinciaal beleid vastgesteld dat Noord-Brabant in 2050 100% CO2 neutraal is. De aangegeven tussenstap daarbij is dat dit in 2030 50% is (Provincie Noord-Brabant, 2018).

Biodiversiteit

Gunstige staat van instandhouding van bedreigde diersoorten buiten de natuurgebieden (conform de vogel- en habitatrichtlijn) (Rijksoverheid, 2021). Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 bereikt (Rijksoverheid, 2020).

Energie transitie

Regionale Energiestrategie Noordoost-Brabant (RES) met de doelstelling van 1,6 TWh duurzame opwerk in 2030 door middel van zonne- en windenergie. Deze regionale doelstelling is voor elke gemeente vertaald naar een lokale RES-opgave. Voor de gemeente Bernheze bedraagt deze 0,06 TWh waarvan 0,04 TWh nog te realiseren (RNOB, 2021). Let op: de opgave voor na 2030 is vele malen groter maar op dit moment nog niet vastgesteld.

Richtinggevende samenvatting vitale en duurzame landbouw en economie

Richtinggevende samenvatting vitale en duurzame landbouw en economie

Onze agrarische ondernemers behoren tot de meest innovatieve en efficiënte voedselproducenten in Europa. Daar zijn we trots op. De voedselproductie in Bernheze draagt in belangrijke mate bij aan de voedselzekerheid in Europa en zelfs in de wereld. Dat belang telt voor de gemeente zwaar. De maatschappelijke vraag is aan het verschuiven van alleen goedkoop en voedselveilig voedsel naar meer aandacht voor natuur en een gezonde leefomgeving. De transitie van de landbouw is in volle gang en onze ondernemers spelen daar flexibel op in en pakken nieuwe kansen. Voor sommige ondernemers is het aanleiding te stoppen en nieuwe verdienmodellen te zoeken. De volgende ambities stellen we centraal:

1. Innovaties in voedsel- en grondstof-productie

Bernheze blijft een innovatieve toplocatie voor (grootschalige) voedsel- en grondstofproductie. We zetten onze kennis en mensen in om koploper te blijven en te laten zien hoe we met technische innovaties en slimme bedrijfsvoering ook in de nieuwe opgaven kunnen voorzien. We zorgen dat het vestigingsklimaat uitstekend blijft.

2. Extensivering

We geven graag ruimte aan **innovatieve andere (meer extensieve) vormen van landbouw**. Deze willen we graag concentreren in het Peelhorstgebied en het beekdallandschap van de Aa en Leijgraaf.

3. Combineren van sterke landbouw met groen-blauwe functies

Waar nog gezonde jonge bedrijven aanwezig zijn en ook groen-blauwe opgaven liggen, zoeken we naar maatwerk. De bedrijven blijven in hun huidige omvang ondernemen. Waar mogelijk ontwikkelen we nieuwe bossen of natuurlijke gebieden, bij voorkeur samen met de daar aanwezige boeren.

4. We beperken overlast en zoneren zorgvuldig

De landbouw gaat meer **rekening houden met andere functies en wil de overlast en risico's op gezondheidsschade beperken**. Nabij de kernen gaan we ondernemers die willen groeien vragen of ze op een andere plek in het dekzandgebied verder willen boeren. Groei nabij de kernen van overlast gevende bedrijven vinden we niet meer passend.

5. Nieuwe verdienmodellen

We zetten in op **nieuwe verdienmodellen voor een vitale landbouwsector op het gebied van biobased grondstoffenteelt, natuur- en landschapsbeheer, energie, recreatie en toerisme etc. Daar moet dan wel een marktconforme vergoeding tegenover staan**.

6. Aandacht voor de menskant

De transitie van de landbouw heeft ook een emotionele kant. We waarderen het initiatief van de landbouworganisaties om **aandacht te geven aan de menskant van de ondernemer**.

7. Duurzame en toekomstbestendige economie

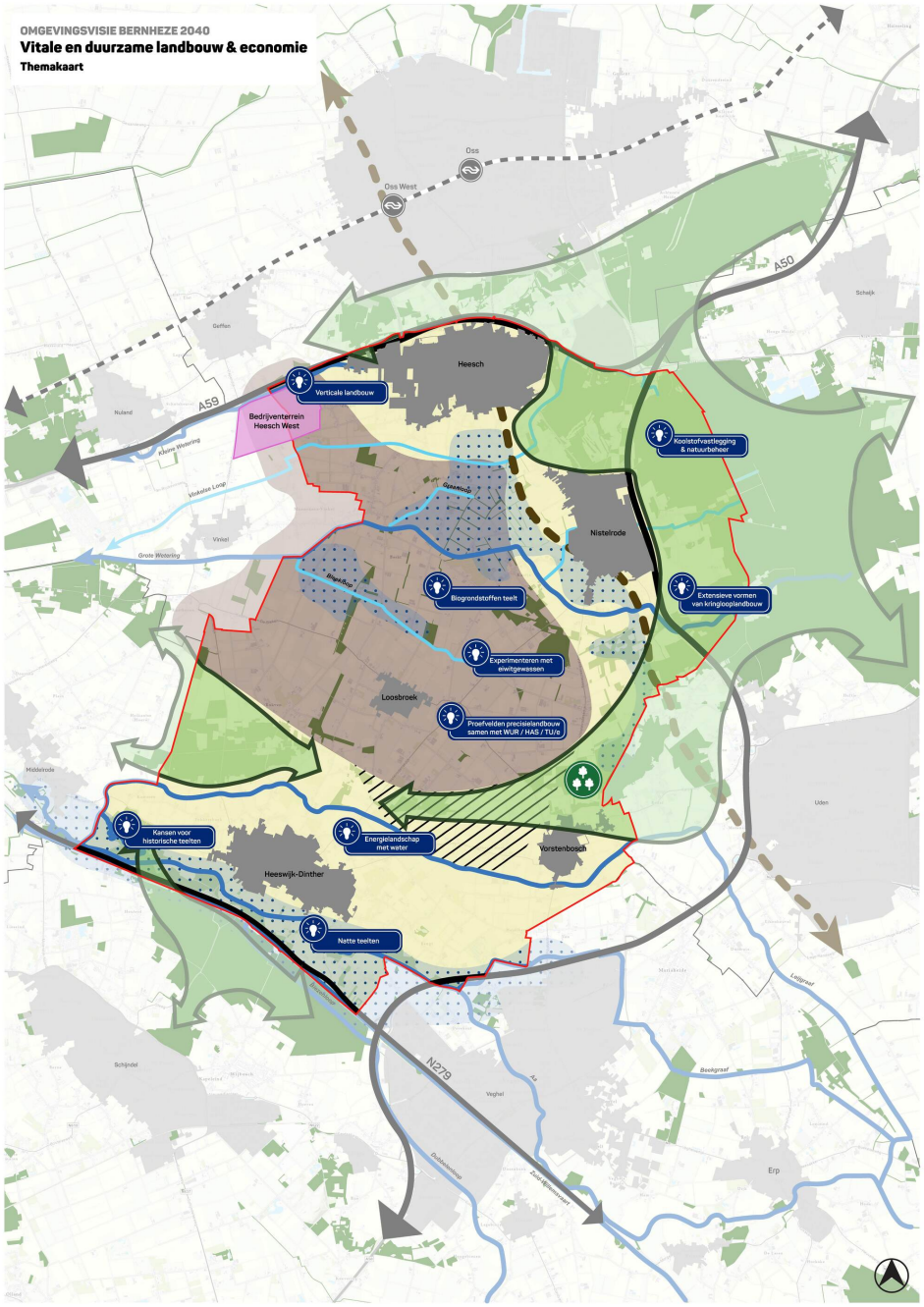
De opgave om de stikstofuitstoot te verminderen, circulair, klimaatbestendig, natuurinclusief, energieneutraal te worden en social return uit te werken raakt ook het bedrijfsleven. Onze ondernemers vragen we hierin het voortouw te nemen.

8. Koesteren en stimuleren van lokale bedrijvigheid

De lokale bedrijvigheid in Bernheze is sterk ontwikkeld en zorgt voor werkgelegenheid en levendige dorpskernen. Deze stimuleren we waar mogelijk. Regionale bedrijfsterreinen zijn na Heesch West niet meer wenselijk.

9. Hernieuwbare energie en sterke elektriciteitsinfrastructuur

Om aan de opgaven in de RES te voldoen zal Bernheze indien zonnedaken en -parken onvoldoende opleveren windmolens na 2030 niet uitsluiten. Om de elektriciteitsvraag met **hernieuwbare energie** te kunnen bijbenen zijn forse investeringen nodig in de elektriciteitsinfrastructuur. Daarnaast juichen we experimenten toe om energie op te slaan. Voor energiecoöperaties of agrariërs liggen daar kansen.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

We zijn een innovatieve toplocatie voor (grootschalige) voedsel- en grondstofproductie

De voedselproductie in Bernheze draagt in belangrijke mate bij aan de voedselzekerheid in Europa en zelfs in de wereld. Dat belang telt voor de gemeente zwaar.

In het middengebied (dekzandgronden/flanken) zetten we in op (grootschalige) voedsel en grondstofproductie.

a. Innovaties in de kennisintensieve, technologische grootschalige voedselproductie vinden hier hun plek passend bij de omgeving, waardoor we een koploper zijn in de regio.
b. De focus ligt daarbij op duurzame concepten die goed zijn voor de omgeving. Het wordt dus ook in het dekzandgebied steeds schoner, gezonder en veiliger. We voorkomen daarbij dat we gaan afwentelen naar plaats, tijd of andere functies.
c. Dit kan, naast de grondgebonden vormen, ook (biologische) verticale landbouw zijn, die bijvoorbeeld op bedrijventerreinen een plek vindt.
d. We verwachten een verschuiving van vlees georiënteerde activiteiten naar de productie van (vlees vervangende) hybride producten, geprint- en kweekvlees of eiwitproductie. Om een duurzaam landbouwsysteem te bouwen, met een zo klein mogelijk landgebruik, is een transitie naar minderdierlijke eiwitten en meer plantaardige eiwitten een kansrijke ontwikkeling aldus Wageningen University & Research (De Boer, 2021).
e. Hierbij geldt bovendien dat de transitie hand in hand gaat met grondwater peilverhogingen, dat betekent dat de teelt op den duur zal aanpassen aan het grondwaterpeil. Zodat de landbouw minder

afhankelijk van beregening en grondwaterpompen is. In natte tijden staan we tijdelijk water op graslanden toe om het grondwater aan te vullen.
f. Daarnaast lijken de kansen voor de productie van biobased grondstoffen toe te nemen, met de stimulerende maatregelen van het rijk. Dit willen we graag mogelijk maken, mits dit past bij het lokale grondwaterpeil en het ecologisch functioneren van het gebied.

Deze toplocatie bereiken we door het realiseren van een goed vestigingsklimaat en het samenwerken met kennisinstellingen.
a. We bieden een goed vestigingsklimaat voor innovatieve (landbouw)bedrijven vanuit een ja, mits houding om duurzame innovaties te ondersteunen.
b. We bieden ruimte aan experimenten en het opschalen van 'best practices'. Zeker als het gaat om innovaties die passen bij de condities in Bernheze (waterpeil en bodem).
c. Ondernemers krijgen ruimte om te innoveren, mits ze ook bijdragen aan maatschappelijke doelen.
d. We maken ook transities naar andere economische activiteiten mogelijk, omdat soms ook daar innovatie in zit.
e. Overigens willen we voorkomen dat kapitaalkrachtige ondernemers van buiten Bernheze marktverstorend werken. We hebben de gronden in het middengebied hard nodig, omdat we onze eigen boeren de mogelijkheid willen geven te kunnen verplaatsen naar vrijgekomen bouwblokken en aldaar te laten groeien in dit dekzandgebied. Er komen dus niet meer agrarische bedrijfslocaties in het dekzandgebied bij.
f. We werken samen met kennisinstellingen & opleidingsinstituten, zoals de Hogere Agrarische School (HAS), de Wageningen University & Research (WUR) en de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e).
g. We zetten in op een intensievere samenwerking in de regio door de focus te verschuiven naar een ketensamenwerking.

We hebben oog voor de economisch sterke landbouwgebieden en combineren deze met nieuwe groen-blauwe ambities

Daar waar het dekzandgebied en de Leijgraaf bij elkaar komen ontstaat een mengzone van grootschalige voedselproductie enerzijds, extensieve vormen van landbouw, bos en waterberging anderzijds. Zo combineren we de gewenste groene verbinding tussen de Peelhorstlandschap en het beekdallandschap met de daar aanwezige sterke landbouw.
a. Dit gebied is een voormalig landbouwontwikkelingsgebied met sterke bedrijven, die voorlopig zo doorgaan. Tegelijkertijd willen we hier na verloop van tijd ruimte bieden aan extensieve vormen van landbouw.
b. Voor nieuwe landbouwbedrijven met grootschalige voedselproductie en grote uitbreidingen van de bestaande bedrijven is hier geen plek.
c. We bieden ruimte aan nieuwe landbouwbedrijven die extensief van aard zijn.
    1. Denk hierbij dan aan natuurinclusieve landbouw, landbouw in combinatie met natuurontwikkeling, bosbouw en kringlooplandbouw.
d. Dit gebied biedt bovendien ruimte voor de realisatie van meer bos. We bieden hier ruimte voor meer (productie-)bos.
e. Een bedrijf mag altijd binnen de geldende regels van het omgevingsplan en de vergunningen ondernemen, door ontwikkelen en investeren. Dus de bestaande en actuele rechten en plichten, voor zover de gemeente daartoe bevoegd is, blijven gelden. Dit geldt voor het hele grondgebied van de gemeente.

We zijn ook innovatief met andere (meer extensieve) vormen van landbouw

In de Peelhorst en het beekdallandschap ligt op weg naar 2040 de focus op extensieve en natuurinclusieve landbouwvormen in een kleinschalig landschap. We denken hierbij aan:
a. Natuurinclusieve en innovatieve vormen van extensieve landbouw versterken het kleinschalige landschap in de Peelhorst en het beekdallandschap.
b. Voedseltuinen en -bossen krijgen hier een plek en beheren we in co-creatie met partijen die hier goed in zijn, zoals lokale agrariërs, natuurorganisaties, bewonerscollectieven en stichtingen.
c. Indien nodig helpen we onze eigen agrariërs, die nu nog ondernemen in de Peelhorst of het beekdallandschap naar meer toekomstbestendige plekken in het dekzandgebied te verhuizen. Daar bieden we hen op een vrijgekomen bouwblok van een agrarisch bedrijf een flexibel bouwblok.
d. De focus ligt op voedsel voor de lokale gemeenschap produceren, maar zetten producenten natuurlijk bij voldoende aanbod ook regionaal af.
e. Het concept van Herenboeren en andere vormen van gemeenschapslandbouw leent zich ook voor de locaties in de Peelhorst en het beekdallandschap.
f. Ook in Bernheze zijn biologische boeren welkom. Zo dragen wij bij aan de landelijke 15% van het landbouwoppervlak met een functie van biologische of regeneratieve landbouw. Dat is in lijn met de

Europese en landelijke doelstelling. We geven de voorkeur aan deze vorm van landbouw in de Peelhorst en het beekdallandschap, maar uiteindelijk beslist de biologische boer zelf waar hij zich vestigt.

g. Deze gebieden zijn van oorsprong de hoger gelegen gronden en de gronden nabij het beekdal waar de bewoning als eerste tot ontwikkeling kwam. Ook nu zien we daar de meeste bewoning. Meer extensieve landbouwvormen zijn beter in te passen in een gebied met meer bewoning en passen ook daarom beter in dit gebied dan reguliere landbouw.
h. Als gemeente geven we het goede voorbeeld op gebied van duurzaam en circulair inkopen. We schakelen over op 60-100% lokaal en biologisch inkopen om de kringlooplandbouw te stimuleren. Tevens wordt lokaal inkopen de norm. We stimuleren partners (zoals de gemeenschapshuizen en partneroverheden) hetzelfde te doen.
i. Voor zowel de extensivering in het Beekdallandschap en het Peelhorstlandschap als in het intensieve en innovatieve dekzandlandschap werken we de doelstellingen en omgevingswaarden verder uit in verschillende programma's, waaronder die van Transitie landbouw. De strategie van de Gebiedsgerichte Aanpak zal onderdeel uitmaken van dit programma.

We houden rekening met andere functies en beperken overlast

We zoneren zorgvuldig en werken gebiedsgericht.

a. Nabij de kernen ligt de focus op natuur, gezondheid, klimaat en wonen en op meer afstand van de kernen ligt de focus op intensieve landbouw.
b. In de landbouwgebieden in het dekzandgebied is binnen de wettelijke milieunormen meer mogelijk.
c. We wijzen conform de instructie van de provincie een Groene Gezonde Cirkel (GGC) rondom iedere kern aan waar veehouderijen en overlast gevende activiteiten op termijn verdwijnen[4].
    1. Binnen deze zone, inclusief de potentiële uitleglocaties, staan we uitbreiding van het aantal dieren niet meer toe. We beginnen zo snel mogelijk met het vrijwillig beëindigen of verplaatsen van veehouderijen en overlast gevende bedrijven.
    2. Het risico op zoönose als gevolg van (landbouw)huisdieren, in het bijzonder het risico op Q-koorts, willen we zo klein mogelijk houden.
    3. Deze cirkel willen we wel benutten voor extensieve vormen van landbouw (voor lokaal voedsel), waterberging, alternatieve woonvormen en groen.
    4. We stimuleren vrijkomende agrarische gebouwen binnen deze Groene Gezonde Cirkel rondom de kernen te transformeren naar nieuwe woonvormen voor verschillende doelgroepen. Dit kan bijvoorbeeld in combinatie met zorg(voorzieningen).
    5. We werken een visie op geurcirkels uit, om de overlast voor de inwoners te beperken.
d. We brengen oude en nieuwe landbouw samen op historische plekken om zo de geschiedenis van de landbouw te laten zien.
e. We combineren functies en ambities en komen tot virtuele (innovatie)hubs voor de transitie van de landbouw voor zowel de bouw en energie, waar we experimenten en kennisuitwisseling faciliteren.

[4] Je kunt dan denken aan een straal van 250 - 500 meter op advies van de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD). In het geval van grootschalige geitenhouderijen adviseren ze een straal van 2,5 kilometer aan in verband met de grotere kans op luchtweginfecties en Q-koorts

Gezondheidsschade en overlast door toedoen van de landbouw en dorpskernen voorkomen we, om zo bij te dragen aan een gezonde en veilige fysieke leefomgeving.

a. We stimuleren een landbouw met meer aandacht voor gezondheid, biodiversiteit, luchtkwaliteit en een gezonde bodem en water. Goed voor de agrariër en goed voor de natuur.
b. Om de waterkwaliteit te verbeteren pakken we de bron aan. De waterkwaliteit is leidend en moet toenemen, zie de Kaderrichtlijn Water (KRW) eisen.
    1. We gaan lozing van rioolwater op oppervlaktewater tegen.
c. We verminderen geuroverlast en verbeteren de luchtkwaliteit.
d. Daarnaast zien we mogelijkheden om met innovaties schadelijk uitstootte verminderen.
    1. Dit kan bijvoorbeeld met drone technieken waardoor bemesting en gewasbescherming op maat mogelijk is.
e. Zwaar landbouwverkeer door de kernen vermijden we.
f. We verwachten dat onze agrariërs met innovaties ook andere maatschappelijke doelen tot stand brengen, zoals een bijdrage leveren aan biologisch voedsel, circulaire ketens, energie uit mest, bio-based verbouwen van grondstoffen, het verhogen van de biodiversiteit, klimaat en landschap en een productie zonder schadelijke bijwerking aan mens, natuur en bodem.
g. We vinden het wenselijk dat het pesticiden en herbiciden gebruik afneemt, omdat we ons zorgen maken over de gezondheidsgevolgen die stapeling van deze middelen veroorzaakt op degene die de middelen toepassen, de woonkernen en de natuur. Vanzelfsprekend volgen we de Europese en Nationale regels voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. We werken steeds meer toe naar natuurlijke plaagbestrijding in de land- en tuinbouw.

h. Nieuwe vormen van extensieve landbouw op basis van ecologisch principes zijn in Bernheze meer dan welkom. Daarbij hoort bijvoorbeeld ook een vermindering van kunstmestgebruik en gewasbeschermingsmiddelen.

Veranderingen in het dekzandgebied die bijdragen aan de voedselproductie, zoals teeltondersteunende voorzieningen benaderen we met de "ja, mits" benadering. Dat is mogelijk, mits de kwaliteit van de leefomgeving netto verbetert. Je kunt dan denken aan luchtkwalitatieve, landschappelijke, klimaatadaptieve en biodiverse verbeteringen van het initiatief. Bij de andere thema's staat beschreven welke omgevingswaarden in het dekzandgebied nog meer kunnen toenemen. In de andere gebieden hanteren we het principe van "nee, tenzij" bijvoorbeeld bij teeltondersteunende voorzieningen en andere veranderingen die de kwaliteit van de leefomgeving onder druk zet.

We zetten in op nieuwe verdienmodellen voor een vitale landbouwsector

We blijven ook in de toekomst een trotse agrarische gemeente en zijn op zoek naar een balans met andere functies en een realistisch verdienmodel. Je kunt dan denken aan:

a. We faciliteren verbreding en vernieuwing in de agrarische sector. Een landbouwbedrijf dat inkomsten haalt uit andere bedrijfsprocessen dan alleen voedselproductie (verbreding), kan extensiveren. Dat biedt ruimte om de principes van de kringlooplandbouw toe te passen. Daarom bieden we de ruimte voor nieuwe combinaties vanuit een ja, mits principe. Ondernemers krijgen ruimte om te verbreden, mits ze ook bijdragen aan maatschappelijke doelen.
b. We maken het eenvoudiger om meerdere functies te ontplooien naast een agrarische bestemming.
c. Landbouweducatie voor inwoners en toeristen zal het begrip voor de landbouwsector en de kennis over de hoge kwaliteit van ons voedsel versterken.
d. Om de agrarische activiteiten zo goed mogelijk te combineren met andere functies geven we in gebiedsgerichte programma's onder de Omgevingswet perspectieven.
e. We verwachten dat de komende jaren veel agrariërs stoppen. Vrijkomende erven hergebruiken we en benutten we om kwaliteit te behouden of toe te voegen aan het buitengebied.
    1. Deze erven bieden kansen voor nieuwe (gezamenlijke) kleinschalige woonvormen/ -gemeenschappen.

We stimuleren verdienmodellen rondom het versterken van de biodiversiteit en landschapselementen.

a. Perceelsgrenzen, oevers en randen van waterlopen vormen een ecologisch netwerk in 2030, waar agrariërs van de provincie een marktconforme vergoeding voor krijgen om deze klimaatbewust en ecologisch te beheren.
b. Agrariërs zijn onze beheerders van het landschap en vragen we als eerste het beheer tegen een redelijke vergoeding op zich te nemen. Dat geldt waar mogelijk en gewenst ook voor gemeentelijk eigendom.

We stimuleren verdienmodellen die bijdragen aan de waterberging.

a. Landbouw die inzet op gewassen die water langer vasthouden zijn welkom.
b. Landbouw waarbij de grond te gebruiken is om water te bergen bij grote regenpieken op grasland zijn eveneens wenselijk.
    1. Dit kan bijvoorbeeld op grasland bij de Bleeken.

We stimuleren de (lokale) productie van biologisch, regeneratief of natuurinclusief voedsel.

a. Agrariërs die omschakelen naar een dergelijke voedselproductie voor de lokale markt ondersteunen we ook.

We stimuleren het verbouwen van grondstoffen voor biobased bouwen.

a. We zien kansen voor het verbouwen van grondstoffen voor de biobased bouwindustrie. We zoeken naar mogelijkheden dat agrariërs een jaarlijkse vergoeding krijgen voor houtproductie (zoals dat in Duitsland al gebruikelijk is).
b. We zetten in op het combineren van verbouwen van biobased grondstoffen, CO^2 vastleggen en biodiversiteit.

We stimuleren verdienmodellen met betrekking tot recreatie en toerisme.
a. Voedselproductie zetten we in als toeristisch product door verkoop aan huis en in de horeca.
b. We gaan agrariërs met een toeristische nevenactiviteit en het Geopark Peelhorst en Maasvallei verbinden.
c. We benutten koppelkansen tussen het aanwezige erfgoed en het historische landschap, daarmee sluiten we aan bij onze erfgoedvisie.
d. Erfgoed en monumenten komen in het beekdallandschap veel voor en beschermen en herstellen we. Waar mogelijk doen we dit met hulp van de lokale (agrarische) ondernemers.
e. Daar waar toerisme en recreatie toeneemt passen de ondernemers (parkeer) voorzieningen voor fiets en auto aan.

We zien kansen voor verdienmodellen met de productie van duurzame energie.
a. Agrariërs krijgen mogelijkheden om (gedeeltelijk) energieboer te zijn in het dekzandgebied met de opwekking van zonne- en/of windenergie. De productie van duurzame energie moet passen binnen de opwekopgave van de Regionale Energiestrategie (RES). Deze opwekopgave bepaalt het limiet.
b. Het benutten van groen gas, uit mest en restproducten uit de voedselketen, is één van de oplossingsstrategieën om te komen tot duurzame vormen van energieopwekking in de RES.
c. In het middengebied (dekzandgebied of flanken) of rondom de kernen zijn voor agrariërs ook kansen voor het opwekken van zonne-energie met dubbelgebruik van landbouw, natuur, waterberging, en/of recreatie. Dubbelgebruik geniet de voorkeur.
d. Agrariërs krijgen mogelijkheden om (gedeeltelijk) energieboer te zijn met het produceren van groen gas door mono-mestvergisting.

Transitie van de landbouw vraagt ook aandacht voor de menskant van de ondernemer

We waarderen het initiatief van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) voor het aanstellen van een vertrouwenspersoon voor agrariërs.
a. Onderwerpen zoals de omschakeling naar andere vormen van landbouw of het verplaatsen van de agrarische activiteit naar een andere locatie binnen de gemeente, is met een vertrouwenspersoon bespreekbaar.

Met een gebiedsmakelaar faciliteren we het verplaatsen naar een locatie met meer uitbreidingsmogelijkheden of het omvormen naar meer passende landbouw (bijv. ecologisch of biologisch). De gemeente heeft hierin initiatief genomen.

We stimuleren het realiseren van een Pater van den Elzen plaats
a. Pater van de Elzen gaf aandacht aan zingeving en trots in de landbouwgemeenschap. Deze aandacht geven we weer een plaats in een ‘landbouwhub’.

Speciale aandacht hebben we voor het welzijn van bewoners van het buitengebied.

We creëren een duurzame en toekomstbestendige economie

We zetten in op een circulaire economie.
a. Het gebruik van abiotische grondstoffen - mineralen, metalen en fossiele grondstoffen die in de natuur voorkomen - verminderen we in 2030 met 50%.
b. We stellen steeds hogere eisen aan het gebruik van herbruikbare grondstoffen.

We werken er aan om in 2050 energie- en CO_2 neutraal te zijn.
a. We zijn in 2040 voor 80% aardgasvrij.
b. We investeren in hernieuwbare energie en de opslag ervan.
c. We verminderen het energieverbruik met 11% in 2030 ten opzichte van 1990.

Om een toekomstbestendige economie te realiseren in een leefbare gemeente, zetten we in op klimaatadaptatie om de gevolgen van klimaatverandering aan te kunnen.
a. Het tegen gaan van verdroging en wateroverlast heeft hierbij prioriteit in de landbouw.
b. We onderzoeken de mogelijkheden voor verticale landbouw op bedrijfsterreinen als Heesch West of in de directe nabijheid ervan, met als oogpunt een duurzame en waterbesparende vorm van landbouw.

We stimuleren natuurinclusieve gebouwen.
a. De Peelhorst en het beekdallandschap zijn bij uitstek gebieden waar we natuurinclusief bouwen centraal stellen, omdat dat past bij de visie van het hele gebied. Dat betekent overigens niet dat we ons daartoe hoeven te beperken.

De stikstofdepositie verminderen we.
a. We volgen de landelijke provinciale beleidslijnen op de vermindering van de ammoniakdepositie door middel van innovatie en door het verkleinen van de veestapel.
b. Motorvoertuigen op fossiele brandstoffen weren we steeds meer, om te beginnen met het ontmoedigen van gebruik van vrachtauto's (op fossiele brandstoffen) in de kernen. Van landbouwvoertuigen verwachten we op termijn ook een verduurzamingsslag.

We verbeteren andere milieukwaliteiten.
a. We vragen ondernemers meer bewust en vooruitstrevend aandacht te geven aan de milieuaspecten van hun bedrijfsvoering. Goede voorbeelden willen we graag etaleren.

We willen dat ondernemers hun sociaal maatschappelijke impact vergroten.
a. Onze partner Stérk.Brabant vormt hierbij een belangrijke rol.

We koesteren en stimuleren lokale bedrijvigheid

We zetten in op lokale bedrijvigheid in de kernen en versterken onderlinge relaties van sectoren door het aanwijzen van compacte dorpscentra per kern.
a. Deze dorpscentra zijn een mix van werken, wonen, ontmoeten, recreëren en verblijven.
b. Deze dorpscentra houden we vitaal door een basisaanbod van voorzieningen te stimuleren. Tenminste een basisschool, binnen- en buiten sportaccommodatie, gemeenschapshuis, openbaar vervoersontsluiting en dergelijke.
c. We stimuleren werkconcepten waar werken en ontmoeten centraal staan.
d. We zetten ons in voor een aantrekkelijk verblijfsklimaat voor ondernemers.
e. We gaan leegstand tegen van commerciële ruimtes in deze gebieden.
f. We zetten in op het behoud van commerciële plinten in de dorpscentra en gaan vrijkomende commerciële plinten niet achteloos herbestemmen naar wonen. Het zijn juist de vitale en creatieve ondernemers die de kernen levendig maken en houden.
    1. Om de kleine kernen Loosbroek en Vorstenbosch leefbaar te houden leveren we een extra inspanning om de bedrijvigheid te behouden en te stimuleren.
g. Met deze dorpscentra concentreren we voorzieningen in en rondom het centrum en gaan hiermee versnippering tegen.

We voorzien in ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen door middel van vraaggericht ontwikkelen.
a. De focus ligt op ons lokaal midden- en kleinbedrijf (MKB).
b. We geven geen ruimte meer aan grootschalige bedrijventerreinen, grootschalige XXL-logistiek en zware industrie (> categorie 4.2).
    1. Heesch West vormt hierop een uitzondering.
c. We stimuleren passende eigentijdse werklocaties voor ZZP'ers, startups en kleine & middelgrote bedrijven.
d. We willen aantrekkelijke bedrijventerreinen door deze duurzaam en klimaat adaptief in te richten.

We zetten in op een inclusieve arbeidsmarkt.

a. De woningbouwopgave zetten we in voor meer diversiteit en vergroten de aantrekkelijkheid van onze gemeente als woon- en vestigingsplaats voor talent en jongeren. We verwachten dat dit reflecteert op de lokale arbeidsmarkt.
b. Daar waar de partners invloed hebben op de acquisitie van bedrijven zullen we deze toespitsen op het aanbod van werkzoekenden.
c. We werken aan meer zekerheid en mogelijkheden in tijden van krapte of overschot op de arbeidsmarkt. Samen zorgen we dat het talent van vandaag klaar is voor morgen. Hierin trekken we op met onze regionale partners op de arbeidsmarkt.
d. We stimuleren en ondersteunen initiatieven in het begeleiden van (jonge, startende en innovatieve) ondernemers.
e. We stimuleren ondernemers die in transitie zijn (onder andere agrariërs) en werkzoekenden naar mogelijkheden in toekomstbestendige beroepen.

We veranderen de rol van de overheid naar een betere dienstverlening voor de ondernemers.

a. De rol van de overheid verschuift naar faciliterend, netwerkend en participerend met een ja-mist instelling en niet alleen kaderstellend met een nee-tenzij houding.
b. We zetten in op het onderhouden van korte lijnen met netwerkorganisaties van ondernemers.
c. Daarnaast zetten we in op het verbinden van partijen Economie is een centrale spil (facetbeleidsveld) en van toegevoegde waarde (‘smeermiddel’) om andere gemeentelijke beleidsvelden of relevante organisaties gemakkelijk in verbinding te brengen met de ondernemers en ze daar podia te bieden.
d. We dragen zorg dat lokale partijen, met name het klein- en middenbedrijf uit Bernheze, voldoende kans maken op gunningen en het door ontwikkelen van hun bedrijf.

We zetten in op hernieuwbare energie en versterken de elektriciteitsinfrastructuur

Bernheze valt onder de Regionale Energiestrategie-regio Noordoost Brabant, waarin iedere gemeente zelf een bijdrage levert in de opwek van duurzame energie. Bernheze maakt een bijdrage van 0.06 TWh elektriciteit mogelijk. Deze bijdrage wekken we tot 2030 op door een combinatie van zon op dak en zon op land. Na 2030 komt er een extra opgave vanuit het Rijk, welke we (voor het grootste deel) realiseren door zonne-energie. We houden de optie voor windenergie open.

Grootschalige en duurzame energieopwekking vereist maatwerk omdat zij het aanzien van de omgeving verandert. Lokaal draagvlak is een van de voorwaarden voor het ontwikkelen.

a. Bewoners betrekken we op gepaste manieren bij keuzes en profiteren financieel mee van de opbrengsten. Voor windenergieprojecten streven naar een lokale financiële participatienorm van 100% met een ondergrens van 50%.
b. Indien blijkt dat zonne-energie bij een nieuwe RES-opgave niet voldoende hernieuwbare energie oplevert na 2030 sluiten we windturbines op geen enkele plek in Bernheze uit. We hebben in dat geval het voornemen om een gemeentelijk beleidskader windenergie in 2028 op te stellen. Daarbij hanteren we de dan geldende beperkingen en normen van het rijk en de provincie. In het beleidskader zullen dan de zoekgebieden worden bepaald.
    1. Aanwonenden en agrariërs krijgen een aandeel in de opbrengsten van de windturbines.

De elektriciteitsinfrastructuur moet sterk groeien vanwege de toenemende elektriciteitsvraag. Dit als gevolg van elektrificatie van warmte en mobiliteit. Elektrificatie leidt tot lastige ruimtelijke keuzes.

a. Grootschalige energieopwekking vraagt een grote ruimteclaim. We gaan zorgvuldig om met het landelijk gebied.
b. Er zijn meer ondergrondse hoofdtracés nodig voor elektra.
c. Er is ruimte voor extra transportverdeelstation nodig tussen de 200 en 1000m_2/stuk, waaronder op het bedrijventerrein Heesch-West.
d. Een verdrievoudiging van het aantal middenspanningsruimtes (25 tot 35m^2 per station/trafo) is nodig in woonwijken. Deze richten we natuurinclusief en circulair in.
e. Collectieve opslag van warmte of elektriciteit doet een nog groter beroep op de ruimte. Functiecombinaties, bijvoorbeeld integreren in gebouwen of door het ondergronds aanleggen van dergelijke voorzieningen in combinatie met groene gezonde structuren, hebben onze voorkeur.

Het elektriciteitsgebruik gaat de komende decennia fors omhoog. Om onder andere de ruimtelijke impact van deze toenemende vraag te remmen is het noodzakelijk ook aandacht te besteden aan energiebesparing, efficiëntere technieken en energieopslag..

We maken het niveau van zelfvoorzienendheid zo groot mogelijk door in te zetten op energieopslag en te kiezen voor de best passende en mogelijke energiemix.

We wekken de energie op die we zelf nodig hebben en gebruiken deze zoveel mogelijk lokaal.

Hernieuwbaar, lokaal opgewekt en zelfvoorzienend of niet, besparen op energie blijft prioriteit nummer 1. Daarnaast werken we aan een efficiënt gebruik van het netwerk, door bewustwording (bijv. stroom gebruiken wanneer de zon schijnt) en processen van bedrijfsvoeringen van bedrijven op elkaar afstemmen.

6.3.5 Kwaliteit landschap & erfgoed

Met de omgevingsvisie willen we graag bereiken dat:

Landschappelijke kwaliteit als katalysator dient voor toekomstige ontwikkelingen. Bij ontwikkelingen volgen we de lagenbenadering en zijn bodem en water leidend. Daarmee beschermen en ontwikkelen we op een manier die rekening houdt met toekomstige generaties en voor hen kansen biedt.

Bernheze heeft een gevarieerd landschap en inspirerend erfgoed. Elk landschapstype - het Peelhorstlandschap, dekzandgronden (flanken) en het beekdallandschap-kent zijn eigen karakter en bijzondere kwaliteiten. Die verschillende karakters en ons erfgoed zijn onderdeel van onze identiteit. De transities van komende jaren (zie voorgaande thema's) vragen om herstel van landschappelijke waarden en kwaliteit. Hierbij zijn bodem en water leidend en waarborgen we ons cultuurhistorisch erfgoed. Met andere woorden om onze toekomst vitaal vorm te geven benutten en verbeteren we onze landschapstypen. Het zijn echter juist deze landschappen die hevig onder druk staan. Een gezamenlijke aanpak is vereist om het landschap te herstellen. Het landschap waar we zo trots op mogen zijn. We zien de volgende opgaven anno 2023:

Voor de landbouw en economie vormen de onderstaande landelijke en provinciale doelen en opgaven anno 2023 een uitgangspunt bij het bepalen van de ambities in deze omgevingsvisie:

Trends en ontwikkelingen

Trends & ontwikkelingen

Kwaliteit landschap

In delen van het landelijk gebied staat volgens de Brabantse omgevingsvisie de kwaliteit van de omgeving voor mens en natuur onder druk doordat zich daar een veelheid aan factoren voordoet. Er zijn te hoge concentraties van schadelijke stoffen aanwezig in de lucht, bodem en water (Provincie Noord-Brabant, 2018).

In de Brabantse omgevingsvisie is aangegeven dat in 2050 bestaande problemen in de fysieke leefomgeving zijn opgelost. De landbouw produceert op een duurzame manier en onze natuur en landschappen zijn veerkrachtig en aantrekkelijk. De bodem-, water- en luchtkwaliteit zijn weer gezond (Provincie Noord-Brabant, 2018).

In 2050 is het de ambitie van de Provincie Noord-Brabant dat het robuuste natuurnetwerk uitstekend functioneert. Grote opgaven, zoals klimaatadaptatie en energietransitie hebben natuurlijk impact gehad op het landschap, maar door een ontwerpende aanpak hebben die een nieuwe identiteit toegevoegd aan het Brabantse landschap. Brabant behoort daardoor - ook qua biodiversiteit, natuur- en landschapsbeleving tot de top van Europa. Kortom: milieu, water, bodem, natuur en landschap zijn op orde (Provincie Noord-Brabant, 2018).

Erfgoed en cultuurhistorie

We hebben bijzonder erfgoed in Bernheze. Denk dan bijvoorbeeld aan Kasteel Heeswijk, Buitenplaats Zwanenberg, De Berkt, de museumboerderij, de molens en religieus erfgoed. Erfgoed dat we kunnen gebruiken om het verhaal over het verleden, heden en de toekomst van het boerenleven op historisch

waardevolle plekken te vertellen (gemeentelijke erfgoedvisie: een ode aan het boerenleven, Gemeente Bernheze, 2020).

De laatste jaren verschuift de focus binnen de erfgoedwereld van een objectgerichte benadering naar een gebiedsgerichte aanpak. Dat houdt in, dat de relatie met de omgeving van belang is voor de totaalbeleving van het monument. Niet alleen aandacht en instandhouding van individuele monumenten, maar ook de verhouding tot de omgeving van het monument is van belang. Het gaat om de ruimtelijke kwaliteit van de fysieke leefomgeving, waarbij we erfgoed als vertrekpunt en dragende kracht inzetten (Gemeente Bernheze, 2020).

In de Brabantse omgevingsvisie is de beoordeling voor "Erfgoed & Cultuurhistorie" redelijk goed. De bescherming van de landschappelijke waarden, waaronder die van zandwegen, houtwallen en de Klotbeek (nabij de Bernissche hoeven en de Leijgraaf) vraagt aandacht. Brabant kent veel historisch waardevolle monumenten en landschappen, waarvan de zichtbaarheid moet verbeteren (Provincie Noord-Brabant, 2018).

Richtinggevende samenvatting kwaliteit landschap en erfgoed.

Richtinggevende samenvatting kwaliteit landschap en erfgoed.

De kwaliteit van ons landschap en erfgoed is bepalend voor onze gezamenlijke identiteit en geeft richting aan onze toekomst. Met de volgende ambities geven we daar richting aan:

1. Beschermen en herstellen van cultuurhistorische elementen en structuren

Bernheze kent een rijke geschiedenis, waarbij in het landschap en in onze kernen cultuurhistorische elementen nog steeds zichtbaar zijn. Deze willen we behouden.

2. Toekomstige ontwikkelingen benutten de kenmerken van het landschap en het erfgoed

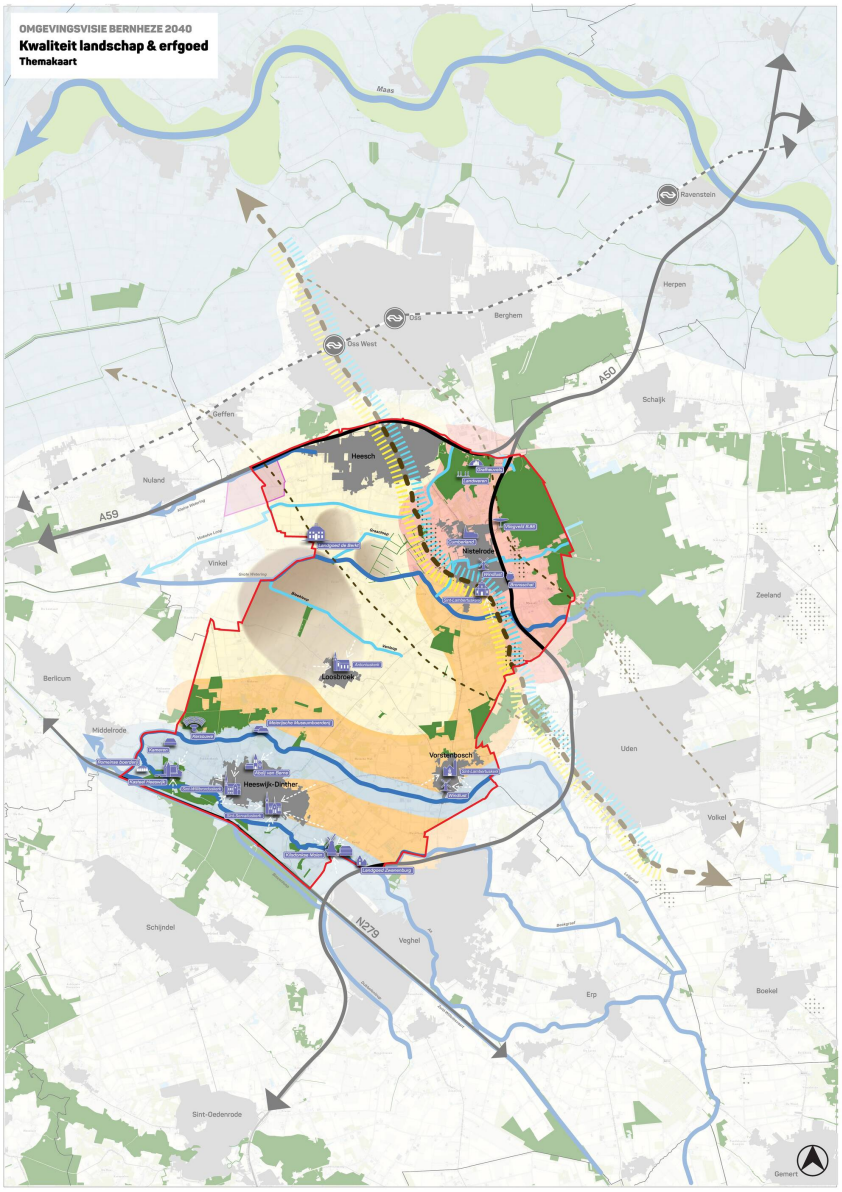
Ons erfgoed en landschap zijn een inspiratiebron voor toekomstige ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Op deze manier blijft de geschiedenis leesbaar.

3. Toegankelijk en beleefbaar erfgoed en landschap

De kwaliteit van ons landschap en erfgoed zijn de herkomstwaarde van Bernheze. Deze willen we omarmen en onderdeel maken van ons onderscheidend vermogen. Daarom kiezen we ervoor om de toegankelijkheid en beleefbaarheid van erfgoed en het landschap te vergroten.

4. Concrete projecten ondersteunen

We geven het erfgoed een nieuwe toekomst door de totstandkoming van nieuwe projecten te ondersteunen. Je kunt dan denken aan de Bronsschat, het Geopark en monumentale gebouwen.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Wij beschermen en herstellen bijzondere cultuurhistorische elementen in het landschap en onze kernen

We versterken de verschillen tussen de landschapstypen: het Peelhorstlandschap, de dekzandgronden en het beekdallandschap.

a. De driedeling maken we sterker zichtbaar en beter beleefbaar. Dit doen we door hun specifieke karakters te versterken en elementen die daar niet bij horen en voor verrommeling zorgen juist tegen te gaan.
b. Wij beschermen cultuurhistorische elementen zoals zandwegen, natuurlijk water, houtwallen, grafheuvels en de beekdalwallen.
    1. De Berkt/Vosberg en de Klotbeek zetten we sterker op de kaart als bijzonder gebied, door de natuur- en landschappelijke waarden te beschermen, herstellen en versterken.

Historische lopen van watergangen en beken herstellen we indien mogelijk. Dit herstel vindt plaats in overleg met de grondeigenaren.

We blijven de terreinen met zeer hoge archeologische of aardkundige waarden beschermen en in stand houden.

a. De archeologische waarden liggen bijv. in het bos bij de Slabroekseweg en bij de Hooge Vorssel. De archeologische waarden die voorkomen betreffen met name grafheuvels en sporen van bewoning.
b. De archeologische vondsten, zoals de Bronsschat nabij Nistelrode stellen we regelmatig ten toon.
c. Andere archeologische waarden zijn bijvoorbeeld de Boterweg, Klotven en de historische dorpskern van Nistelrode. Deze gebieden geven we ook bescherming.

d. Daarnaast zijn er delen van Bernheze met een hoge/middelhoge archeologische verwachting. Dit zijn gebieden rondom Loosbroek, Nistelrode, Heesch en Heeswijk Dinther. Er zijn ook archeologische vondsten bekend uit deze gebieden.
e. Speciale aandacht hebben we voor het beekdal van de Aa. Uit alle perioden van onze geschiedenis zijn er vondsten bekend uit dit gebied.
f. Bij ontwikkelingen in deze gebieden doen we altijd eerst archeologisch onderzoek met een mogelijkheid tot behoud van een archeologische vindplaats ter plekke.
g. De aardkundige waarden zijn bijvoorbeeld de (wijst-)gebieden rondom de Peelrandbreuk.

Beeldbepalende gebouwen, (groen-)structuren en monumenten in de kernen vormen samen het historische karakter. Dat koesteren en beschermen we actief en versterken deze waar mogelijk in en gebiedsprogramma per kern.

We zijn kritisch op het toevoegen van nieuwe bebouwing in het buitengebied. We zetten in op inbreiding in de bestaande kernen voordat we uitbreiden.

Het buitengebied van de Peelhorst en het beekdallandschap ontzien we in principe van nieuwe zonneparken en een toename aan bouwoppervlakte, tenzij het plan netto bijdraagt aan een toename aan biodiversiteit en kwaliteit landschap.

Ons erfgoed en landschap zijn een inspiratiebron voor toekomstige ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen

Erfgoed en historisch landschap geven inspiratie voor ruimtelijke ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven. De transitie van de landbouw, klimaatadaptatie en energietransitie gaan hand in hand met de ontwikkeling van erfgoed en landschap. Zo versterken ze onze identiteit.
a. Landbouw is een belangrijke drager van het landschap in de gemeente Bernheze. De transitie van de landbouw zorgt onlosmakelijk voor een transitie van de verschijning van het landschap. Door de landbouwtransitie te combineren met landschappelijke opgaven en het landschap als aanjager voor ontwikkelingen te gebruiken gaan we verloedering tegen en creëren we kansen.

Het landschap is leidend in de woningbouwopgave. Dit vraagt om een duidelijke keuze en diversificatie. Dat landschap leidend is, is aanvullend op dat bodem en water in zijn algemeenheid leidend zijn voor alle opgaven.
a. Inbreiden op een dorpse kleinschalige manier in de bestaande kernen of op een logische nieuwe plek in het landschap geniet onze voorkeur. We daarmee voorkomen dat we steeds een beetje meer 'afsnoepen' van waardevolle landschappen.
b. We behouden onze zichtassen naar iconische gebouwen als het kasteel, kerken, molens en monumenten, voor recreatie en toerisme.

De bijzondere landschappen aan de randen van de kernen houden we beschikbaar voor maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie, natuur en recreatie.
a. Bebouwing in de kernrandzones vraagt om zorgvuldigheid. Uitgangspunt is dat we met die zorgvuldigheid natuur en landschap versterken in plaats van aantasten.
b. Indien we hier bouwen, dient dit bij te dragen aan de opgaven rondom klimaatadaptatie, natuur en recreatie. Het netto resultaat voor deze opgaven is dan altijd beter.
c. Het herstel van wijstgronden mag door nieuwe ontwikkelingen niet onmogelijk gemaakt worden of ten minste integraal in het plan opgenomen worden.

Erfgoed en monumenten beschermen en herstellen wij. Dit doen wij in samenhang met de ontwikkeling van (cultuurhistorische) wandel en fietsroutes. In het beekdallandschap zien we daar in het bijzonder kansen voor.

We zetten in op kwaliteit en kijken met innovaties ook vooruit. Goed passende en vormgegeven ontwikkelingen zijn de (natuurlijke) monumenten van de toekomst.

a. Bij nieuwe ontwikkelingen integreren we landschappelijke kwaliteit en kiezen we voor minder verharding.
b. We laten in ons landschap innovaties zien van gewenste ontwikkelingen. Dit doen we bijvoorbeeld in de landbouwdoor duurzaamheid meer te integreren bij stellingenteelt of het verbouwen van grondstoffen voor (lokale)bouw.

Toegankelijkheid en beleefbaarheid van erfgoed en landschap vergroten

We vergroten het netwerk van (historische) wandel- en fietsroutes en koppelen deze zoveel mogelijk aan landschappelijke structuren.
a. Dit doen we voor een breed publiek.
b. Daarbij kijken we ook naar het toevoegen van zitmogelijkheden en toiletten.

We werken hiervoor intensief samen met grondeigenaren, om stroken grond of doorgangen open te stellen.
a. Wandelen langs de Aa en de Peelrandbreuk is een grote wens.

De toeristische-recreatieve aantrekkelijkheid van het beekdallandschap benutten we meer. Dit doen we door het beekdal beter te verbinden aan het natuurgebied De Maashorst zodat dit voor recreanten een interessante combinatie is. Daarnaast vergroten we de toegankelijkheid en versterken de landschappelijke en cultuurhistorische bijzonderheden.

Het erfgoed in de kernen gebruiken we om een verbinding naar het buitengebied (inclusief het erfgoed) te maken.
a. Erfgoed in Nistelrode (in het bijzonder het archeologisch erfgoed uit de Bronstijd) maken wij zichtbaar en toegankelijk.
b. Archeologische vindplaatsen beschermen we, tenzij er geen alternatieve locaties zijn voor nieuwe ontwikkelingen en een archeologische opgraving noodzakelijk is. Dit doen we volgens de wettelijke voorschriften en met gecertificeerde organisaties. Het archeologisch depot in de Abdij van Berne behouden we.

De Peelrandbreuk maken we beleefbaar. De ontwikkelingen vanuit het Geopark Peelhorst en Maasvallei gebruiken we daarbij om dit te versterken. Het Geopark vertelt het verhaal rond de Peelrandbreuk (inclusief de bijbehorende wijstgronden) en de impact op het landschap en de cultuurhistorie.

Wij geven erfgoed een nieuwe toekomst en ondersteunen de totstandkoming van concrete projecten

Wij ondersteunen de totstandkoming van het Geopark Peelhorst en de Maasvallei.

Het behoud van het religieus erfgoed in de gemeente is van belang voor het karakter en de leefbaarheid van de kernen.
a. Kerken die aan de eredienst worden onttrokken zetten we waar mogelijk in voor openbare maatschappelijke functies zoals ontmoeten, leren en bewegen.

Wij onderzoeken of we erfgoed als locatie kunnen inzetten voor een combinatie tussen zorg en wonen.
a. Dit kan bijvoorbeeld voor de Abdij van Berne in samenhang met Laverhof.

We willen cultuurhistorische buitenplaatsen doorontwikkelen waar wenselijk en mogelijk door functies te combineren.
a. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de Berkt in Heesch, Buitenplaats Zwanenberg en Kasteel Heeswijk.

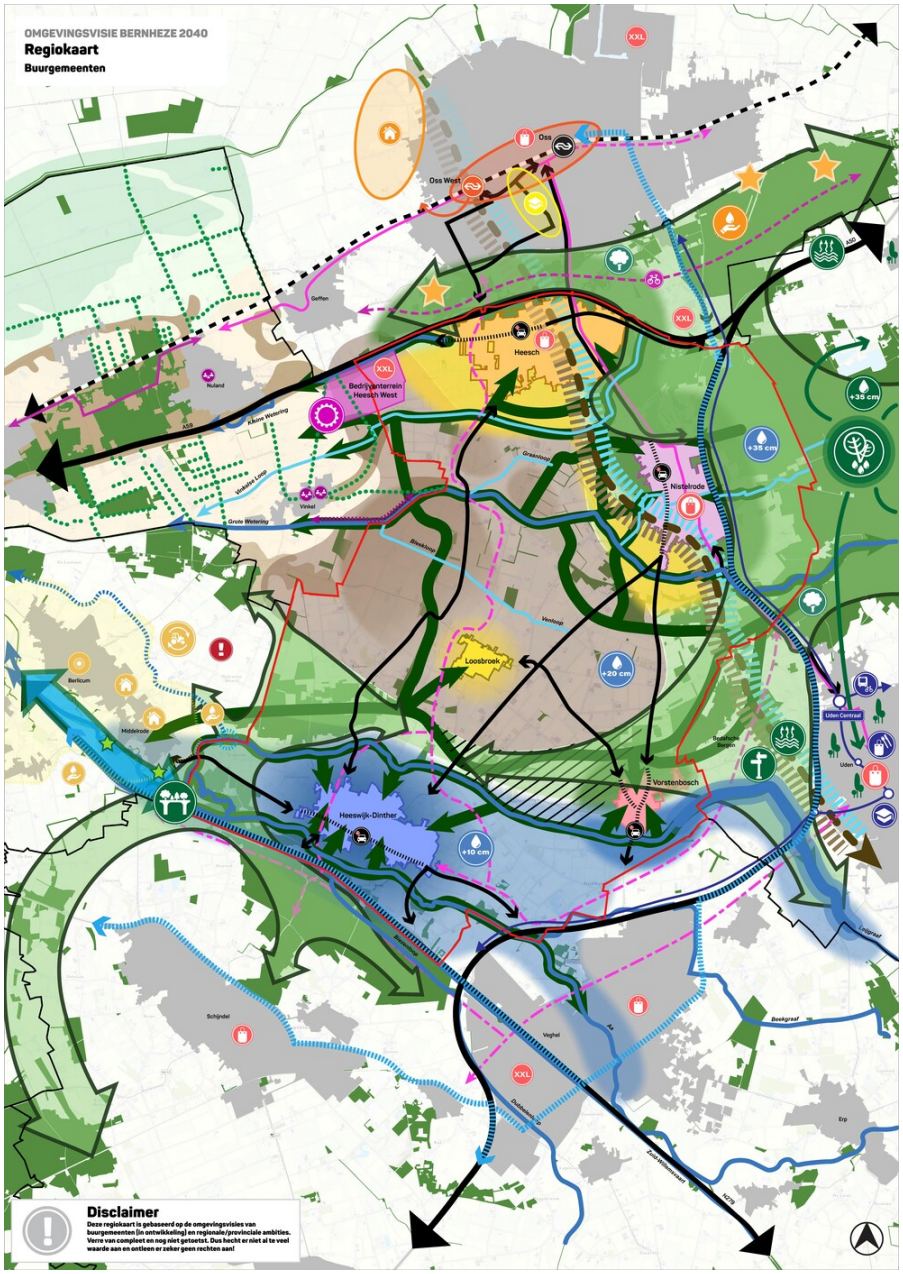
Waar mogelijk maken wij erfgoed functioneel en economisch rendabel. Dit doen we door erfgoed waar mogelijk te combineren met andere functies, bijvoorbeeld recreatie.

6.4 Samenhang omgevingsvisie met buurgemeenten

Tijdens het werken aan de regiokaart vallen een aantal zaken in het bijzonder op. Voor veel dingen geldt dat afstemmen met de buurgemeenten nuttig is, maar deze punten lichten we graag even uit.

De regiokaart hebben we opgesteld op basis van concepten voor omgevingsvisies van buurgemeenten en bestaande beleidsdocumenten. De kaart is slechts indicatief en informatief en er kunnen geen rechten aan ontleend worden. Met deze kaart geven we inzicht in de omgevingscontext van Bernheze.

a. De uitwerkingen in deze plannen sluiten over het algemeen goed op elkaar aan. Het lijkt erop dat er in de regio voor plannen al best wat wordt afgestemd, dat is een goed teken. Daarbij geven ook verschillende gemeente aan de bodem en het landschap sturend te willen maken. Dit zorgt natuurlijk ook voor eenduidigheid in plannen en zien veel gemeente dezelfde uitdagingen zoals het veranderende klimaat en de noodzakelijke transitie in de landbouw. In de plannen zoals die nu voor liggen zien we geen grote tegenstrijdigheden.
    1. We zien dat de gemeente 's-Hertogenbosch het gebied aan hun oostkant, ten westen van de gemeente Bernheze kenmerkt als kleinschalig zandlandschap. Een oorspronkelijk kleinschalig landschap afgewisseld door bos- en heidegebieden, houtwallen en agrarische percelen. Het is nu een landschap met een mix aan functies (landbouw/wonen/recreatie). In dit gebied houden we gronden beschikbaar voor grondgebonden landbouw passend binnen het bodem- en watersysteem. We stimuleren de omschakeling naar extensieve, natuur- en landschapsinclusieve landbouw (duurzame teelten, zoals vlas/hennep) in combinatie met natuur- en wateropgaven. Ruimte voor waterberging door in te zetten op het opnemen van water in de bodem. Voor wat betreft energie-opwek wordt ruimte voor zon geboden, mits landschappelijk ingepast. Percelen met agrarische bedrijfsgebouwen die vrijkomen, kunnen ruimte bieden aan recreatie, wonen of zorg. Ook dienen deze ontwikkelingen bij te dragen aan het versterken van het landschap, zoals het terugbrengen van houtwallen en bosgebied, en het vergroten van de beleefbaarheid en bereikbaarheid van het gebied. Dit lijkt en is tegenstrijdig met de manier waarop Bernheze het dekzandlandschap typeert, namelijk als grootschalig landbouwgebied. De agrarische bedrijven op het grondgebied van Bernheze zijn qua maat en schaal groter. Voor Bernheze is dit het gebied waar de agrariërs de ruimte wordt geboden. Het huidige verschil in type/ omvang van bedrijven en de verwachte transitie in de landbouw maakt dat onderscheid wordt gemaakt in het benutten van de zogenaamde sponswerking van de zandgronden. Dat lijkt tegenstrijdig met dat de gemeente Bernheze het dekzandlandschap juist typeert als grootschalig. Toch klopt dit. Ook in sessies kregen we te horen dat dit ook aansluit op de praktijk en de beleving van het landschap. Het landschap maakt vlak na de gemeentegrens een schaalsprong. Buiten het verschil in schaal komen de maatregelen die voor dit gebied worden voorgesteld grotendeels overeen en sluiten daarbij goed op elkaar aan. Zoals het vergroten van de sponswerking van de bodem.
b. De gemeente Maashorst zet stevig in op een busverbinding (wens is rail, maar nu op kortere termijn is de inzet op betere hoogwaardige busverbindingen). Een busverbinding gaat ook richting Nistelrode. Ook andere potentiële lijnen kunnen voordelen bieden voor inwoners van de gemeente Bernheze. Afstemming op dit onderwerp en het samen optrekken in deze plannen/ samenwerken kan deze voordelen en de kans van slagen vergroten.
c. Daarnaast zet de gemeente Maashorst ook stevig in op meer deelmobiliteit. Ook daar is samenwerking/afstemming nuttig.
d. De gemeente Maashorst is voornemens om bij Uden een Groene campus te ontwikkelen. Hierbij wordt ingezet op het ontwikkelen van innovaties voor de landbouw om een verduurzamingsslag te kunnen maken. Mogelijkheden om samen te werken met WUR en TU/e worden daarbij opgemerkt als kans.
e. De gemeente Oss ziet mogelijkheden voor een life Science op Pivot park en Moleneind. Gezien de plannen van gemeente Bernheze lijkt het verstandig om over deze plannen het gesprek aan te gaan met de gemeente Maashorst en de gemeente Oss om te verkennen hoe hier krachten gebundeld kunnen worden.
f. De gemeente 's-Hertogenbosch ziet ruimte om het onderscheid in de landschappelijke onderlegger te versterken en het netwerk van paden, ecologische verbindingen en watergangen te verbinden met het landschap. Zo wordt de Grote Wetering gezien als een belangrijke landschappelijke drager met mogelijkheden voor het versterken van de beleving door recreatieve routes (wandelen/ fietsen/varen), zowel richting de stad als richting de gemeente Bernheze (Nistelrode). Ook zijn er kansen voor het aantakken van routes in noord-zuidrichting. Het netwerk houdt niet op bij de stadsrand. Het netwerk loopt daar door en sluit aan op de belangrijke landschappelijke aders en structuren. Dit versterkt de wisselwerking en mogelijkheden tot een hecht netwerk dat de doorwaadbaarheid van het landschap vergroot.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

OMGEVINGSVISIE BERNHEZE 2040

Regiokaart Bernheze

Legenda

Bestuurlijk & bebouwing

- Gemeentegrens Bernheze
- Gemeentegrenzen
- Bebouwing
- Bedrijventerrein Heesch West

Landschappelijk

- Natuurnetwerk Brabant
- Peelrandbreuk
- Kaderrichtlijn Water waterlichaam
- Waterlopen

Infrastructuur

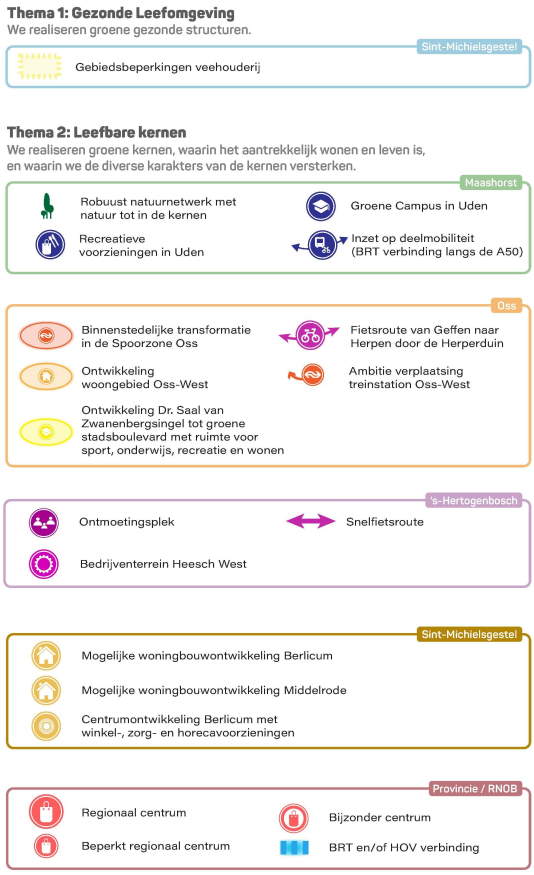
- Wegen
- Spoorlijn
- NS station

Verklaring auteurschap

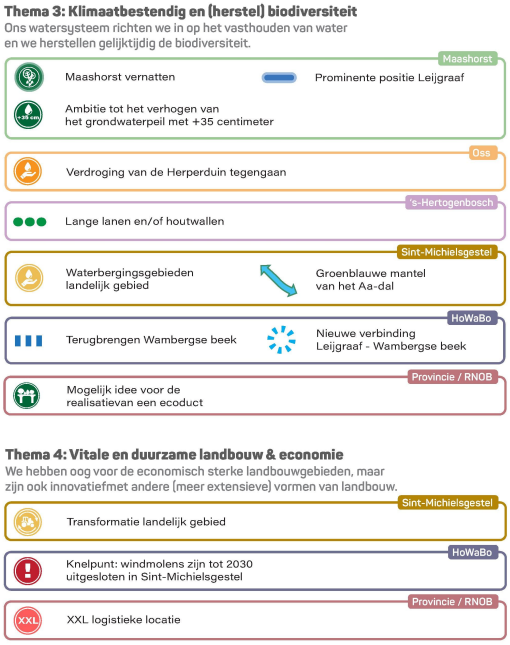
Regio gemeenten & samenwerkingsverbanden

- Gemeente Maashorst
- Gemeente Oss
- Gemeente 's-Hertogenbosch
- Gemeente Sint-Michielsgestel
- Hoogwateraanpak Den Bosch en omgeving (HoWaBo)
- Provincie Noord-Brabant / Regio Noordoost-Brabant (RNOB)

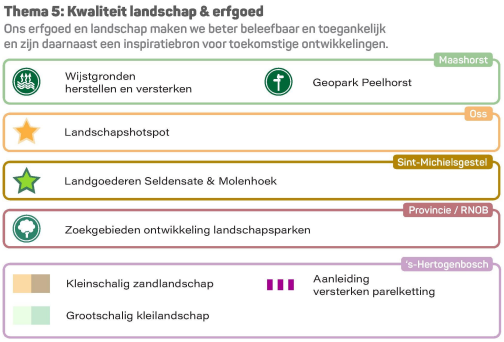
Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

7 Herkomstwaarde, identiteit en keuzes naar de toekomst

7.1 Bernheze anno 2023

De gemeente Bernheze kent een sterk op de agrarische sector georiënteerde ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis. Dit komt op verschillende manieren tot uiting. Van de allereerste boeren die zich in het gebied vestigden, het traditionele leven op de Brabantse boerderij, tot de uitdagingen van de boeren van nu. Volgens de erfgoedvisie van de gemeente Bernheze, “een ode aan het boerenleven” werd en wordt de gemeente Bernheze gevormd door de agrarische sector. Van de noodzaak tot experimenten door het gebrek aan voedingsstoffen in de 20e eeuw en het verhaal van de intensieve veehouderij en een mest-overschot nu.

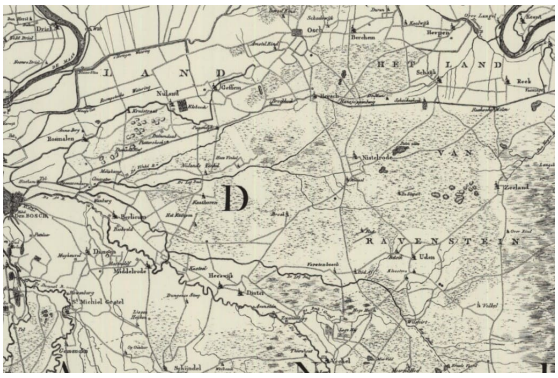
De sporen van deze ‘ontdekkings- en ontwikkelingsreis' door de agrarische tijd zijn in Bernheze goed afleesbaar en bieden kansen voor de toekomst. Het verleden van Bernheze is uiteraard veel rijker dan ‘enkel’ het boerenleven.

7.1.1 Historisch overzicht

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

1815

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

De basis is er. De huidige vijf kernen (Heesch, Nistelrode, Vorstenbosch. Loosbroek en - destijds nog los van elkaar - Heeswijk en Dinther) zijn aangeduid. Het gebied eromheen is nog vrijwel onontgonnen. Door het gebied lopen slechts enkele paden. De waterlopen van de (huidige) Aa, de Leijgraaf en de Groote wetering zijn zichtbaar en hoe deze ontspringen op de hoger gelegen delen van de Peelhorst.

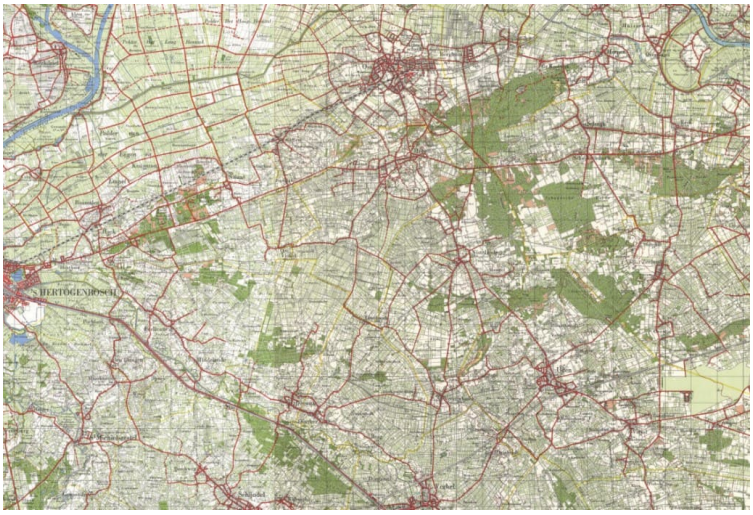
1900

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

In deze periode zijn meer kleine kernen en gehuchten ontstaan. Het gebied rond deze kernen wordt kleinschalig ontgonnen met een gevarieerd verkavelingspatroon. Ook zijn er nog delen niet ontgonnen, zoals de heides.

1960

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

In deze periode ontstaat meer onderscheid tussen kleine en grotere kernen. Het wegenpatroon breidt verder uit, waarbij de grotere kernen beter ontsloten zijn. Op de dekzandvlakte worden ook de laatste onontgonnen delen geschikt gemaakt voor agrarisch gebruik. Daar tegenover tekent de Peelhorst zich steeds duidelijker af als groot bosgebied.

2000

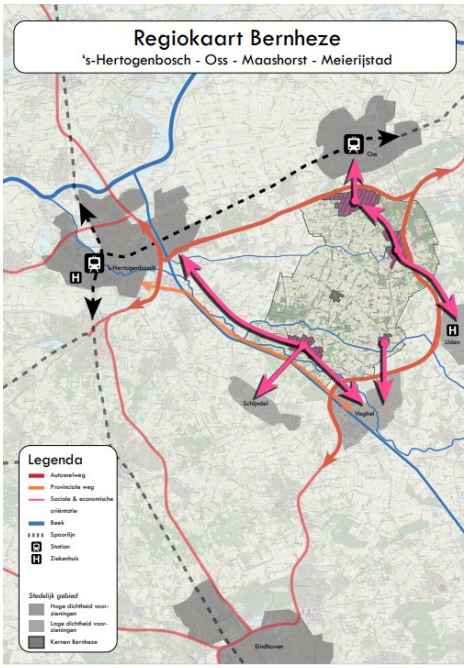
Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

In deze periode wordt de kenmerkende structuur voor de gemeente Bernheze duidelijk. De gemeente Bernheze is met haar vijf unieke kernen en grote buitengebied een groene long ten midden van een aantal grotere steden/kernen. Een buitengebied met veel agrarische activiteit De (grotere) wegenstructuur, vormt als het ware een randweg om de gemeente heen. Dit versterkt de beleving van een groene long.

7.1.2 Regiokaart: Bernheze in de regio

Als we verder uitzoomen. Zien we een groter stedelijk netwerk. De verbinding met Oss? is zeker vanuit Heesch en Nistelrode sterk. Voor de kernen Heeswijk-Dinther en Vorstenbosch zijn Veghel, Schijndel en Uden voor de hand liggender. Voor de meer bijzondere voorzieningen is het ten westen van de gemeente Bernheze gelegen Den Bosch een aantrekkelijke nabijgelegen stad. Het zuidelijk gelegen Eindhoven en Helmond liggen net als het noordoostelijk gelegen Nijmegen voor veel inwoners ook op een goed bereikbare afstand.

Via het spoor zijn Den Bosch en Nijmegen via intercitystation van Oss goed te bereiken. Via Den Bosch zijn Eindhoven en Helmond ook via het openbaar vervoer goed te bereiken. Vanuit Heesch is het station Oss-West ook een bereikbare optie.

Bernheze in de regio

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

7.1.3 Vijf zelfstandige kernen binnen één gemeente

De gemeente Bernheze is een landelijke gemeente met vijf dorpskernen. Deze dorpskernen - Heesch. Nistelrode. Vorstenbosch, Loosbroek en Heeswijk-Dinther- hebben allen een unieke ligging in de gemeente. In een apart programma geven we een gedetailleerde beschrijving van de unieke karakters van de kernen en hoe we deze willen ontwikkelen, voor de omgevingsvisie beperken we ons tot de hoofdlijnen.

Heesch

Is de grootste kern van de gemeente met bijna 14.000 inwoners. Deze kern ligt dicht bij de stad Oss. De A59, tussen Oss en Heesch in, maakt de verbinding naar Den Bosch en Nijmegen ook aantrekkelijk. Deze kern is aantrekkelijk verbonden met het buitengebied. Hetoostelijk gelegen Peelhorstgebied wordt gekenmerkt door bossen en heide, het noordelijk gelegen kleinschalige landschap en zuidelijk met het meer agrarisch georiënteerde dekzandgebied.

Heeswijk-Dinther

Is met bijna 9000 inwoners de daaropvolgende kern. Deze kern is samengesteld uit de kernen Heeswijk en Dinther. De ligging tussen de Aa en de Leijgraaf in, maakt deze kern echt onderdeel van het beekdalsysteem. Ten zuiden van de kern zorgt de N279 voor een goede verbinding met de omliggende regio. De nog iets zuidelijk gelegen Zuid-Willemsvaart versterkt het waterrijke karakter en vormt de natuurlijke (gemeente)grens.

Nistelrode

Nistelrode (bijna 6500 inwoners) ligt op dezelfde lijn als Heesch en precies tussen Oss en Uden in. Aan de oostelijke kant grenst het aan de Peelhorst. Voor de verbinding met dit gebied vormt de A50 wel een barrière. De A50 is wel een belangrijke verbindingsroute en sluit aan op de A59 en de N279. Nistelrode is de kern waarbij de nabijgelegen Peelrandbreuk inclusief de wijstgronden nadrukkelijk aanwezig is. De kern zelf ligt op de overgang tussen de hoger gelegen oostelijke Peelhorst, de rug en de dekzandgronden, de flank, met agrarische activiteit ten westen van de kern.

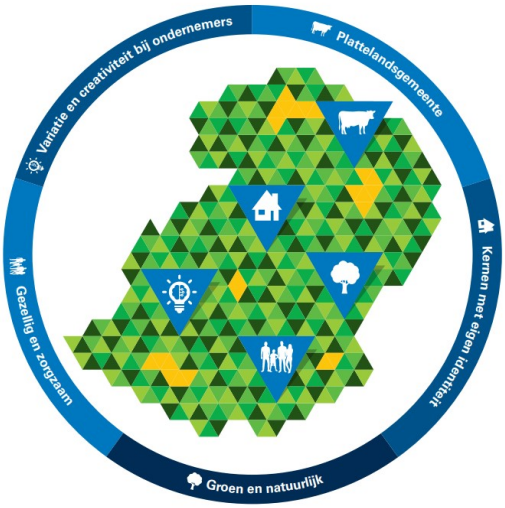
Vorstenbosch

Vorstenbosch is een beduidend kleinere kern met net geen 1500 inwoners. Het is daarmee een kern die voor veel voorzieningen op de omgeving georiënteerd is. Vanuit Vorstenbosch is Veghel en Uden het meest voor de hand liggend. Ten zuiden van de kern stroomt de Leijgraaf. Vanuit Vorstenbosch is het beekdal van de Leijgraaf en de Aa aan de zuidwest kant goed bereikbaar. Ten noordoosten ligt de Peelhorst, met de Bedafse Bergen als kenmerkend natuur- en recreatiegebied. Aan de noordoostkant maakt de kern verbinding met de dekzandgronden. Daarmee is Vorstenbosch de kern bij uitstek van waaruit de drie landschapstypen die de gemeente Bernheze rijk is goed te beleven zijn. Het heeft een gevarieerde omgeving.

Loosbroek

Loosbroek is met iets meer dan 1000 inwoners de kleinste kern. De ligging van de kern midden in het agrarische gebied van de gemeente is uniek. De andere vier kernen liggen allemaal aan de randen van de gemeentegrens. Loosbroek is georiënteerd op het omliggende agrarische gebied. Via lokale wegen is de kern verbonden met de andere kernen (Heesch, Heeswijk-Dinther, Nistelrode, Vorstenbosch en Vinkel).

De dorpen en steden die in de directe omgeving van de gemeente Bernheze zijn gelegen als Oss, Schijndel, Veghel en Uden, zijn met hun hogere dichtheid aan voorzieningen cruciaal in het dagelijkse stedelijke systeem (Daily Urban System). Het gebied rond een kern of stad waarin dagelijks pendelen voor woon-werk of vrije tijdsbesteding plaats vindt. Dit gebeurt bijvoorbeeld voor een bezoek aan de bioscoop of het theater, het ziekenhuis, winkels of voor werk.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

7.1.4 De identiteit van Bernheze anno 2023

De huidige identiteit van Bernheze is het vertrekpunt voor de omgevingsvisie. We vinden het belangrijk om te weten waar we vandaan komen. Zodat we met die wetenschap bewust vorm kunnen geven aan onze toekomst. Een passende omgevingsvisie is bovendien een visie gedragen door inwoners, ondernemers, overheden en organisatie die betrokken zijn bij de omgeving. Daarom hebben we in het proces samen bepaalt wat belangrijk is voor deze identiteit.

Plattelandsgemeente

De gemeente Bernheze is een echte plattelandsgemeente. Dit blijkt uit de hechte binding van inwoners met het agrarische karakter van hun woonomgeving. De landbouw is een belangrijke drager van het landschap. Waarbij het landschap met haar agrarische karakter ook ruimte biedt voor recreatie en (niet-agrarische) ondernemingen.

Vijf kernen met een eigen identiteit

De gemeente bestaat uit vijf kernen in een landelijke omgeving. Iedere kern heeft een eigen dorpse identiteit. Inwoners zijn trots op die eigen identiteit. Die diversiteit in de kernen en de trots op die eigen identiteit maakt dat inwoners zich verbonden voelen met hun eigen dorp, niet met de hele gemeente Bernheze.

Aantrekkelijk groen en een natuurlijke omgeving

De inwoners hechten waarde aan de natuur en het landschap. Bovendien biedt de ruime opzet van de diversiteit aan landschappen - het Beekdallandschap, het open middengebied en de Maashorst met de Wijst gronden - in combinatie met cultuurhistorisch erfgoed, ruimte aan recreatie in een aantrekkelijke omgeving.

Gezellig en zorgzaam

De gemeente Bernheze heeft een gezellig en zorgzaam sociaal karakter. De pleinen, parken, gemeenschapshuizen, de horeca en de vele verenigingen zijn vaste ontmoetingsplaatsen. In de gemeente heerst een gemoedelijke sfeer en de inwoners staan voor elkaar klaar.

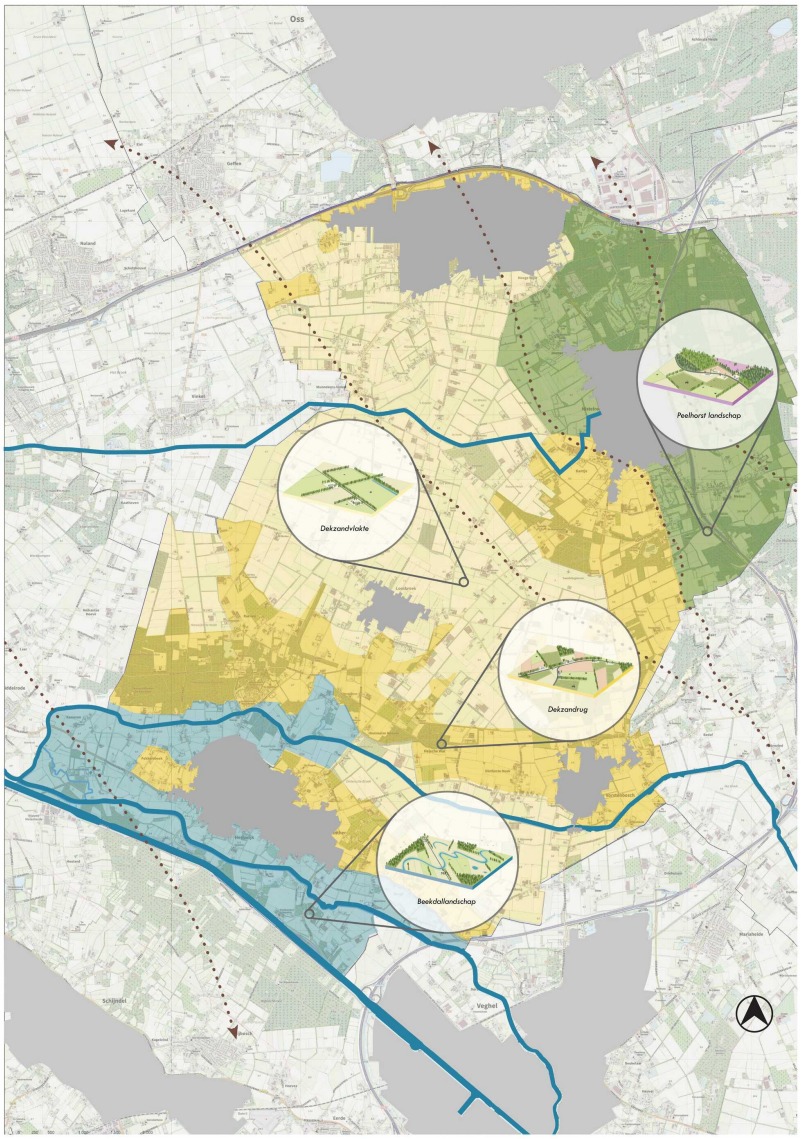
Grote variatie en creativiteit bij ondernemers

Bernheze kent een veelheid aan bedrijven, agrarisch, detailhandel, horeca en dergelijke ondernemers. Ondernemers zijn gehecht aan hun woon- en werkplek en zijn creatief in het vinden van nieuwe verdienmodellen. De lokale binding is sterk en nieuwe bedrijven vestigen zich graag in de gemeente.

7.1.5 De landschapstypen van Bernheze

De gemeente Bernheze ligt op de overgang van de hooggelegen en droge Peelhorst in het noordoosten naar de eveneens hoog en droog gelegen dekzandvlakte met dekzandruggen in het middengebied. In het zuiden verandert het landschap en zien we de lager gelegen beekdalen van de Leijgraaf en de Aa. De landschappen met hun karakteristieken (zoals breuklijnen, wijstgronden en beekdalen) zijn bepalend voor de ligging van wegen, waterlopen, het gebruik van land en de bebouwing.

Zo liggen de meeste kernen op de overgang van hoog naar laag. Dat is geen toeval, maar vanuit historisch perspectief een strategisch slimme keuze. De lager gelegen delen stellen de essentiële beschikbaarheid van water veilig, terwijl de hoger gelegen delen juist bescherming bieden tegen de nadelige effecten van de aanwezigheid van (teveel) water. De flank (het gebied op de overgang van hoog en laag) biedt de bebouwing voldoende bescherming tegen overstroming en maakt dat zowel de hoge als lage gebieden binnen handbereik zijn.

De vier landschapstypen van Bernheze

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Beekdallandschap (dal)

De beekdalen in de gemeente Bernheze zijn goed zichtbaar in het landschap. Dit geldt zowel voor het beekdal van de Aa als het deel van de Leijgraaf ten westen van de Hommelse Brug bij Heeswijk-Dinther. De beekdalen zijn halfopen (gras met enkele bomen) en hebben een kleinschalig en dynamisch karakter. Kenmerkende elementen zijn de meanderende beeklopen, oude afgesloten meanders, wilgenstruweel, heggen, (elzen en essen-) hakhout en ten zuidwesten van Heeswijk verspreide populierenbossen, madelanden, en kleine oude bouwlanden (bolakkers). In de laag gelegen, natte beekdalen is van oudsher met name plaats voor vochtige graslanden en broekbossen, naarmate het beekdal oploopt zien we meer bomen (populieren en fruitbomen) verschijnen. De iets hoger gelegen delen kunnen zelfs als bouwland dienen. Tot slot liggen de ontsluitingsroutes haaks op de watergang.

Peelhorstlandschap (rug)

De Peelhorst is een hooggelegen gebied in het noordoosten van de gemeente Bernheze. Het gebied bestaat uit een hoog en droog terras (de Horst) en een laag terras (de Slenk). Door het gebied lopen meerdere breuklijnen die tezamen bekend staan als de Peelrandbreuk. Deze breuklijnen lopen van noord naar zuid, binnen onze gemeente langs de kernen Heesch en Nistelrode. De breuklijnen stoppen niet bij de gemeentegrenzen en passeren meerdere grenzen op de lijn tussen Heesch en Roermond. Hoewel de breuklijn zelf onder de grond ligt en geen bergen veroorzaakt in het landschap is de invloed zeker merkbaar. Zo zijn er door deze tektonische processen hoogteverschillen in onze gemeente (het meest oostelijke deel van onze gemeente ligt op een hoogte van circa 18 meter +NAP. Het plateau waarop de kern Nistelrode ligt, heeft een hoogte van circa 12 meter +NAP. De Centrale Slenk ten westen hiervan heeft een hoogte van maximaal 8 meter +NAP). Daarnaast heeft de breuklijn een unieke invloed op de waterhuishouding, waardoor een 'omgekeerd' landschap ontstaat. De hoger gelegen delen zijn nat (soms zelf moerassig) en de lager gelegen delen droog. De zogenaamde wijstgronden. Het hoge terras (de Horst of rug) bestaat uit bos (naald- en loofhout) en een mozaïek landschap van heideterreinen, vennen, stuifduinen en cultuurhistorische relicten. Het is onderdeel van het grootst aaneengesloten natuurgebied van Brabant, De Maashorst.

Op de lage terrassen (de Slenk) zijn de bijzondere wijstgronden gelegen. Percelen zijn hier van oorsprong smal en langgerekt en de perceelsgrenzen zijn vaak beplant met vochtminnende beplanting.

Op de van oorsprong arme zandgronden zien we grote aaneengesloten akkercomplexen (bolakkers) van oude bouwlanden met oude nederzettingen Bus en Menzel. Vanaf het Peelhorstplateau en de wijstgronden ontstaan vele kleine beken die in westelijke richting het lager gelegen slenkgebied instromen en water afvoeren naar de Aa, de Leijgraaf, de Groote en Kleine Wetering of de Vinkelse Loop.

Dekzandrug

De dekzandruggen (oost-west georiënteerd) zijn in de laatste ijstijd ontstaan. Eén van de dekzandruggen grenst aan de noordzijde van de gemeente en loopt van Rosmalen tot Herpen. Een tweede complex van dekzandruggen strekt zicht uit van Berlicum, via Heeswijk-Dinther, naar Veghel en verder. Ook in de Centrale Slenk is een laag dekzand afgezet, dat zich heeft gevormd tot ruggen en dalen. Met hun ligging op de overgang van hoog naar laag en goede waterhuishouding zijn dit aantrekkelijke locaties voor bebouwing. De dekzandruggen zijn al vele eeuwen bewoond. Meer functies worden door deze gunstige omstandigheden aangetrokken, daarom kennen de dekzandruggen een kleinschalige en veelvormige opbouw. Het zijn echte mozaïeklandschappen. We zien hier bebouwing(slinten), bosgebieden en intensief grondgebruik als boomkwekerijen en fruitteelt. Overige landschapselementen die hierbij passen zijn houtwallen, zandpaden, diepe sloten en laanbeplanting.

Dekzandvlakte

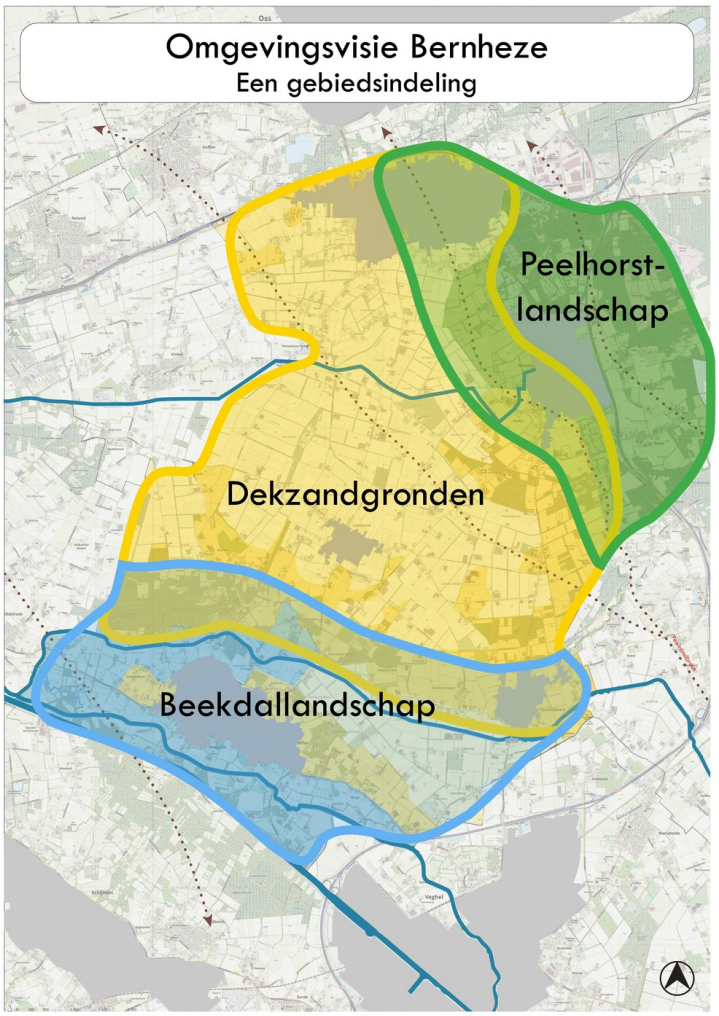
De dekzandvlakte ligt tussen de dekzandruggen en heeft een meer open karakter dan de dekzandruggen. De percelen zijn rationeel en relatiefgrootschalig (de percelen variëren in grote van 10 tot 30 hectare) verkaveld en worden intensief agrarisch gebruikt. Deze grote percelen zijn ontstaan door ruilverkaveling in de jaren '50 tot '75 van de vorige eeuw voor de landbouw, die ook de aanwezigheid van grote boerenerven in het gebied verklaart. Uitzonderingen zijn de natte gebieden Berkt en 't Grolder/Het Broek met een relatief kleinschalig karakter door wegbeplanting en houtsingels en de karakteristieke jonge ontginningen De Bleeken / Het Binnenveld met langgerekte noord-zuid georiënteerde bospercelen.

Hoewel het gebied over het algemeen dus vooral gekenmerkt wordt door openheid zijn ook typerende landschapselementen aanwezig als beplanting langs de wegen en percelen, sloten, greppels, natte ecologische verbindingszones en hier en daar een bosje op de overhoeken.

7.2 Wat betekent dit voor het beoogde toekomstbeeld?

Vanaf deze huidige situatie maken we met de omgevingsvisie een sprong naar het jaar 2040. We richten ons met de omgevingsvisie op dit jaar omdat het de mogelijkheid biedt om echt even een sprong vooruit te maken en ruimte te geven aan een mogelijke uitwerking van onze opgaven, ambities en dromen. Voor een aantal onderwerpen geven we daarin zelfs een doorkijk naar het jaar 2050. De sprong in de tijd betekent niet, dat we alles loslaten. Sterker nog een aantal opgaven vragen om een vergroting van de weerbaarheid. Een belangrijke mogelijkheid om de weerbaarheid te vergroten is om bodem en water (weer) meer leidend in te zetten. In alle drie de toekomstbeelden houden we daarom rekening met de drie onderscheidende landschapstypen in Bernheze. Ambities en ideeën krijgen een uitwerking die past bij het landschapstype.

Naast dat we aansluiten bij de landschappelijke kenmerken passen we ook graag aan bij de lokale cultuur. Daarom stellen we deze omgevingsvisie participatief op. We geven ruimte aan de lokale ambities en dromen, met respect voor het verleden.

Een gebiedsindeling voor Bernheze

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

7.3 De toekomstscenario's voor Bernheze

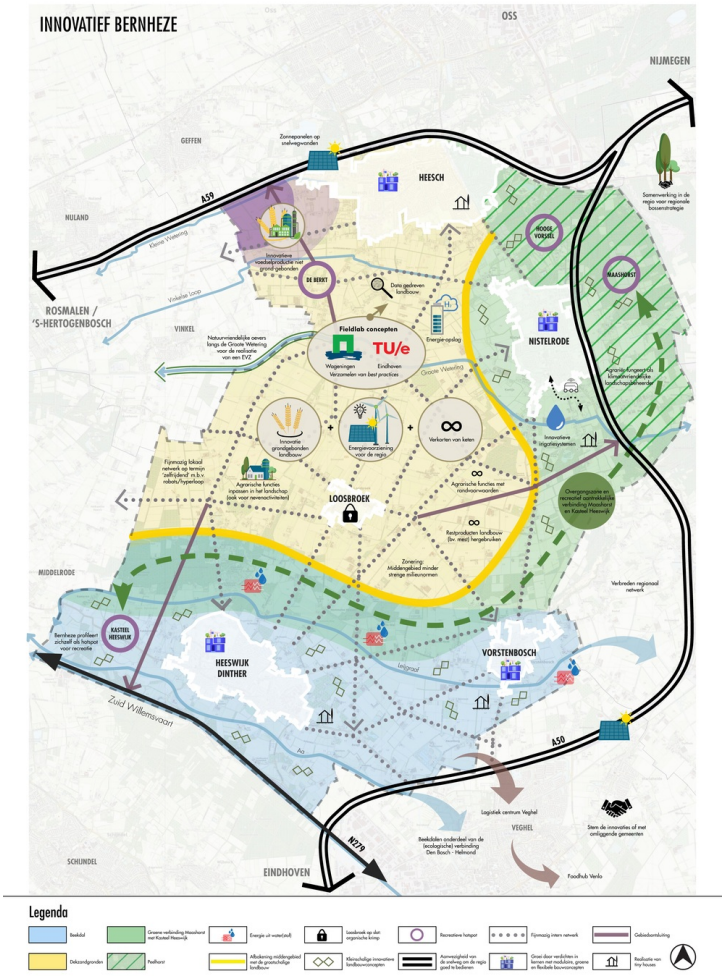
De ontwikkeling van de toekomstscenario's was een belangrijke stap in de totstandkoming van de omgevingsvisie voor de gemeente Bernheze. Deze toekomstscenario's vormden de eerste toekomstbeelden van een mogelijk Bernheze in 2040 - 2050. Het liet vanuit drie verschillende perspectieven mogelijkheden zien. Mogelijkheden die uiteindelijk een onderdeel kunnen worden van de omgevingsvisie. Door deze in de toekomstscenario's te laten zien gaf dit een aanleiding om hierover in gesprek te raken, reacties uit te

lokken en natuurlijk voor de beoordeling in het Omgevingseffectrapport (OER). De uitkomsten uit de OER en het gesprek maken het opstellen van een passend voorkeursscenario mogelijk.

De inspiratie voor de toekomstscenario's komt van bronnen en participatiemomenten. Zo hebben we bijvoorbeeld in een dialoogsessie met zo'n zestig partnerorganisaties en in drie bijeenkomsten met zo'n tweehonderd inwoners en ondernemers suggesties verzameld voor de drie toekomstscenario's. Ook het inspiratiedocument uit februari 2022 waarin we eerder onze opgaven, ambities en dromen verzamelden vormt een belangrijke bron van inspiratie. Uiteraard is dit wel een selectie. Een selectie die we hebben gebruikt om een zo goed mogelijke beoordeling van de effecten in de OER te kunnen doen. De beoordelingscriteria uit de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) zijn daarvoor leidend. Op een zelfde manier is de inspiratie, die we tijdens participatiebijeenkomsten ophaalden, verwerkt. Dit resulteerde in drie verschillende toekomstscenario's: Innovatief Bernheze, Coöperatief Bernheze en Duurzaam Bernheze.

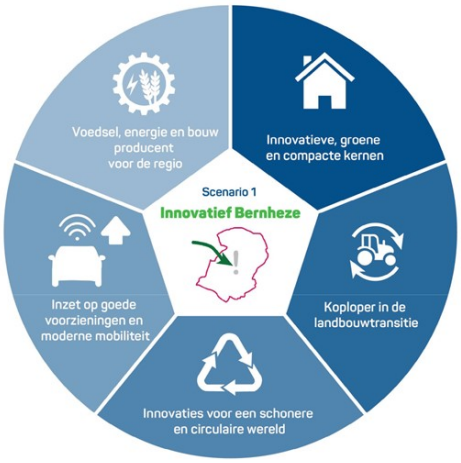
Toekomstscenario 1 Innovatief Bernheze

Het eerste toekomstscenario is Innovatief Bernheze. We zijn een innovatieve gemeente. Samen met inwoners, ondernemers en partners zijn we koploper in de landbouw- en energietransitie. We zijn voor de rest van het land een voorbeeld voor het vormgeven van deze transities. In de kernen is het innovatieve karakter terug te zien in het compact bouwen met een groen karakter. De dorpskernen groeien als zelfstandige kernen, die gescheiden zijn van het omliggende landschap.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

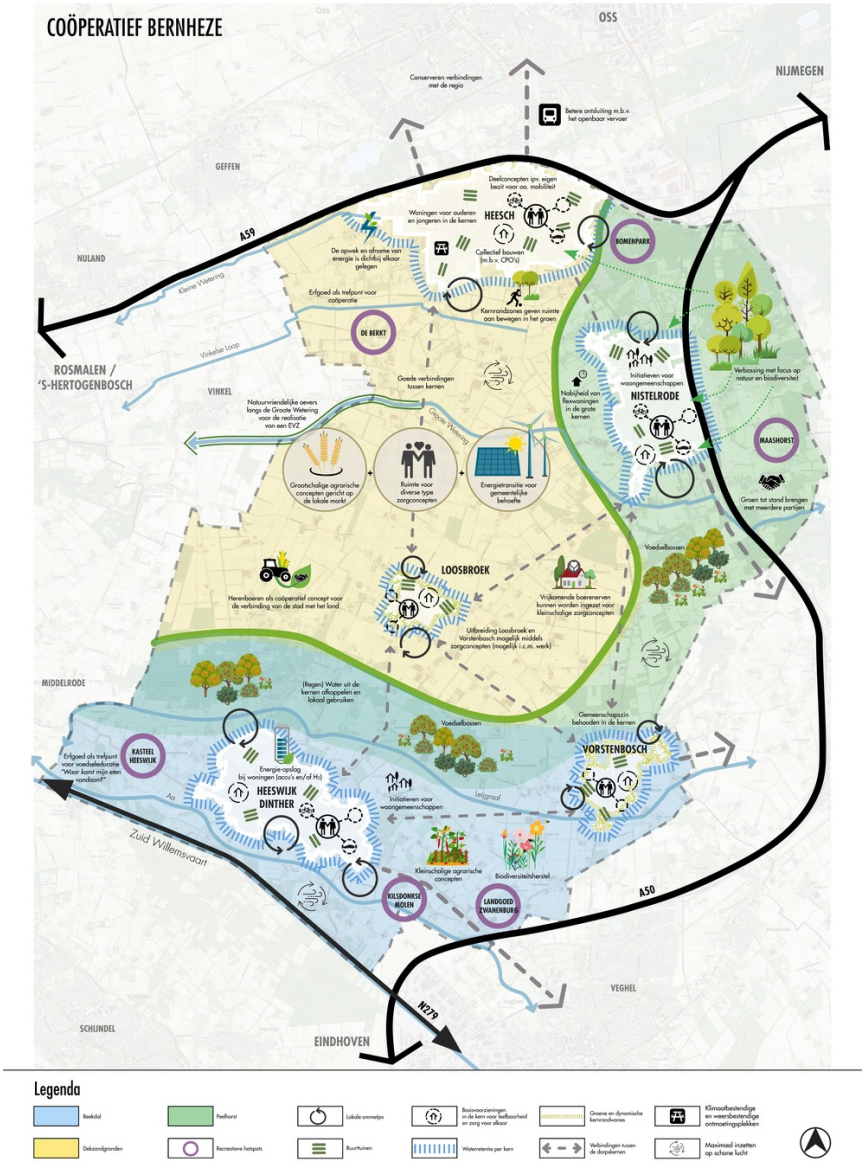
	Innovatief	Coöperatief	Duurzaam
Centrale thema	Landbouw en energie	Coöperatiegedachte	Klimaat en biodiversiteit
Karakter	Koploper	Zelfvoorzienend	Verbeteren van de omgeving
Focus op	Productie	Samenwerken	Omslag in de waterhuishouding
Schaal	Grootschalig	Kleinschalig	Groot- en kleinschalig
Markt	Regio	Lokaal	Netwerk (specialisatie)
Kernen	Groei	Gelijk	Duurzaam ingericht
Stad-Land	Gescheiden	Vervlochten	Verbonden

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

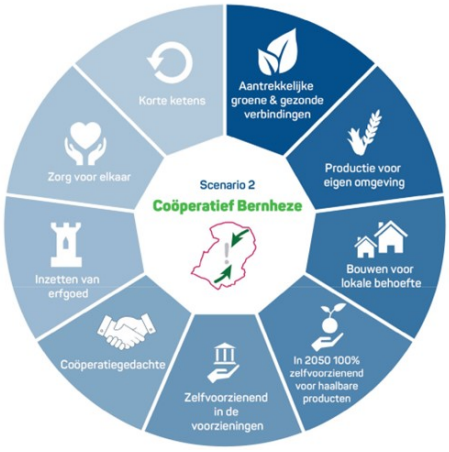
Toekomstscenario 2 Coöperatief Bernheze

Het tweede toekomstscenario, Coöperatief Bernheze, focust volledig op de eigen gemeente. Het doel is om in 2050 100% zelfvoorzienend te zijn voor producten en diensten die we hier in de omgeving kunnen aanbieden. We proberen alles zoveel mogelijk lokaal te organiseren met korte ketens. Daar past de coöperatiegedachte als organisatievorm goed bij. We zorgen voor elkaar, bouwen en produceren voor onze eigen omgeving. In het middengebied is hierbij ruimte voor wat grootschaligere productievormen.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

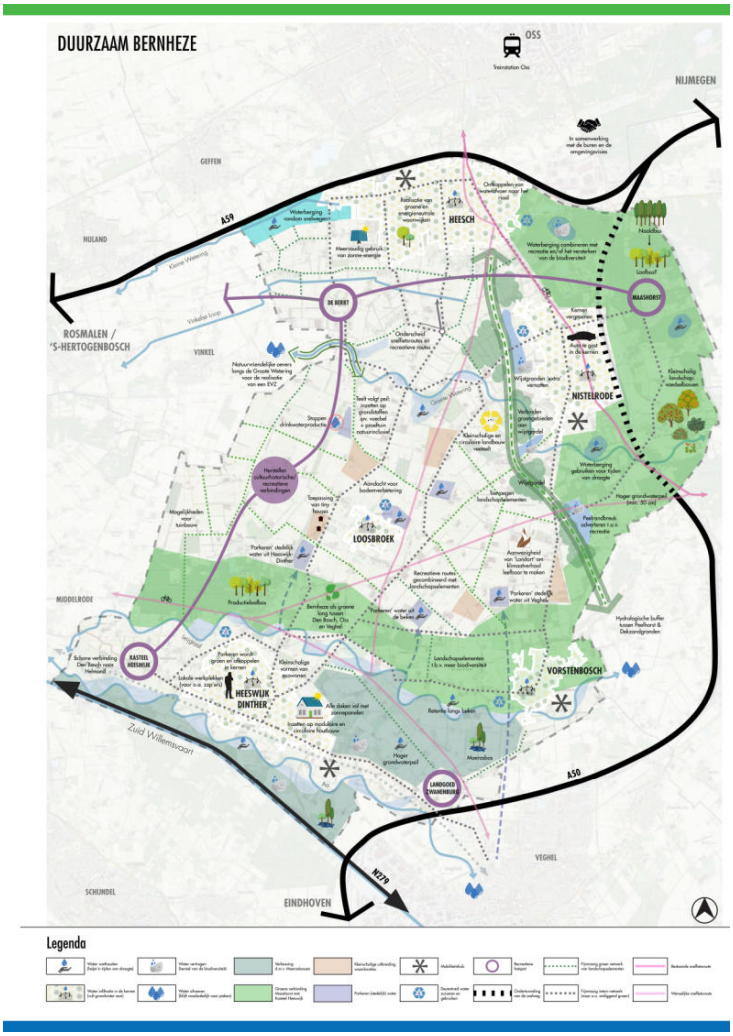
	Innovatief	Coöperatief	Duurzaam
Centrale thema	Landbouw en energie	Coöperatiegedachte	Klimaat en biodiversiteit
Karakter	Koploper	Zelfvoorzienend	Verbeteren van de omgeving
Focus op	Productie	Samenwerken	Omslag in de waterhuishouding
Schaal	Grootschalig	Kleinschalig	Groot- en kleinschalig
Markt	Regio	Lokaal	Netwerk (specialisatie)
Kernen	Groei	Gelijk	Duurzaam ingericht
Stad-Land	Gescheiden	Vervlochten	Verbonden

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

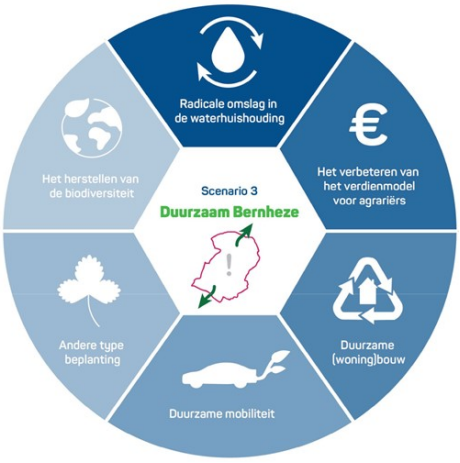
Toekomstscenario 3 Duurzaam Bernheze

Duurzaam Bernheze, als derde toekomstscenario, stelt de onderwerpen biodiversiteit en klimaatadaptatie centraal. Om in te spelen op het veranderende klimaat is een radicale omslag in de waterhuishouding noodzakelijk. Dat is het uitgangspunt in dit toekomstscenario. De inrichting is een direct gevolg van deze radicale omslag.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

	Innovatief	Coöperatief	Duurzaam
Centrale thema	Landbouw en energie	Coöperatiegedachte	Klimaat en biodiversiteit
Karakter	Koploper	Zelfvoorzienend	Verbeteren van de omgeving
Focus op	Productie	Samenwerken	Omslag in de waterhuishouding
Schaal	Grootschalig	Kleinschalig	Groot- en kleinschalig
Markt	Regio	Lokaal	Netwerk (specialisatie)
Kernen	Groei	Gelijk	Duurzaam ingericht
Stad-Land	Gescheiden	Vervlochten	Verbonden

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

7.4 Een beoordeling van de toekomstscenario's

In het Omgevingseffectrapport worden, naast milieubelangen, ook aspecten als gezondheid, veiligheid en duurzaamheid integraal in de planvorming meegenomen. Het doel van het OER is dan ook het omgevingsbelang volwaardig en vroegtijdig mee te wegen bij de besluitvorming rondom de ontwerp-omgevingsvisie. Het opstellen van het OER voor Bernheze heeft parallel gelopen aan het opstellen van de omgevingsvisie. Leidend zijn de 43 beoordelingscriteria geweest die in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau zijn vastgesteld. De beoordelingscriteria zijn onderverdeeld in de categorieën Gezonde leefomgeving, Leefbare kernen, Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit, Vitale en duurzame landbouw en economie, Kwaliteit landschap en erfgoed. Dit zijn de vijf vastgestelde thema's uit de omgevingsvisie.

Voor deze beoordelingscriteria is allereerst de huidige situatie en de autonomie ontwikkeling tot 2040 in kaart gebracht. Deze laten zien hoe de leefomgeving van Bernheze er nu en bij ongewijzigd beleid in de toekomst voor staat. De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie voor dit OER. De analyse van deze gegevens is terug te vinden in hoofdstuk 5 van het document.

Na het in kaart brengen van de huidige situatie en de referentiesituatie zijn de drie toekomstscenario's beoordeeld. Per beoordelingscriterium is gekeken of een scenario een (hele) positieve, neutrale of (hele) negatieve impact zou hebben. Op deze wijze is de impact bepaald die de verschillende keuzes op de omgeving hebben. Ook hiervan zijn de resultaten opgenomen in hoofdstuk 5 van de OER.

De resultaten van de effectbeoordelingen zijn gedeeld met belanghebbenden die deelnamen aan het participatieproces om te komen tot de ontwerp-omgevingsvisie. Zoals aangegeven is deze ontwerp-omgevingsvisie is een nieuw geformuleerd scenario en is in die hoedanigheid het voorkeursscenario.

De impact van de ontwerp-omgevingsvisie

Ook deze ontwerp-omgevingsvisie is volgens dezelfde methode beoordeeld. De gehele effectbeoordeling is visueel gemaakt in het document Effectbeoordeling dat in bijlage 1 is toegevoegd. Van de afzonderlijke effectbeoordelingen zijn cirkeldiagrammen gemaakt die terug te vinden zijn in bijlage 2. Onderstaand is een aantal bevindingen gebundeld.

Positieve effecten op een slechte huidige situatie of referentiesituatie

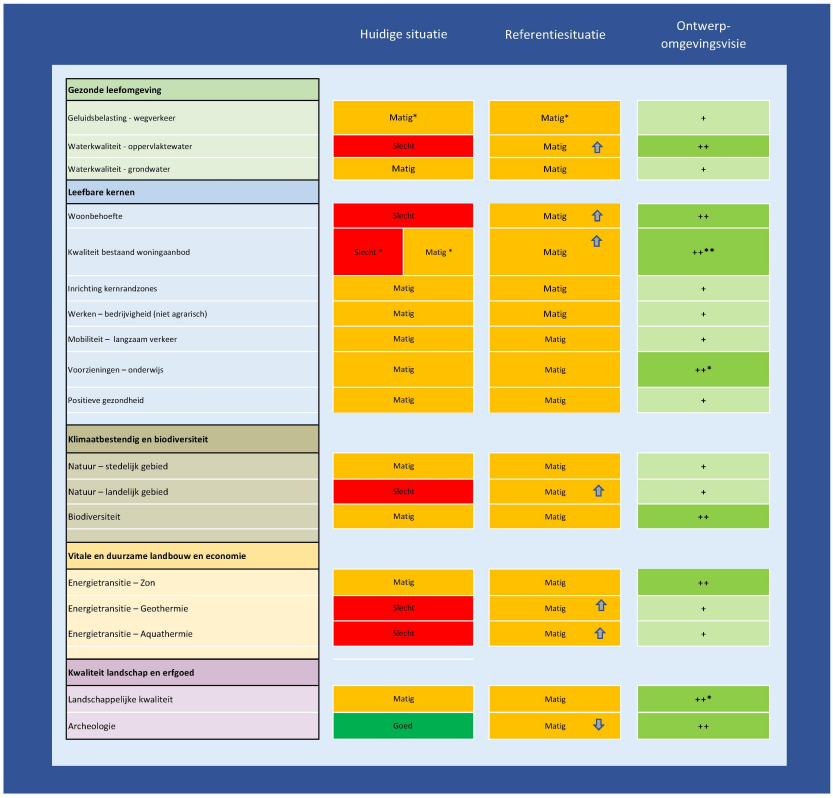
Uit de beoordeling blijkt dat de keuzes die in de Omgevingsvisie worden gemaakt op alle vlakken een positieve of zeer positieve impact hebben. Met andere woorden: door het uitvoeren van de Omgevingsvisie neemt de kwaliteit van de (leef)omgeving toe. Op sommige criteria, zoals bijvoorbeeld regionale waterveiligheid, scoorde de huidige situatie al goed. Daar wordt het iets beter. Maar de grootste winst

is te behalen voor de criteria die op dit moment of bij ongewijzigd beleid slecht scoren. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om mobiliteit, wateroverlast, droogte etc. In de onderstaande drie tabellen zijn de resultaten weergegeven.

Het raadplegen van het Omgevingseffectrapport

Voor het raadplegen van het Omgevingseffectrapport verwijzen we u door naar samenbernheze.nl waar het rapport digitaal te vinden is.

De voorgestelde keuzes hebben met name een zeer positieve invloed op 12 beoordelingscriteria die in de huidige- en/of de referentiesituatie als slecht werden beoordeeld. Het betreft

Positieve effecten op een matige referentiesituatie

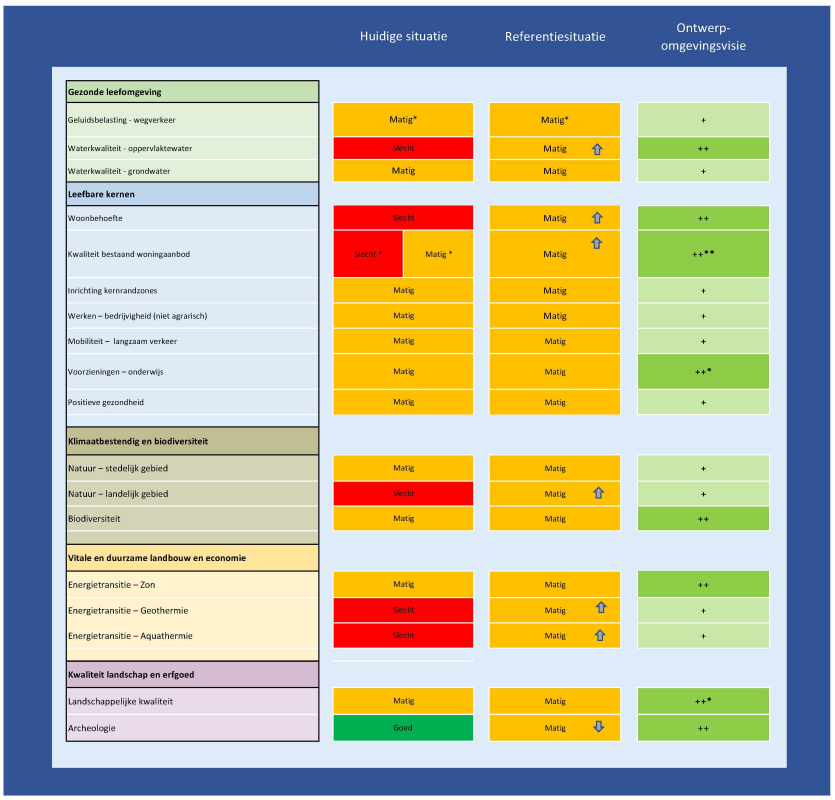
Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

De beoordelingscriteria oppervlaktewater, woonbehoefte, kwaliteit bestaand woningaanbod en overige economische functies in het buitengebied lieten ook in de referentiesituatie reeds een verbetering zien. De ontwerp-omgevingsvisie draagt bij aan een significante verbetering op de bovenstaande 12 beoordelingscriteria. Hierbij is een aantal kanttekeningen gemaakt:

a. Kwaliteit bestaande woningaanbod: de voorgestelde maatregelen die gericht zijn op duurzaam bouwen dienen ook van toepassing te zijn op renovaties van bestaande panden.
b. Droogte: Het anders omgaan met water in de landbouwtransitie biedt geen garanties voor het meer of minder onttrekken van water. Hier dient specifiek op gestuurd te worden. Ook is de vraag of het realistisch is het waterpeil in de Peelhorst zoveel te verhogen. Maatregelen om hemelwater langer te bewaren kan verdroging in de hand werken als dit hemelwater eerder in de bodem terechtkwam. Daarnaast zorgt water langzaam aan de grond afgeven, lokaal gezien voor verdroging.
c. Hitte: Er dient bij de ontwerp-omgevingsvisie rekening mee gehouden te worden dat stilstaand water weinig verkoelend effect heeft. Water dat vernevelt of stroomt, heeft dat wel.

Positieve effecten op een matige referentiesituatie

In de referentiesituatie werden 18 beoordelingscriteria als matig beoordeeld. De ontwerp-omgevingsvisie zal ook hierop een positieve tot zeer positieve invloed hebben.

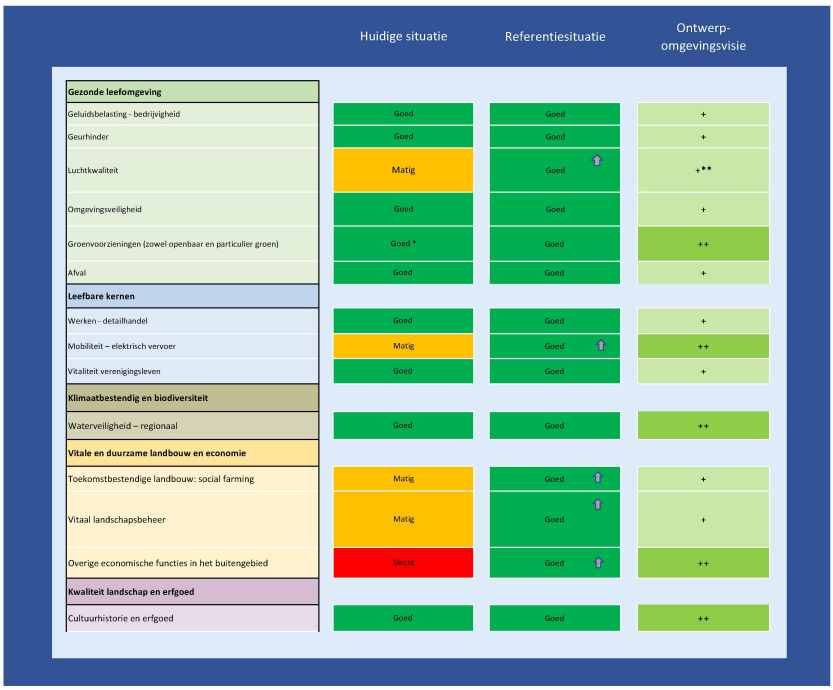
	Huidige situatie	Referentiesituatie	Ontwerp-omgevingsvisie
Gezonde leefomgeving			
Geluidsbelasting - wegverkeer	Matig*	Matig*	+
Waterkwaliteit - oppervlaktewater	Slecht	Matig ⇧	++
Waterkwaliteit - grondwater	Matig	Matig	+
Leefbare kernen			
Woonbehoefte	Slecht	Matig ⇧	++
Kwaliteit bestaand woningaanbod	Slecht * / Matig *	Matig ⇧	++**
Inrichting kernrandzones	Matig	Matig	+
Werken – bedrijvigheid (niet agrarisch)	Matig	Matig	+
Mobiliteit – langzaam verkeer	Matig	Matig	+
Voorzieningen – onderwijs	Matig	Matig	++*
Positieve gezondheid	Matig	Matig	+
Klimaatbestendig en biodiversiteit			
Natuur – stedelijk gebied	Matig	Matig	+
Natuur – landelijk gebied	Slecht	Matig ⇧	+
Biodiversiteit	Matig	Matig	++
Vitale en duurzame landbouw en economie			
Energietransitie – Zon	Matig	Matig	++
Energietransitie – Geothermie	Slecht	Matig ⇧	+
Energietransitie – Aquathermie	Slecht	Matig ⇧	+
Kwaliteit landschap en erfgoed			
Landschappelijke kwaliteit	Matig	Matig	++*
Archeologie	Goed	Matig ⇩	++

Positieve effecten op een matige referentiesituatie

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Positieve effecten op een goede referentiesituatie

14 beoordelingscriteria die in de referentiesituatie reeds goed scoren wordt door de ontwerp-omgevings-visie verder verbeterd. Het betreffen de beoordelingscriteria:

	Huidige situatie	Referentiesituatie	Ontwerp-omgevingsvisie
Gezonde leefomgeving			
Geluidsbelasting - bedrijvigheid	Goed	Goed	+
Geurhinder	Goed	Goed	+
Luchtkwaliteit	Matig	Goed ⇧	+**
Omgevingsveiligheid	Goed	Goed	+
Groenvoorzieningen (zowel openbaar en particulier groen)	Goed *	Goed	++
Afval	Goed	Goed	+
Leefbare kernen			
Werken - detailhandel	Goed	Goed	+
Mobiliteit – elektrisch vervoer	Matig	Goed ⇧	++
Vitaliteit verenigingsleven	Goed	Goed	+
Klimaatbestendig en biodiversiteit			
Waterveiligheid – regionaal	Goed	Goed	++
Vitale en duurzame landbouw en economie			
Toekomstbestendige landbouw: social farming	Matig	Goed ⇧	+
Vitaal landschapsbeheer	Matig	Goed ⇧	+
Overige economische functies in het buitengebied	Slecht	Goed ⇧	++
Kwaliteit landschap en erfgoed			
Cultuurhistorie en erfgoed	Goed	Goed	++

Positieve effecten op een goede referentiesituatie

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Geconcludeerd kan worden dat de Omgevingsvisie zal leiden tot een verbetering van de leefomgeving en wel op alle aspecten.

8 Werking van de omgevingsvisie

8.1 De omgevingsvisie als toetsingsdocument

De omgevingsvisie gebruik je om te bepalen wat er nodig is om een initiatief aan te passen wil het wenselijk worden. Aan de intaketafel wordt dit ambtelijk bepaald. Voordeel is dat voor het bepalen van de wenselijkheid van een initiatief er slechts één toetsingsdocument is, waarin we richtinggevende ambities stellen. Zowel voor de initiatief nemer als voor de gemeente maakt dat het werken steeds eenvoudiger.

Op termijn 'laden' we de omgevingsvisie in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), zodat ook digitaal voor elke plek op de kaart duidelijk is wat de ambities zijn.

Na verloop van tijd integreer je alle strategische beleidsvisies (al of niet onderdeel van een beleidsnota waarin ook meer tactische en operationele zaken beschreven worden) in één omgevingsvisie. We willen in vijf jaar organisch toe groeien naar één omgevingsvisie voor alle beleidsvelden van de fysieke leefomgeving. Bijvoorbeeld wanneer de sectorale visie toe is aan herziening. In 2029 hebben we dan alle visies geïntegreerd in één omgevingsvisie.

8.2 Stappenplan voor nieuwe initiatieven

Nieuwe initiatieven worden aan de gemeentelijke intaketafel beoordeeld op wenselijkheid. De omgevingsvisie wordt daarbij gebruikt om te bepalen of een initiatief wenselijk is en wat er nodig is om bij te dragen aan de omgevingsvisie. Aan de omgevingstafel wordt het initiatief besproken met de initiatiefnemer en de betrokken ketenpartners.

8.3 De beleidscyclus van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie richt haar vizier op 2040 met een doorkijk naar 2050. Welke ontwikkelingen we dan kunnen verwachten en hoe bepalend die zijn voor de inrichting van de ruimte, kunnen we nu nog niet overzien. Dat is belangrijk om te realiseren bij het begrijpen van deze visie. Deze omgevingsvisie is. ondanks een zorgvuldig proces, met veel onzekerheid omgeven. De omgevingsvisie beschrijft maatschappelijke opgaven die we nu zien, de te beschermen omgevingskwaliteiten en het geeft een ontwikkelingsrichting aan. We vroegen inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van organisaties om mee te denken en aan te geven wat zij belangrijk vinden. Op basis van deze input zijn verschillende belangen integraal afgewogen en is bepaald welke richting we kiezen en waar en hoe we ruimte geven aan ontwikkelingen.

Het opstellen van een omgevingsvisie is dus een moment opname. We schrijven deze omgevingsvisie met de kennis van nu. Daarom is het belangrijk om de omgevingsvisie en de maatschappelijke opgaven te monitoren en indien nodig aan te passen, zodat de visie blijft aansluiten bij nieuwe inzichten en ons zo goed mogelijk richting geeft aan onze toekomst.

De beleidscyclus van de omgevingsvisie

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

Een verandering vanuit de omgevingswet is dat plannen maken vanaf nu gebeurt volgens een dynamisch systeem. We werken niet meer met standaard beleidscycli. De beleidscyclus vanuit de omgevingswet start met de kaders en ambities in een Omgevingsvisie. Een nadere uitwerking vindt plaats in programma's en in het Omgevingsplan. Deze uitwerking werkt door tot in de vergunningverlening.

Evalueren is onderdeel van de beleidscyclus. Door te evalueren leren we en kunnen we de vraag beantwoorden of we de onze doelen en ambities halen of dat bijsturing noodzakelijk is. Die bijsturing kan zijn dat we aanpassingen voorstellen in het te bewandelen pad richting deze doelen en ambities of dat we de doelen en ambities zelf moeten bijstellen. Dat betekent een aanpassing aan de visie op basis van actuele inzichten.

De snelheid waarmee we de cyclus doorlopen stellen we voorlopig vast op vier jaar, maar is ook afhankelijk is van ontwikkelingen en/of de bestuurlijke visie op ontwikkelingen. Aan de omgevingsvisie zelfgeven we geen einddatum mee. Wel maken we afspraken over de eerste evaluatie en (eventuele) update van de omgevingsvisie. Deze vindt plaats in 2029 Daarna evalueren we de visie in ieder geval eens per vier jaar en indien nodig eerder. Dit kan leiden tot een bijstelling van de visie.

8.4 Consequenties voor het vervallen beleid

Voor bestaand gemeentelijk beleid over de fysieke leefomgeving zijn na de inwerkingtreding van de Omgevingswet drie mogelijkheden:
a. Het beleid vervalt;
b. Het beleid blijft gelden;
c. Het blijft tijdelijk gelden en na een periode trekt de gemeente het in of vervalt het automatisch.

De status van het beleidsdocument na de inwerkingtreding van de Omgevingswet is afhankelijk van het type beleidsdocument. We onderscheiden de volgende beleidsdocumenten:
a. Strategisch beleid met een wettelijke grondslag onder oud recht;
b. Strategisch beleid zonder wettelijke grondslag onder oud recht;

c. Strategisch beleid (omgevingsvisie) vooruitlopend op de Omgevingswet:
d. Niet-strategisch beleid met wettelijke grondslag onder oud recht;
e. Niet-strategisch beleid zonder wettelijke grondslag onder oud recht;
f. Niet-strategisch beleid (programma's) die vooruitlopen op de Omgevingswet;
g. Beleidsregels.

De strategische beleidsdocumenten hebben de sterkste relatie met de omgevingsvisie. Daarom behandelen we hier enkel de status van het strategische beleid na inwerking treding van de omgevingsvisie. Voor het niet-strategische beleid en de beleidsregels verwijzen we naar Informatiepunt Leefomgeving (IPLO) van het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.

Na inwerkingtreding van de omgevingsvisie, geldt hiervoor het volgende:
a. Strategisch beleid met een wettelijke grondslag onder oud recht.

Het oude recht (het recht van voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet) bevatte regels over een aantal beleidsdocumenten voor strategisch beleid. Het ging daarbij om:
a. het milieubeleidsplan op grond van artikel 4.16 van de Wet milieubeheer;
b. het verkeers- en vervoersplan op grond van artikel 9 van de Planwet verkeer en vervoer;
c. de gebiedsdekkende structuurvisie op grond van artikel 2.1, lid 1, van de Wet ruimtelijke ordening.

De omgevingsvisie uit de Omgevingswet komt in de plaats van deze strategische beleidsdocumenten. Gemeenten hoeven niet direct bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet een omgevingsvisie te hebben. Dat moet op uiterlijk op een bij Koninklijk Besluit te bepalen tijdstip (artikel 4.9. lid 1 invoeringswet Omgevingswet).

Vervallen, tenzij.. Onderdelen van deze documenten die niet in de omgevingsvisie staan (omdat in de omgevingsvisie bijvoorbeeld gekozen is voor hoger abstractieniveau) behouden alleen hun gelding als de gemeente dit expliciet (bij voorkeur in de omgevingsvisie) aangeeft. Dit beleid heeft dan na de inwerkingtreding van de omgevingsvisie de status van buitenwettelijk beleid (buitenwettelijk beleid = beleid zonder grondslag in een wet). Vanuit het oogpunt van de inzichtelijkheid van het geldende beleid heeft dit echter niet de voorkeur.

Strategisch beleid zonder wettelijke grondslag onder oud recht
a. Voor deze beleidsdocumenten staat in de Invoeringswet Omgevingswet geen overgangsrecht.

Vervallen, tenzij... Onderdelen van deze documenten die niet in de omgevingsvisie staan (omdat in de omgevingsvisie bijvoorbeeld gekozen is voor hoger abstractieniveau) behouden alleen hun gelding als de gemeente dit expliciet (bij voorkeur in de omgevingsvisie) aangeeft Dit beleid heeft dan na de inwerkingtreding van de omgevingsvisie de status van buitenwettelijk beleid (buitenwettelijk beleid = beleid zonder grondslag in een wet). Vanuit het oogpunt van de inzichtelijkheid van het geldende beleid heeft dit echter niet de voorkeur.

Strategisch beleid (omgevingsvisie) vooruitlopend op de Omgevingswet
a. Gemeenten kunnen vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet een omgevingsvisie vaststellen. Voorwaarde daarvoor is dat deze omgevingsvisie voldoet aan de eisen van de artikelen 3.2 en 3.3 van de Omgevingswet. Deze omgevingsvisie is dan na de inwerkingtreding van de Omgevingswet een omgevingsvisie als bedoeld in artikel 3.1, lid 1, Omgevingswet. Daarmee heeft de gemeente dan voldaan aan de verplichting om een omgevingsvisie vast te stellen. Deze mogelijkheid staat in artikel 4.10, lid 1, Invoeringswet Omgevingswet.

9 Hoe hebben we gezamenlijk de omgevingsvisie tot stand gebracht?

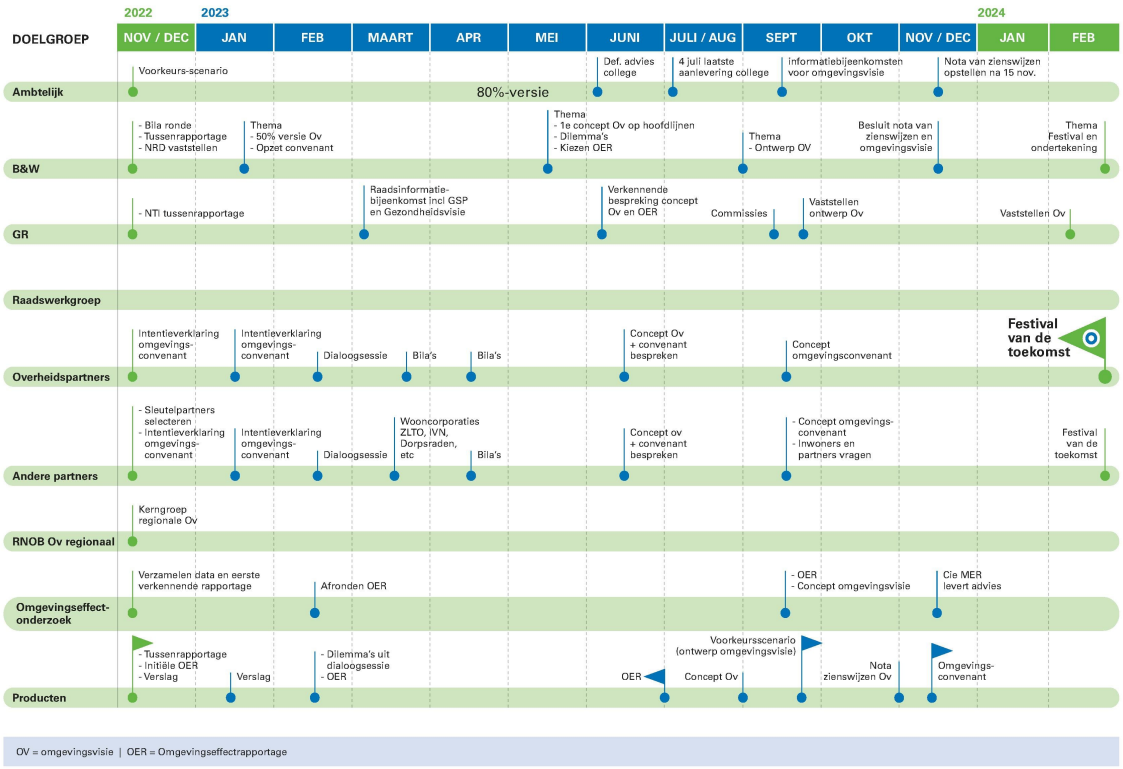
9.1 Samenwerken aan Bernheze

In Bernheze werken we samen. Zo werken we ook samen aan onze toekomst om Bernheze leefbaar en veerkrachtig te houden voor volgende generaties. Om dit mogelijk te maken, werkten we samen aan deze omgevingsvisie voor Bernheze waarin deze toekomst beschreven is. “Wij” is dus iedereen die meewerkt aan de omgevingsvisie voor Bernheze. Inwoners, kinderen, ondernemers, medewerkers van overheden, politieke partijen en partnerorganisaties werkten samen aan deze omgevingsvisie. De omgevingsvisie is dus een product dat we samen tot stand hebben gebracht met alle bijdragen uit de voorgaande bijeenkomsten gedurende het proces. Daarom is deze omgevingsvisie dus ook jouw document, en ben jij onderdeel van die “wij". We noemen deze omgevingsvisie daarom omgevingsvisie.

Om deze samenwerking te bekrachtigen tekenen we de omgevingsverklaring. Dit omgevingsverklaring is het vervolg op de intentieverklaring, die we gezamenlijk ondertekenden tijdens de derde dialoogsessie op 15 februari 2023. In deze intentieverklaring geven we aan in principe bereidwillig te zijn om de doelen van de concept omgevingsvisie te gaan halen en hiervoor inspanning willen leveren. De omgevingsverklaring ondertekenen we daarom ook om de daadwerkelijke omgevingsvisie te gaan halen. Dit ondertekenen doen we weer samen, net zoals we de totstandkoming van de omgevingsvisie ook samen bereikten.

9.2 Toelichting participatieproces

De totstandkoming van de omgevingsvisie van Bernheze is samen gerealiseerd. Deze totstandkoming gebeurde in meerdere opeenvolgende fasen. Deze fasen zijn geïllustreerd in onderstaand figuur. In de tweede helft van 2021 zijn we met de partners van start gegaan en in 2024 ronden we het proces af.

Omgevingsvisie Bernheze 7 maart 2024

In de tweede helft van 2021 is de eerste fase van start gegaan voor het realiseren van de omgevingsvisie van Bernheze. In deze fase verzamelden we dromen, ambities en ideeën van de betrokkenen die een antwoord zijn op de grote opgaven zoals klimaat, energie, biodiversiteit, landbouw, circulariteit et cetera. Alle betrokkenen maakten hun dromen bekend tijdens verschillende soorten participatiemomenten, zoals enquêtes, (teken)wedstrijden en zowel online als fysieke bijeenkomsten. De oogst uit deze participatiemomenten vertaalden we in vijf thema's: Gezonde leefomgeving, Leefbare kernen, Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit, Vitale en duurzame landbouw & economie en Kwaliteit landschap & erfgoed. Deze thema's vertaalden we weer in themabomen. Deze themabomen zijn weergegeven in bijlage VI. Naast de vijf thema's stelden we drie gebieden vast gebaseerd op vier landschapstypen: de dekzandgronden, het Peelhorstlandschap en het beekdallandschap.

Deze dromen, ambities, ideeën en opgaven beschreven we in het inspiratiedocument omgevingsvisie Bernheze. Het inspiratiedocument is te downloaden via het platform: www.samenbernheze.org. Dit document is vastgesteld in februari 2022. Tevens was dit ook de markering van het einde van de eerste fase (oriëntatiefase) en het startschot voor de tweede fase (ontwerpfase).

In de ontwerpfase keken we vooruit en dachten we na over toekomstbeelden voor Bernheze; beter gezegd toekomstscenario's. In deze toekomstscenario's hebben we onze dromen, ambities en ideeën over hoe Bernheze er in 2050 uit kan zien, vormgegeven. Om deze toekomstbeelden goed te toetsen ontwikkelden we drie uiteenlopende toekomstscenario's: Innovatief Bernheze, Coöperatief Bernheze en Duurzaam Bernheze. De basis van de toekomstscenario's zijn de eerder opgehaalde ideeën uit de oriënterende fase. Gezamenlijk gaven we de toekomstscenario's verder vorm tijdens de tweede dialoogsessie en drie gebiedssessies; voor elk landschapstype één sessie. De uitwerking van de drie toekomstscenario's, inclusief het referentiescenario, is beschreven in het rapport Drie toekomstscenario's voor Bernheze in 2040'. Dit rapport is ook te downloaden via het platform www.samenbernheze.org.

Om inzicht te krijgen in de consequenties van bepaalde sociale, economische of politieke keuzes, zijn de drie toekomstscenario's beoordeeld in de omgevingseffectrapportage. Aan de hand van deze inzichten zijn we gaan werken aan een eerste concept van de omgevingsvisie tijdens de derde dialoogsessie. In deze derde dialoogsessie kwamen de partnerorganisaties van de gemeente bijeen, waaronder: dorpsraden, overheden, ondernemersorganisaties, medewerkers van hulpdiensten, instellingen in het gezondheidsdomein en vertegenwoordigers van belangenorganisaties. Met de bijdragen uit de derde dialoogsessie is vormgegeven aan de huidige concept omgevingsvisie. Deze concept omgevingsvisie gaan we verder uitwerken naar een ontwerp-omgevingsvisie waar iedereen achter staat, zoals we ook gaan ondertekenen in de omgevingsverklaring. Een compact overzicht van participatiemomenten staat hieronder vermeld. Een compleet overzicht van alle participatiemomenten is weergegeven in bijlage VII.

Participatiemoment	Betrokkenen	Datum
1e Dialoogsessie	Partnerorganisaties	November 2021
2e Dialoogsessie	Partnerorganisaties	April 2022
Gebiedssessie Beekdallandschap	Inwoners & ondernemers	Juni 2022
Gebiedssessie Peelhorst	Inwoners & ondernemers	Juli 2022
Gebiedssessie Dekzandgronden	Inwoners & ondernemers	September 2022
3e Dialoogsessie	Partnerorganisaties	Februari 2023

10 Literatuurlijst

Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg. (2022). Zonder water, geen later: over de aanpak van droogte in Brabant. https://www.brabant.nl/actueel/nieuws/water-en-bodem/2022/eindrapport-adviescommissie-droogte-zonder-water,-geen-later

De Boer, I. (2021, 20 maart). Imke de Boer: "We moeten leren eten wat de aarde schaft". Nieuwe Oogst. https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2021/03/20/imke-de-boer-we-moeten-leren-eten-wat-de-aarde-schaft

Europese Commissie. (2021, 25 maart). Europese Green Deal. https://www.europa-nu.nl/id/vlhedqhh82vn/nieuws/europese_green_deal_commissie

Gemeente Bernheze. (2020). Bernheze: een ode aan het boerenleven: Erfgoedvisie Bernheze 2020 - 2030. https://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=bernheze&agendaid=6cde3cfe-d091-4cf2-b310-d5024d3f18bc&FoundIDs=&year=2020

Gemeente Bernheze. (2022). Staat van Bernheze: Trends, ontwikkelingen en vraagstukken in de gemeente Bernheze. https://www.bernheze.org/data/downloadables/2/2/6/0/staat-van-bernheze.pdf

Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD). (2021, 13 januari). Home - GGD. GGD. https://www.ggd.nl/

IPLO. (z.d.). Geitenhouderijen en gezondheid. Informatiepunt Leefomgeving. https://iplo.nl/praktijksituaties/veehouderijen/gezondheid-veehouderijen/geitenhouderijen/

Kenis, P. N., & Provan, K. G. (2008). Het network governance perspectief. Business Performance Management. Sturen op Prestatie en Resultaat, 296–312. https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/1075353/OW_

Kenis_Network_governance_Business_2008.pdf

Lenteland & Stichting Lenteland. (2023, 19 januari). Regeneratieve landbouw. Lenteland. https://www.lenteland/wat-is-regeneratieve-landbouw/

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2021). Dashboard - Datawonen. https://datawonen.nl/dashboard/dashboard/corporatiesector

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2022). Programma Een thuis voor iedereen. https://open.overheid.nl/documenten/ronl-dfe59a4dce3367cfe84d95284838a8b69af70d4d/pdf

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2019). Klimaatakkoord. https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord

Ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken. (2016). Nederland circulair in 2050. https://open.overheid.nl/documenten/ronl-a6ce8220-07e8-4b64-9f3d-e69bb4ed2f9c/pdf

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2020). Schone Lucht Akkoord (SLA). Schoneluchtakkoord.nl. Geraadpleegd op 16 maart 2023, van https://www.schoneluchtakkoord.nl/

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (2018). Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden: Nederland als koploper in kringlooplandbouw. https://open.overheid.nl/documenten/ronl-db1252eb-89e3-452c-9c2d-9fa9398e5dcc/pdf

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2020, 27 november). Corona-inclusieve VTV (2020). Volksgezondheid Toekomst Verkenning. https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/c-vtv

PIM Werkt. (2021, 22 september). Over PIM Werkt. https://pimwerkt.nu/over-pim-werkt/

Planbureau voor de Leefomgeving. (2021). Naar een uitweg uit de stikstofcrisis. https://www.pbl.nl/publicaties/naar-een-uitweg-uit-de-stikstofcrisis

Provincie Noord-Brabant. (2018). Provinciale Omgevingsvisie Noord-Brabant. https://www.brabant.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/omgevingsvisie

Provincie Noord-Brabant. (2020). Brabantse Bossenstrategie. https://www.brabant.nl/subsites/brabantsebomen/over-brabantse-bossenstrategie

Provincie Noord-Brabant. (2021). Staat van Brabant. https://publicaties.brabant.nl/rapport-staat-van-brabant/

Provincie Noord-Brabant. (2021). BELEIDSKADER GEZONDHEID 2021-2030: Drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander! https://www.brabant.nl/-/media/78651acb43b242d9896fc3b3847464b5.pdf?la=nl

Provincie Noord-Brabant. (2022). BRABANT VOOROP IN VERNIEUWEND BOEREN. https://www. landbouwenvoedselbrabant.nl/documenten+landbouw+en+voedsel+brabant/handlerdownloadfiles. ashx?idnv=2202838

Provincie Noord-Brabant. (2022, april). Interim Omgevingsverordening (IOV). https://www.brabant.nl/onderw-erpen/omgevingsbeleid/interim-omgevingsverordening

Rijksoverheid. (2019). Nationale Omgevingsvisie (NOVI). https://denationaleomgevingsvisie.nl/default.aspx Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023). Waterbeleid. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2022D50136&did=2022D50136

Rijksoverheid. (2020). Europese Kaderrichtlijn Water. https://www.clo.nl/indicatoren/nl1412-kaderrichtlijnwater

Rijksoverheid. (2021). Klimaatbeleid. Klimaatverandering | Rijksoverheid.nl. https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid

Rijksoverheid. (2021). Staat van instandhouding soorten en habitattypen Habitatrichtlijn en trends vogels Vogelrichtlijn, 2013-2018 | Compendium voor de Leefomgeving. https://www.clo.nl/indicatoren/nl1604-

svi-nederland#:~:text=Het%20einddoel%20van%20de%20Vogel,en%20habitattypen%20niet%20mogen%20verslechteren.

RNOB. (2021). Regionale Energiestrategie 1.0: Regio Noordoost-Brabant. https://energiewerkplaatsbrabant.nl/res/res+noordoost+brabant/publicaties+en+rapporten+overzicht/regionale+energiestrategie+10/default. aspx#folder=1929443

RNOB. (2022). Transitie Landbouw op dreef: Koersnotitie RNOB Transitie Landbouw 2022-2030. https://www.rnob.nl/programmas/transitie-landbouw#:~:text=Deze%20koersnotitie%20is%20opgesteld%20als,gemeenten%20en%20waterschappen%20in%20RNOB.&text=We%20maken%20beleidskaders%20om%20de,en%20wordt%20mest%20duurzaam%20verwerkt.

Stérk Brabant. (z.d.). Over Stérk Brabant. Sterk Brabant. https://sterkbrabant.nl/over+ons/over+strkbrabant/default.aspx

Waterschap Aa en Maas. (z.d.). Waterbeheerplan 2022-2027. https://www.aaenmaas.nl/overons/waterbeheerplan-2022-2027/bekijk-wbp/

Bijlagen

Bijlagen
a. Bijlage I - Begrippenlijst
b. Bijlage II - Participatiebijeenkomsten
c. Bijlage III - Partnerorganisaties
d. Bijlage IV - Kaderrichtlijn Water 2027
e. Bijlage V - Themabomen uit het inspiratiedocument
f. Bijlage VI - Instructieregels Rijn
g. Bijlage VII - Zorgplicht, Beginselen en Voorkeursrecht

Bijlage II Overzicht Documentenbijlagen

Bijlage I - Begrippenlijst	/join/id/regdata/gm1721/2026/031e4ac7bcd845d3bc36ef4c0d498dd1/nld@2026-10-01;13452027
Bijlage II - Participatiebijeenkomsten	/join/id/regdata/gm1721/2026/11765269175043ec9a7897f01caafaf1/nld@2026-10-01;13452027
Bijlage III - Partnerorganisaties	/join/id/regdata/gm1721/2026/947344f8336c4320a94a0cc1a449e197/nld@2026-10-01;13452027
Bijlage IV - Kaderrichtlijn Water 2027	/join/id/regdata/gm1721/2026/32ce4e48f91946188d383ca2701e00ef/nld@2026-10-01;13452027
Bijlage V - Themabomen uit het inspiratiedocument	/join/id/regdata/gm1721/2026/72594352bf9f4f1ea249cf09afbc4d28/nld@2026-10-01;13452027
Bijlage VI - Instructieregels Rijn	/join/id/regdata/gm1721/2026/5ad9204ab4614097a792a5e237de421e/nld@2026-10-01;13452027
Bijlage VII - Zorgplicht, Beginselen en Voorkeursrecht	/join/id/regdata/gm1721/2026/c72b5817df164f1d95e519806bbe88c3/nld@2026-10-01;13452027